

GOEDE MOED!

Jaarverslag 2023

GOEDE MOED!

Jaarverslag 2023

In een gebroken wereld, getekend door armoede en onrecht, streeft
Woord en Daad naar zichtbare tekenen van Gods komend Koninkrijk. Het Bijbels
perspectief op gerechtigheid en barmhartigheid drijft ons om dagelijks bij te
dragen aan een duurzame verandering van mensen hier en daar.

In dit jaarverslag

Woord en Daad in het kort: goede moed!

Voorwoord	5
Woord en Daad	6
De wereld van Woord en Daad	8
Samenvatting	11

1. Strategie, visie en beleid: leiderschap en invloed delen

12

2. In het werkveld: gemeenschappen tot bloei brengen

15

2.1 Inclusieve Agribusiness	16
2.2 Onderwijs en Sponsoring	18
2.3 Werk en Opleiding	21
2.4 Duurzaam Water	24
2.5 Onze strategieën	26

3. Verantwoorden, leren en innoveren: voortdurend leren

32

4. Organisatie en bestuur: verantwoordelijk en integer

34

4.1 Organisatie	35
4.2 Beleid en bestuur	37

5. Financiële verantwoording: blijvende steun

41

6. Bijlagen

73

Bijlage 1 Raad van bestuur en raad van toezicht	74
Bijlage 2 Nevenfuncties	75
Bijlage 3 Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen	76
Bijlage 4 Interne controle en risicomanagement	79
Bijlage 5 Assurance-rapport van de onafhankelijke accountant	80

Voorwoord

Goede moed!

De avondvierdaagse, ik bewaar er goede herinneringen aan. De saamhorigheid met een grote diversiteit aan mensen die allemaal dezelfde route lopen. De gezelligheid en onverwacht leuke gesprekken die onderweg letterlijk op je pad komen. Maar ook de momenten dat je elkaar nodig hebt om de moed erin te houden en door te blijven gaan. Juist die momenten zette je manhaftig in met het 'potje met vet dat op de tafel werd gezet' en als je er helemaal doorheen dreigde te zitten zong je met elkaar: 'en van je hela, hola houd de moed erin'. Hoe harder je zong, hoe meer je erin geloofde.

Bij de reflectie op het jaar 2023 kunnen de woorden: 'houd de moed er maar in' wat makkelijk overkomen. In dit jaarverslag zijn de feiten weer op rij gezet. Als je het in stilte op je in laat werken wat er zich in 2023 op het wereldtoneel afspeelde, kan de moed je in de schoenen zakken. In landen waar Woord en Daad al jarenlang werkt is het er niet gemakkelijker op geworden.

De klimaatcrisis die kwetsbare mensen in Azië van huis en haard verdrijft. De geopolitieke ontwikkelingen waar oorlog en polarisatie mensen tegenover elkaar zette. Er was onrust in de Sahel-regio, waar de groepen rebellen schuldloze burgers als doelwit zien. Door klimaatverandering zet de verwoestijning van dit gebied door. Jongeren zien geen toekomst en zijn een makkelijke prooi voor de rebellengroepen die jongeren proberen over te halen om mee te doen met hun strijd. In Haïti hadden rebellengroepen het heft in handen en de overheid lijkt stuurloos. In Nepal kostte een aardbeving veel mensen het leven en de wederopbouw kwam maar traag op gang.

De oorlog in Tigray lijkt voorbij. Maar bij een bezoek aan het gebied ontmoetten de Woord en Daad-collega's getraumatiseerde mannen, vrouwen en kinderen en lijkt het onderlinge

vertrouwen ver weg. 'Houd moed' lijkt een loze klank in deze situaties.

Máár... ondanks alle tegenslagen gingen de partners in de landen waar we werken door. Soms zelfs met gevaar voor eigen leven. Juist in die gebieden waar het uitzichtloos leek, werden jongeren getraind en kregen ze weer hoop op een toekomst.

'Wat ons echt moed geeft, is dat we werken vanuit Hoop.'

Boeren kregen trainingen om ook bij alle weersomstandigheden het land te bewerken en weerbaar te zijn tegen de klimaatveranderingen.

Op nationaal niveau werkten onze partners aan verbetering van onderwijs samen met de overheid, scholennetwerken en trainingsinstituten. Bemoedigend!

Ook in Nederland werd onze motivatie verder aangewakkerd als we een kringloopwinkel in het land bezochten en zoveel vrijwilligers elke dag enthousiast hun werk zagen doen. Er kwam een grote glimlach op ons gezicht toen twee kinderen het kantoor binnenstapten en de opbrengst van hun verkoopactie bij ons kwamen brengen.

Het was bemoedigend toen we hoorden dat een ondernemer een deel van zijn winst investeert in een agrarisch project op de Filipijnen. We gingen moedig voorwaarts toen lokale vrijwilligersgroepen met enthousiasme de opbrengst van hun horten-sia-actie met ons deelden. Dit nieuws deelden we graag met

onze partners, die juist op moeilijke momenten door deze berichten weer moed kregen. Ze voelden hierdoor dat ze er niet alleen voor staan. Als Woord en Daad zijn we blij en dankbaar dat we in 2023 vierden dat we al 50 jaar mensen met elkaar mogen verbinden. Dat is bemoedigend.

Wat ons échte moed geeft is het feit dat we werken vanuit Hoop. De Bijbelse Hoop waar ook onze partners in moeilijke tijden vaak aan refereren omdat de wetenschap dat God er is hen rust geeft. Het gaf ons moed om in 2023 samen verder te bouwen aan een rechtvaardige wereld. Met een grote diversiteit aan mensen wereldwijd die met ons werk meeliepen. Geen vier losse dagen, maar een heel jaar lang.

Samen hadden we een doel voor ogen: er zijn voor en met de meest kwetsbaren wereldwijd. Dat gaf ons ook in 2023 een gevoel van saamhorigheid. Op momenten dat het tegengat en een hoopvol perspectief ver weg leek. Maar ook op momenten dat we dankbaar naar onze resultaten keken en met goede moed voorwaarts gingen.

Dankzij al die mensen op onze route hielden we in 2023 moed. En kijken we ook vol goede moed naar 2024!

Rina Molenaar,
directeur-bestuurder

**Woord en Daad
in het kort:
goede moed!**

99
INGOG
PARTY LIST

WIE

In een gebroken wereld, getekend door armoede en onrecht, streeft Woord en Daad naar zichtbare tekenen van Gods komend Koninkrijk. Het Bijbels perspectief op gerechtigheid en barmhertigheid drijft ons om dagelijks bij te dragen aan een duurzame verandering van mensen hier en daar.

WERKWIJZE

Woord en Daad verbindt, samen met lokale partners en actoren uit de relevante sectoren, mensen wereldwijd en vervult daarbij meer en meer een 'makelaarsrol'. Het werk van Woord en Daad is projectmatig ingericht en betreft drie aspecten:

- **Duurzame verandering in levens**

In de werelddelen Afrika, Azië, Midden- en Zuid-Amerika pakken we samen met de partnerorganisaties armoede op grondige wijze aan door te werken aan de thema's zoals hiernaast genoemd.

- **Systeemverandering in het Zuiden**

Woord en Daad werkt samen met haar partners aan een stevige maatschappelijke inbedding van het werk. Dat maakt dat het werk een brede uitstraling en duurzaam effect krijgt.

- **Duurzame verandering in het Noorden**

In Nederland denken we samen met de achterban na over vragen rond armoede, rijkdom en ieders verantwoordelijkheid daarin. In Nederland en Europa komen we samen met anderen op voor de belangen van de allerarmsten, onder andere door aandacht te vragen voor hun positie bij politiek, pers en bedrijfsleven.

Woord en Daad is een ANBI, heeft de CBF-erkenning en is ISO-gecertificeerd.

WAT

Woord en Daad onderscheidt 4 thematische programma's:

- Onderwijs en Sponsoring
- Werk en Opleiding
- Inclusieve Agribusiness
- Duurzaam Water

De volgende kernstrategieën worden hierbij ingezet:

- Noodhulp en Weerbaarheid
- Beleidsbeïnvloeding
- Bewustwording
- Fondsenwerving

In Nederland wil Woord en Daad mensen, bedrijven en overheid bewustmaken van hun verantwoordelijkheid ten aanzien van armoede wereldwijd.

WAAR

Woord en Daad is actief in:

Europa: Nederland, België

Afrika: Benin, Burkina Faso, Ethiopië, Ghana, Ivoorkust, Mali, Mozambique, Sierra Leone, Tsjad en Oeganda

Azië: Bangladesh, de Filipijnen, India, Nepal en Sri Lanka

Midden- en Zuid-Amerika: Colombia, Guatemala en Haïti

Noord-Amerika: Verenigde Staten

Naast het uitvoeren van eigen projecten in bovengenoemde landen draagt Woord en Daad financieel bij aan noodhulp verleend door collega-organisaties in: Libanon, Syrië en Oekraïne.

VISIE

Als bijbelgetrouwe Nederlandse stichting verbindt Woord en Daad, samen met lokale partners en actoren uit relevante sectoren, mensen wereldwijd. Zo willen we verantwoordelijkheid nemen voor een menswaardig bestaan voor armen en rijken en scheppen we hoop en kansen om armoede te overstijgen.

KERNWAARDEN

Uit onze missie, visie en strategie zijn vijf kernwaarden op te maken. Deze zijn leidend in onze keuzes op verschillende niveaus. De kernwaarden zijn bepalend voor ons beleid. Het gaat om:

- Mede-verantwoordelijkheid – verantwoordelijk voor jezelf, je naaste en de schepping
- Mede-schepsel – schepsel van God, gelijkwaardig én uniek
- Mede-lijden – dichtbij en naast mensen die lijden
- Rentmeesterschap – zorgvuldig omgaan met mensen, middelen en milieu
- Wederzijdse afhankelijkheid – onafhankelijk in keuzes, afhankelijk in samenwerking

De wereld van Woord en Daad

Resultaten programma's

Noodhulp en Weerbaarheid

41.472

Huishoudens bereikt met noodhulp

Duurzaam Water

417.902

Mensen bereikt met Duurzaam Water

32

Core partners

Werk en Opleiding

16.976

Mensen met werk

Inclusieve Agribusiness

14.890

(Boeren)ondernemers getraind

Onderwijs

29.803

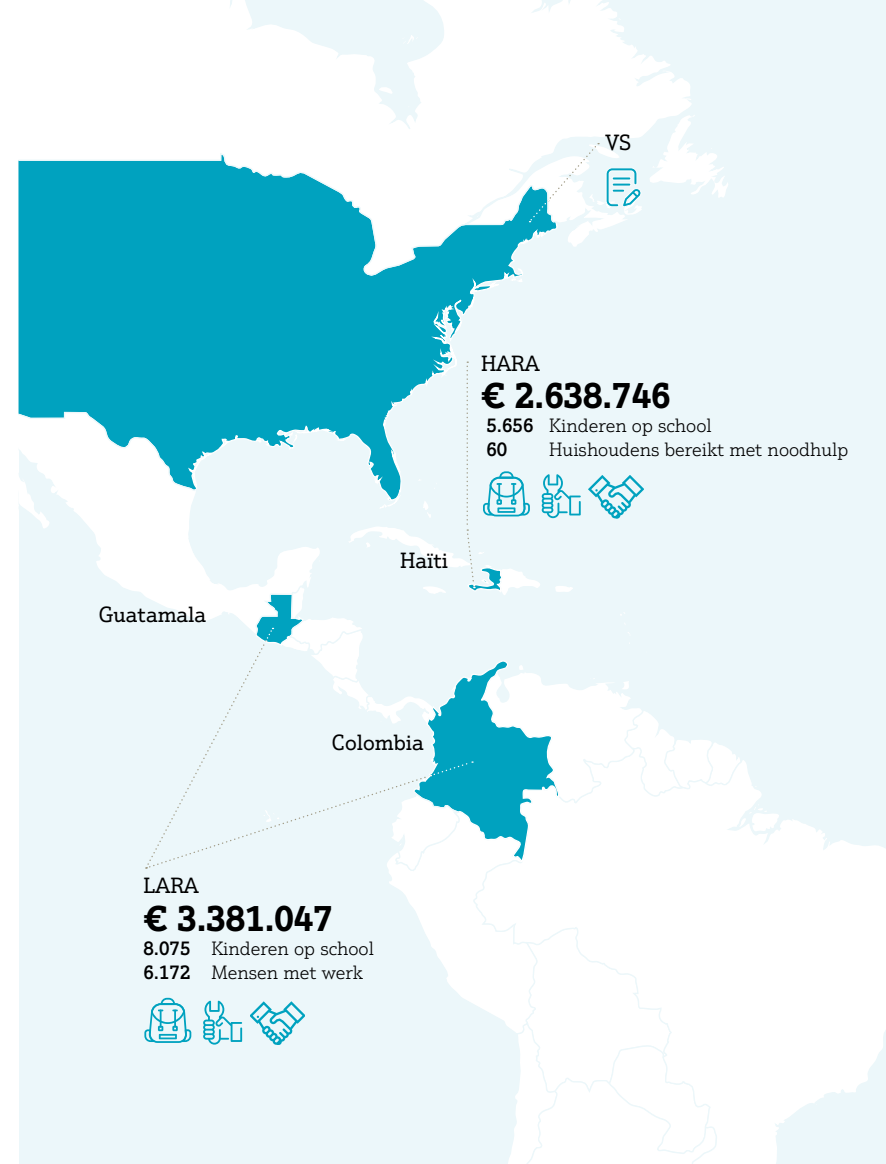
Kinderen op school

Waarvan

29.669

Sponsorkinderen

Sustainable Development Goals

Deze logo's zijn onderdeel van de Duurzame Ontwikkelingsdoelen die internationaal zijn vastgesteld. Hiernaast is te zien aan welke doelen onze programma's bijdragen.

Inclusieve Agribusiness

Onderwijs & Sponsoring

Duurzaam Water

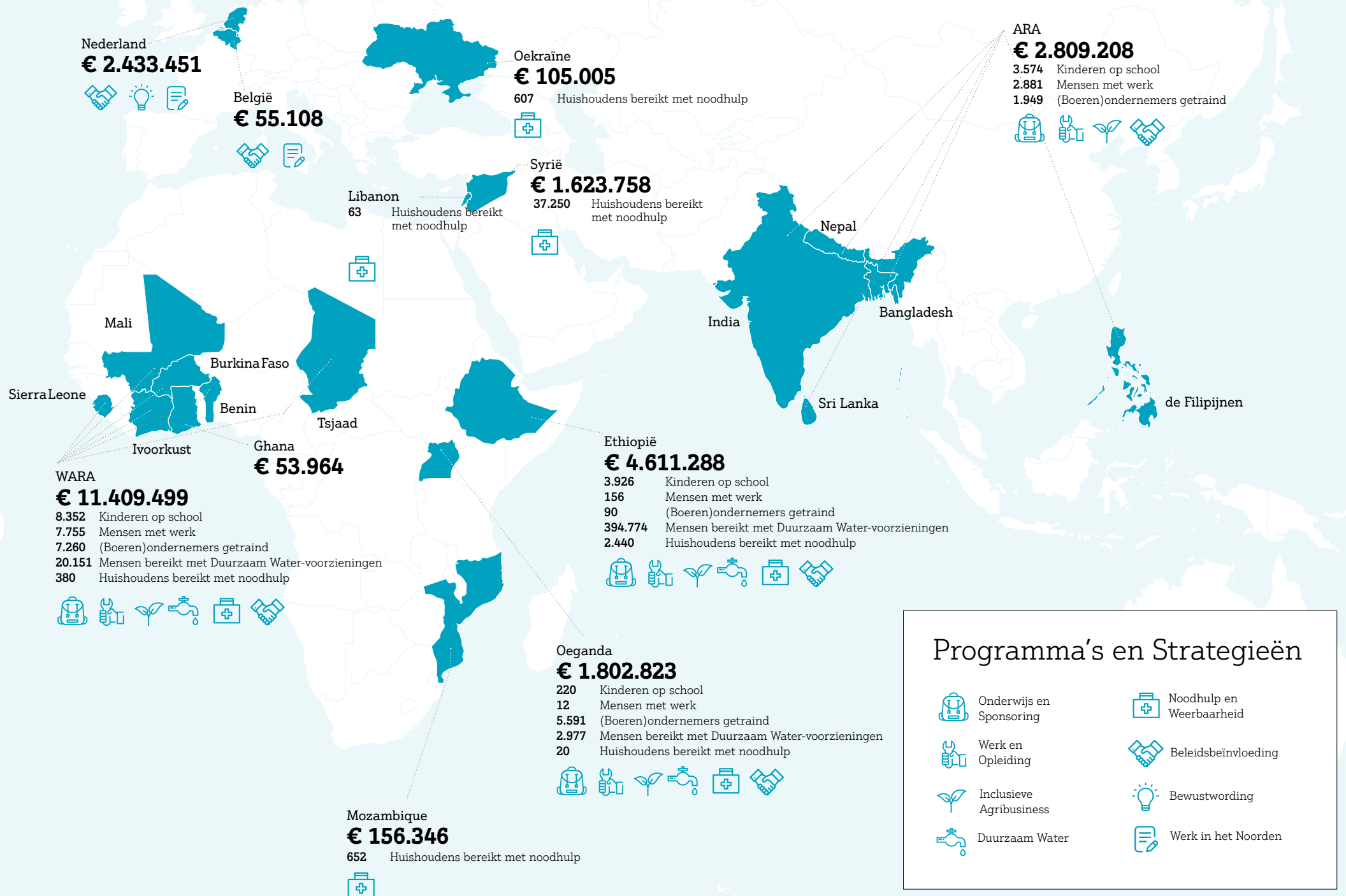

Werk en Opleiding

Regionale samenwerking

Woord en Daad stimuleert haar core partners in de regioom met elkaar samen te werken. De samenwerkingen worden soms in allianties georganiseerd (Regio Alliantie West Afrika (WARA) en Regio Alliantie Azië (ARA)). In andere regio's vindt de samenwerking meer op informele wijze plaats.

Draagvlak in Nederland

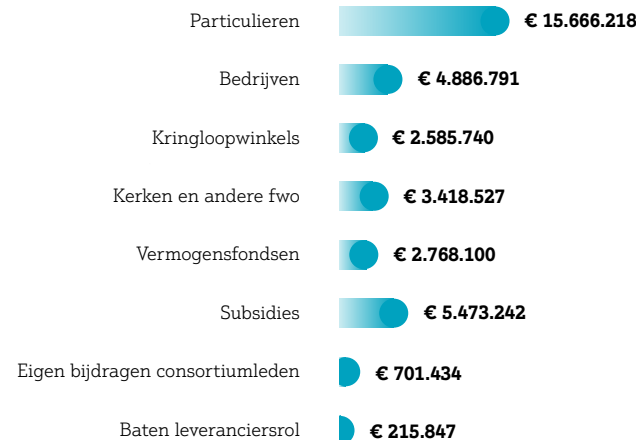

Deze cijfers geven een indruk van het maatschappelijk draagvlak van Woord en Daad in Nederland. Ten opzicht van vorig jaar zagen we een stijging van het totaal aantal particuliere donateurs (+195) en het aantal betrokken ondernemers (+23). Omdat we het aantal vrijwilligers anders zijn gaan berekenen kunnen we dit aantal niet direct vergelijken met de aantallen van voorgaande jaren. Het

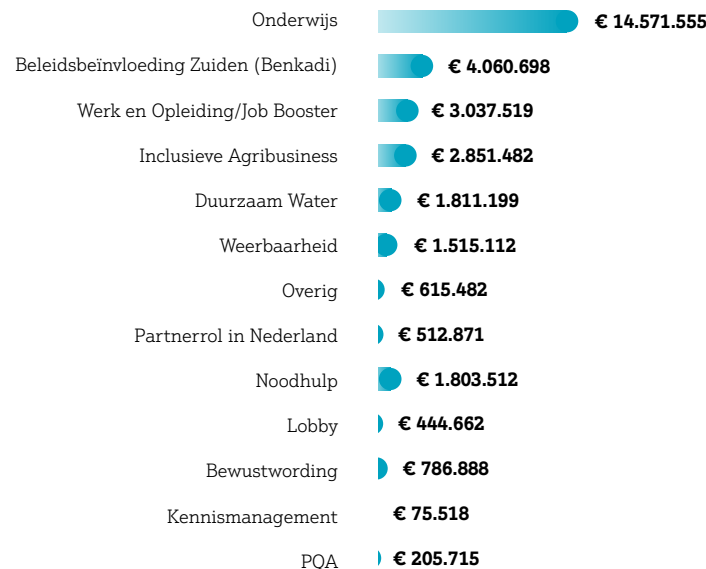
aantal sponsors van sponsorkinderen daalde licht (-55) maar tegelijkertijd nam het aantal gesponsorde kinderen toe (+160). De eigen fondsenwerving van Woord en Daad liet voor alle doelgroepen een forse stijging zien. Inkomsten vanuit institutionele fondsen kwamen flink lager uit. Per saldo kwamen de totale inkomsten van 2023 slechts licht onder die van het voorgaande jaar uit.

* Dit betreft vrijwilligers op kantoor, comitévrijwilligers, winkelvrijwilligers en vrijwilligers om de comitégroepen heen.

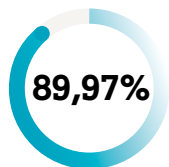
Inkomsten € 35.715.899

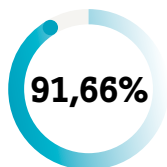
Bestedingen € 32.292.213

Normen en ratio's

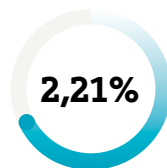
Doelbestedingsratio
(besteding aan doelstellingen
t.o.v. de totale inkomsten)

Doelbestedingsratio
(besteding aan doelstellingen
t.o.v. de totale bestedingen)

Kosten werving baten
t.o.v. geworven baten

Woord en Daad norm beheer
en administratie (max. 3,1%)

Woord en Daad overheadnorm
(max. 7,5%)

Woord en Daad norm Return on
Investment subsidieaanvragen
(min. 20)

Subsidies t.o.v.
geworven baten

Samenvatting

2023 was voor Woord en Daad een jubileumjaar. Al 50 jaar werken we aan het realiseren van onze missie om vanuit een Bijbels perspectief op gerechtigheid en barmhartigheid duurzame verandering tot stand te brengen in de levens van mensen wereldwijd.

Deze inzet is na 50 jaar nog steeds nodig in een wereld waarin conflicten en oorlog, sociaal onrecht, uitbuiting en klimaatverandering mensen in hun bestaan bedreigen. Ook in 2023 hebben wij ons gericht op het bereiken van de meest kwetsbaren, het veranderen van systemen en het weerbaarder maken van gemeenschappen tegen de gevolgen van klimaatverandering. Onze kracht schuilt in de partnerschappen die wij aangaan met een breed spectrum aan partners. Hun inzet én de blijvende steun die we in Nederland vanuit onze achterban ontvangen geven ons moed om te werken aan duurzame verandering.

Boeren krachtiger maken

In 2023 hebben 14.890 boeren een training gekregen en hebben 6.686 boeren hun producten aangeleverd aan ondernemingen die aan een van de projecten verbonden zijn. Iedere boer heeft recht op een waardige plek in de waardeketen van zijn of haar producten. Of het nu gaat om boeren die in Guatemala peulen en bonen verbouwen of vissers die in Sri Lanka zeewier en zeekomkommers kweken. Woord en Daad maakt deze boeren krachtiger door hun kennis en vaardigheden te vergroten, maar ook door hen te koppelen aan andere partijen.

Kinderen komen tot bloei

In 2023 volgden 29.803 kinderen onderwijs. Woord en Daad steekt in op de verbetering van het niveau van het onderwijs door het trainen van leerkrachten en het ontwikkelen van goede curricula. 79.067 leerkrachten volgden een training. Ook het tegengaan van kinderuitbuiting is een belangrijk aandachtsg gebied. Samen met haar partners heeft Woord en Daad 2.666 kinderen een uitweg uit kindslavernij kunnen bieden en

104.668 kinderen preventieve hulp geboden om uitbuiting te voorkomen.

Waardig werk voor jongeren

In 2023 hebben 4.748 jongeren een betaalde baan gevonden en zijn 12.228 jongeren een eigen bedrijf gestart. Door vakonderwijs en het aanbieden van trainingen ondersteunt Woord en Daad jongeren bij het vinden van een baan of het starten en uitbouwen van een eigen bedrijf. Dit verhoogt hun kans op het vinden van waardig werk.

Duurzame watervoorziening

In 2023 heeft Woord en Daad met haar partners 417.902 mensen bereikt met een duurzame watervoorziening. In alle vormen van waterprogramma's hanteert Woord en Daad een aanpak waarbij de watervoorziening goed ingebed is in bredere samenlevingsverbanden en er sprake is van lokaal en regionaal eigenaarschap en leiderschap.

Vergroten weerbaarheid

In 2023 hebben 41.472 huishoudens noodhulp ontvangen. Nepal werd getroffen door een zware aardbeving. Het is één van de gebieden waar Woord en Daad noodhulp heeft geboden. Woord en Daad helpt mensen hun weerbaarheid te vergroten zodat ze na de crisis weer zelf het heft in eigen handen nemen.

Verandering in Noorden

Woord en Daad laat mensen in Nederland nadenken over de vraag op welke manier onze levensstijl invloed heeft op de levens van mensen in het Zuiden. Deze bewustwording kan leiden tot een duurzamer consumptiegedrag. Via presentaties werden 11.954 mensen bereikt. Verandering is niet alleen zaak van individueel gedrag. Het vraagt ook om inzet in de politiek en het bedrijfsleven. Beleidsbeïnvloeding en aandacht voor (internationaal) maatschappelijk verantwoord ondernemen horen hierbij.

1.Strategie, visie en beleid: leiderschap en invloed delen

2023: een jubileumjaar voor Woord en Daad. Hoe vier je vijftig jaar verbinding? Hoe ben je ontspannen te midden van onrust? En hoe blijf je met goede moed op weg? In gesprek met Rina Molenaar, bestuurder Woord en Daad.

Een 50-jarig jubileum. Tijd voor een feest?

"6 juli 1973 staat in de statuten als onze oprichtingsdatum. We hebben dus inderdaad dit jaar onze vijftigste verjaardag gevierd. Het was een jaar van vieren, de geschiedenis laten spreken en de verhalen vertellen over wat er de afgelopen vijftig jaar gebeurd is. Echt herdenken dus. We hebben het jubileum op verschillende momenten in uiteenlopende toonaarden gevierd.

Voor onze brede achterban hebben we een groot evenement gehad. Kleinschaliger was de jubileumbijeenkomst voor mensen van het eerste uur en vrijwilligers in de Grote Kerk van Leerdam. Op die plek kun je zeggen is Woord en Daad 'geboren' toen ondernemer mijnheer 't Lam geraakt werd door een toespraak van dominee Hegger over de nood in India en ter plekke opriep tot een collecte. Er is een ondernemersmeeting geweest, comitésleden hebben elkaar ontmoet en in Den Haag hebben we een symposium georganiseerd voor onze sector. Het meest bijzonder was misschien wel het online evenement met al onze partners. Om zo wereldwijd op elkaar betrokken te zijn is heel speciaal."

Tegelijk is er toch ook die schaduwzijde dat een organisatie als Woord en Daad nog steeds nodig is?

"Het hele jaar door zijn er gemengde gevoelens geweest. Het

nadrukkelijkst heb ik die tijdens de bijeenkomst in de Grote Kerk in Leerdam ervaren. Daniël Jean Louis, directeur van onze partnerorganisatie Parole et Action op Haïti, kon niet aanwezig zijn vanwege de politieke en sociale onrust in zijn land. Ik heb zijn bijdrage voorgelezen, waarin hij – een hoopvol gestemd mens – aangaf zich soms ontmoedigd te voelen, maar ook getuigde dat hij moed vond bij God. De wereld lijkt steeds meer in brand te staan. Conflicten en oorlog, sociaal onrecht, klimaatverandering, veranderende geopolitieke verhoudingen. Hoe ga je als organisatie hiermee om? We leren vooral dat hoe onrustiger het in de wereld is, des te bescheidener en meer luisterend we ons hebben te verhouden tot onze netwerken en partners. We moeten meer dan ooit op een respectvolle manier in gesprek zijn met mensen wereldwijd en openstaan om leiderschap en invloed te delen met het mondiale Zuiden."

Waar krijg je moed van?

"Ik krijg moed van onze loyale en betrokken achterban. Vrijwilligers in comités en kringloopwinkels, ondernemers en kinderen op school moedigen ons aan om ons werk te doen. We doen het niet uit en voor ons zelf, maar we doen het namens hen voor mensen in nood wereldwijd. En ik zie dan zoveel kleine vlammetjes van betrokkenheid die samen een vuur vormen, en misschien wel voor vuurwerk kunnen zorgen! Dat is hartverwarmend. We zijn ook dankbaar voor een krachtig en kritisch partnernetwerk. Op creatieve manieren zetten zij het werk voort als de omstandigheden moeilijk zijn. Ze zijn kritisch en houden ons scherp. We zoeken samen naar het beste voor een land. Dat geeft moed. Maar er is meer. 'Je loopt met je voeten op de aarde en met je hoofd in de hemel', is een van mijn lijfspreuken. Het is een variant op de Bijbeltekst "Bedenk de dingen die boven zijn en niet die op de aarde zijn." Dat betekent dat we weten dat ons wereldhuis lekt en dat er veel mis is. We zijn niet idealistisch en naïef, maar we zijn verantwoordelijk als rentmeester over de schepping en we kunnen over dingen heen kijken. Daarom slaan we met goede moed de hand aan de ploeg."

Wat waren de belangrijke thema's voor Woord en Daad in 2023?

"Ik kan dat het beste aangeven aan de hand van onze drie beleidsthema's. Het eerste thema is het bereiken van de onbereikten. Ik heb een leerreis gemaakt naar het gebied rondom de enorme vuilnisbelt Koshe in de Ethiopische hoofdstad Addis Abeba. Dit bezoek heeft mij geleerd dat om de meeste kwetsbare mensen te bereiken - bijvoorbeeld kinderen die op een vuilnisbelt werken - kleine initiatieven al heel waardevol zijn. We moeten een dubbelspoor volgen: enerzijds waardengedreven (systeem) verandering en anderzijds het oppakken van kleine initiatieven gericht op de meest kwetsbaren. Ons tweede beleidsthema - waardengedreven systeemverandering - is echt goed ingedaald in Woord en Daad en bij onze partners. We voeren water- en landbouwprogramma's uit waarin we samenwerken met tal van maatschappelijke en commerciële partners en overheden. Op regionaal niveau, maar ook op dorpsniveau helpen we zo mee om gemeenschappen tot bloei te brengen. Ons derde thema 'het vergroten van de weerbaarheid tegen klimaatverandering' leeft erg bij onze partners. Zij kunnen ons goed vertellen wat er allemaal gebeurt. Bijvoorbeeld wat kusterosie doet met gemeenschappen. Klimaatverandering gaat over de schepping die ons is toevertrouwd. Dat heeft dus ook met mensen in het Noorden te maken. In Nederland leven we niet op een postzegel, maar we zijn onderdeel van de kosmos."

in actie dichtbij Vlammetjes van betrokkenheid

In Barendrecht hebben Joost Kraaijeveld en Aron van Heteren een jaar lang flessen ingezameld. Dat leverde maar liefst € 1.313,- op om leeftijdsgenoten die in Ethiopië als kindslaaf werken te helpen.

Mini-docu 50 jaar Woord en Daad

Op donderdag 6 juli 2023, precies een halve eeuw na de 'geboortedag' van Woord en Daad, publiceerden wij een mini-documentaire over 50 jaar Woord en Daad.

Bekijk onze mini-documentaire →

Waardecreatiemodel Woord en Daad

Bronnen

Capaciteit per 31-12

- Projecten 46,53 fte
- Fondsen 13,92 fte
- Ondersteuning 14,63 fte
- Raad van bestuur 1,00 fte
- Kantoorvrijwilligers 20 personen

Financiën

- Particulieren € 15.666.218
- Bedrijven € 4.886.791
- Kringloopwinkels € 2.585.740
- Kerken en andere fwo € 3.418.527
- Vermogensfondsen € 2.768.100
- Subsidies € 5.473.242
- Eigen bijdragen consortiumleden € 701.434
- Baten leveranciersrol € 215.847
- Totaal: € 35.715.899

Externe capaciteit

Samenwerking bij uitvoering van programma's in het Zuiden met overheidsactoren, bedrijven en MFI's, (veelal christelijke) NGOs, kennispartners, thematische netwerken, TVET-scholen en maatschappelijke netwerken in 21 landen.

Kennis

Concrete kennisbehoefte en doelstellingen (zowel overkoepelende als thematische) zijn geformuleerd. Deze zullen worden aangepakt door een combinatie van verschillende benaderingen.

Aanpak

Missie

In een gebroken wereld, getekend door armoede en onrecht, streeft Woord en Daad naar zichtbare tekenen van Gods komend Koninkrijk. Het Bijbels perspectief op gerechtigheid en barmhartigheid drijft ons om dagelijks bij te dragen aan een duurzame verandering van mensen hier en daar.

Kernwaarden

- Mede-verantwoordelijkheid
- Mede-schepsel
- Mede-lieden
- Rentmeesterschap
- Wederzijdse afhankelijkheid

Ontwikkelingsprincipes

- Eigenaarschap
- Systeembenadering
- Duurzaamheid
- Partnerschap
- Innovatie

Strategie

- Uitvoering van 4 thematische programma's: Onderwijs en Sponsoring, Werk en Opleiding, Duurzaam Water, Inclusieve Agribusiness
- Inzet van 3 kernstrategieën: Noodhulp en Weerbaarheid, Beleidsbeïnvloeding, Bewustwording
- Fondsenwerving

Kernactiviteiten

- Kennis verdiepen over lokale context, ontwikkelingen en kansen, en bieden van specifieke kennis en expertise (partnerrol)
- Faciliteren van samenwerking met meerdere belanghebbende partijen (verbindingsrol)
- Mobiliseren en bieden van financiële steun aan context gerelateerde programma's van hoge kwaliteit (donorrol)

Doel

Langetermijndoelstelling

Integratie en duurzame transformatie van arme en gemarginaliseerde medemensen

door:

- focus op context: betere stimulerende omgeving
- focus op mens: mensen versterken op verschillende niveaus
- focus op mentaliteit: bijdragen aan de mentaliteit en hogere aspiraties op verschillende niveaus in de samenleving

met als gevolg:

- het levensonderhoud te verbeteren en een waardig bestaan op te bouwen
- deel te nemen aan de samenleving
- verantwoordelijkheid te nemen en te dragen
- herstelde relaties te ervaren

Resultaat

41.472

Huishoudens bereikt met noodhulp

417.902

Mensen bereikt met Duurzaam Water

16.976

Mensen met werk

14.890

(Boeren)ondernemers getraind

29.803

Kinderen op school

2. In het werkveld: gemeenschappen tot bloei brengen

2.1 Inclusieve Agribusiness

“Iedere boer heeft het recht op een waardige plek in een waardeketen.” Zo omschrijft Antonie Treuren, programmaleider Inclusieve Agribusiness, de droom van alle collega's die wereldwijd vanuit Woord en Daad en haar partners zich inzetten om boeren en hun gemeenschappen tot bloei te brengen.

Treuren: “Met inclusief bedoelen we dat boeren met een klein stukje grond – vaak de armsten in de gebieden waar we werken – een waardige plek krijgen in de waardeketen van hun producten. We willen de boer krachtiger maken door zijn/haar kennis en (ondernemings)vaardigheden te vergroten, maar ook door hem/haar te koppelen aan andere partijen in de waardeketen, zoals verwerkingsfabrieken, overheden en exportondernemingen. Dat is een kwestie van waardigheid en rechtvaardigheid”, meent Treuren.

Hele keten nodig

In Guatemala betrof het de waardeketen van peulen en bonen. Hoe zorg je ervoor dat kleine boeren die peulen en bonen verbouwen op een duurzame manier hun product in de schappen van een westerse supermarkt krijgen? Dat was de uitdaging die het project *Every bean has its black* zeven jaar geleden is aangegaan. Treuren: “Voor zo'n uitdaging heb je de hele keten nodig: van de boeren die peulen en bonen verbouwen, via verwerkingsfabrieken en export- en importondernemingen, tot aan de supermarkt. In deze hele waardeketen hebben we interventies gedaan om haar duurzamer en eerlijker te maken.” Het resultaat mag er zijn, toont de eindevaluatie aan. De gewasopbrengsten van de boeren zijn gestegen, evenals hun netto-inkomen. In de plaatselijke verwerkingssector zijn 359 nieuwe banen gecreëerd, waarvan 216 voor vrouwen. 11 exportbedrijven hebben een training maatschappelijk verantwoord ondernemen gevolgd. Ook blijkt dat importeurs en supermarkten meer belang zijn gaan hechten aan duurzaamheid in hun toeleveringsketens.

Waardige plek

Een ander voorbeeld van zo'n waardeketen is die van de visserij

op Sri Lanka. Mw. Silgin Maasilaamani uit Anthoniyarpuram, een vissersgemeenschap in het noordoosten van Sri Lanka, heeft haar vergunning binnen om te beginnen met het kweken van zeewier en zeekomkommers. Hiermee boort zij een alternatieve bron van inkomsten aan naast de klassieke zeevisserij. “Het ontwikkelen van alternatieve bronnen van inkomsten is een van de doelen van ons duurzame visserij project op Sri Lanka, dat mede wordt gefinancierd door de RABO Foundation. In Azië is de vraag naar zeekomkommers groot en die van zeewier neemt toe”, licht Treuren toe. Voorafgaand aan het project is er een Climate Risk Assessment uitgevoerd, waarmee we de kansen en bedreigingen van klimaatverandering op het leven van de vissers in beeld hebben gebracht. De noodzaak om inkomstenbronnen te diversifiëren kwam hieruit naar voren. Treuren: “We werken ernaartoe dat de vissers en kwekers zelfstandig een plek innemen in de waardeketen samen met andere private partijen. Het ondersteunen van vissers en kwekers met kennis en materialen en het toerusten van coöperaties hoort hierbij, maar ook het ontwikkelen van een app die vissers inzage geeft in de actuele prijs van vis en tot doel heeft vraag en aanbod bij elkaar te brengen.” Het project heeft in 2023 een goede start gemaakt, al zijn er uitdagingen. Zo is het aantal door de overheid verleende vergunningen beperkt gebleven en er blijkt meer inzet nodig te zijn om de app bij de vissers te introduceren.

Leren van tegenvallers

Het verbinden van boeren met de markt is voor het Inclusieve Agribusiness programma een belangrijke pijler. In veel gevallen werken we samen met bedrijven die een stabiele afzetmarkt en goede prijzen bieden. We meten de impact aan de hand van het aantal boeren dat levert aan de bedrijven die we ondersteunen via ons programma. In 2023 hebben we in zowel Sierra Leone als Benin ervaren dat de door ons ondersteunde bedrijven onvoldoende werkkapitaal hadden om bij alle boeren daadwerkelijk op te kopen. In beide gevallen waren er ook concurrerende opkopers die een betere prijs konden bieden aan de boeren in de regio. Om deze reden bleef dit resultaat substantieel

Wat anderen zeggen over Woord en Daad Senior projectadviseur RVO aan het woord

Eline Minneboo, senior projectadviseur RVO: “Tijdens een SDGP* projectbezoek aan het *Fiber for the Future* project op de Filipijnen heb ik gezien hoe Woord en Daad met veel toewijding werkt aan een goede projectuitvoering en een evenwichtige samenwerking met de lokale partners. Ik ervaar de samenwerking met Woord en Daad als zeer positief.”

*Sustainable Development Goals Partnerschapsfaciliteit

achter op de planning. Het achterblijven van het aantal boeren betekent overigens niet dat boeren er niet op vooruit zijn gegaan. Het staat de boer vrij om te verkopen aan de partij die de meest gunstige prijs biedt. We willen bereiken dat boeren jaar in jaar uit hun product kunnen leveren aan fabrieken of opkopers tegen goede prijzen.

Resultaten Inclusieve Agribusiness

14.890

Boeren/ondernemers getraind

14.373
doelstelling 2023

6.686

Boeren/ondernemers die producten leveren aan door het project gesteunde bedrijven

9.797
doelstelling 2023

3.572

Boeren/ondernemers met toegang tot financiering, mogelijk gemaakt door de projecten

4.164
doelstelling 2023

Toelichting op deze jaarcijfers: Het lagere aantal boeren dat leverde aan door het project gesteunde bedrijven is toegelicht in de tekst onder 'Leren van tegenvallers'. Het lagere aantal boeren met toegang tot een lening wordt veroorzaakt door de vertraging in één project bij het ingebruiknemen van de app die gebruikt wordt voor kredietverstrekking aan boeren.

Cashing in on Cashew

In het project Cashing in on Cashew bouwt Woord en Daad met haar partners aan een duurzame waardeketen voor cashewnoten in Sierra Leone. In 2023 - het laatste jaar van dit door de Europese Unie gefinancierde project - werd de laatste hand gelegd aan het verder koppelen van de boeren aan de markt. Er zijn 3000 boeren getraind en 2400 hebben zich aangesloten bij een dorps spaar- en leengroep. Ook is er een grote bijeenkomst geweest waarbij een brede groep belanghebbers - boeren, ondernemers, overheidsfunctionarissen - aan de slag zijn gegaan om een toekomstvisie voor de cashewsector te ontwikkelen. De uitkomsten van de bijeenkomst zijn vervolgens door de overheid gebruikt om haar strategie op het terrein van de cashewsector voor de komende vijf jaar te formuleren.

Oeganda

In Oeganda draagt het project Busy Bees, waarbinnen gewerkt wordt aan het opbouwen van de honingsector, sinds 2015 gestaag bij aan de economische ontwikkeling. Mensen worden opgeleid tot imker. De verkoop van honing levert inkomsten op. Tegelijk zorgen de bijen ook voor een betere bestuiving van andere gewassen. Boeren worden ook getraind om voor deze

gewassen minder bestrijdingsmiddelen, die schadelijk voor de bijen zijn, te gebruiken. Het opzetten van imkerijen gaat samen met het aanplanten van nieuwe fruit-, en notenbomen, zoals macadamia en mango.

Consortium klimaatweerbaarheid

In Bangladesh heeft Woord en Daad met twee partners een consortium opgericht om de weerbaarheid van gemeenschappen tegen de effecten van klimaatverandering te verhogen. Er is sprake van bodemverziltiging en bewoners in de kuststreek raken grote stukken land kwijt als gevolg van kusterosie. Door middel van workshops is er een aanpak ontwikkeld met drie aandachtsgebieden: het activeren van gemeenschappen en belanghebbers die samen gaan kijken hoe bestaande middelen en initiatieven ingezet kunnen worden tegen klimaatverandering; het vergroten van hun kennis; het koppelen van deze groepen en hun initiatieven aan het beleid van de overheid.

Wat anderen zeggen over Woord en Daad Directeur Tunado aan het woord

Dickson Biryomumaisho, directeur Tunado: "Als leden van de Oegandese bijenhoudende gemeenschap waarderen we Woord en Daad als betrouwbare partner die haar beloften waarmaakt."

2.2 Onderwijs en Sponsoring

“Ik vind onderwijs belangrijk omdat het dient als toegangs-poort voor andere mogelijkheden”, zegt juf Christy. Ze geeft les op een school in het dorp Dolores op de Filipijnen. Voor haar is het duidelijk: onderwijs legt het fundament voor groei in het verdere leven.

Jaco Ottevanger en Marike Spruyt, beiden werkzaam binnen het onderwijsprogramma, kunnen zich hier helemaal in vinden. Ottevanger: “Onderwijs helpt kinderen om tot bloei te komen. Het draagt bij aan hun welzijn en aan dat van de gemeenschap waarin ze leven. Om dit goed te kunnen doen steken we in op de verbetering van het niveau van het onderwijs door het trainen van leerkrachten en het ontwikkelen van goede curricula, waarbij we ook de ouders betrekken.” Het tegengaan van kinderuitleiding is ook een belangrijk aspect van de aandacht voor kinderen. Spruyt: “Wereldwijd worden miljoenen kinderen uitgebuit. Wij vinden dat dit moet stoppen.”

Financiële duurzaamheid

In 2023 is het aantal gesponsorde kinderen gegroeid. “We steunen nu 29.669 kinderen. Dat zijn er 160 meer dan vorig jaar. Dat is echt iets om dankbaar voor te zijn”, geeft Ottevanger aan. Ottevanger: “Kenmerkend voor 2023 is dat we doorgroeien bij onze wat kleinere, nieuwe partners, zoals in Oeganda en Nepal, en dat we onze grotere partners wat proberen af te schalen. Dit laatste ook vanuit de gedachte van risicospreiding”, vertelt Ottevanger. Het opzoeken van nieuwe, vaak afgelegen plekken, zoals in Oeganda en Colombia, of ‘moeilijke’ plekken, zoals het gebied rondom de enorme vuilnisbelt Koshe in de Ethiopische hoofdstad Addis Abeba, komt voort uit Woord en Daads beleidsspeerpunt om nog onbereikte groepen te bereiken. Vanuit financieel oogpunt is dit speerpunt best spannend, merkt Spruyt op. “In 2023 hebben we onderzoek gedaan naar de vraag hoe inclusiviteit in het onderwijs in balans kan komen met financiële duurzaamheid.” Het rapport laat zien dat dat scholen en organisaties op creatieve manieren moeten zoeken naar strategieën om op een realistische manier oog te

houden voor onbereikte groepen, én om hun inkomstenbronnen goed te diversifiëren.

Sponsorprogramma gestopt

In 2023 heeft Woord en Daad het besluit genomen om het sponsorprogramma bij partner AEAD in Burkina Faso te beëindigen. Dit omdat het programma niet liep zoals gewenst en er ook na intensief contact en investeringen geen verbetering zichtbaar werd. Voor de afronding van het programma wordt twee jaar de tijd genomen. In 2024 wordt het programma voor 300 kinderen beëindigd.

Impact klimaatverandering

Uit onderzoek blijkt dat de armste groepen (en vooral ook kinderen) in het mondiale Zuiden het zwaarst getroffen worden door klimaatverandering. Met haar partners heeft Woord en Daad in 2023 gesprekken gevoerd over de gevolgen van klimaatverandering op het functioneren van scholen. Het probleem is zeer urgent. 70% van de onderwijsinstellingen ervaart een grote tot zeer grote impact. De gevolgen voor de scholen, de leerkrachten, de leerlingen en hun gezinnen zijn ingrijpend. Ook geven de partners aan zelf al tal van maatregelen te hebben getroffen om zich aan te passen en om de impact van de klimaatverschijnselen te verminderen.

Bewustwordingscampagne

Door campagnes op radio en tv, in krantenartikelen en op billboards langs de weg, in gesprek met voorlichters op markten

Strijd tegen kindslavernij

Ieder kind is het waard om op te groeien in vrijheid. Helaas zitten wereldwijd miljoenen kinderen gevangen in een systeem van moderne slavernij.

Bekijk de video ‘Samen de strijd aan tegen kindslavernij in Ethiopië’. →

Het verhaal van opvangcentrum Espoir Kam Zaka

Mevrouw Sorgho Sawadogo Noelié vertelt het verhaal van Espoir Kam Zaka

Benieuwd naar Sorgho's verhaal? →

en busstations, via huis-aan-huis voorlichting en activiteiten op scholen kregen honderdduizenden Burkinese en Beninezen de boodschap te horen dat kinderuiting gestopt moet worden. De grootschalige bewustwordingscampagne is onderdeel van een programma, waarin Woord en Daad samenwerkt met AFAS Foundation, de overheid en diverse andere partners, om de ketenen van kinderarbeid en uitbuiting te doorbreken. Naast bewustwording en cultuurverandering wordt er ook daadwerkelijke hulp geboden aan uitgebuide kinderen. Zo opende partnerorganisatie Credo in Burkina Faso het opvangcentrum voor meisjes Espoir Kam Zaka (Kinderhuis van Hoop). Ook zijn er spaar- en kredietgroepen opgezet om de financiële situatie van gezinnen te verbeteren. Dit verlaagt de kans op kinderarbeid en -uitbuiting.

Vergroten weerbaarheid

Het Combat Modern Slavery (CMS) project in Ethiopië is gericht op het vergroten van de weerbaarheid van kwetsbare gemeenschappen en kinderen tegen kinderarbeid en kinderhandel. Ook stimuleert het project overheden, justitie en het maatschappelijke middenveld om deze misstanden te bestrijden en te voorkomen. Een onafhankelijke evaluatie looft het CMS-project om zijn relevantie, effectiviteit en efficiëntie. We hebben 2.666 kinderen geholpen om te herstellen van uitbuiting en hebben 4.350 kwetsbare gezinnen steun en training gekregen. Bijzonder voor Ethiopië is de oprichting van haar eerste nationale kinderparlement. Eind 2023 is de financiering van het CMS project door Norad beëindigd. Woord en Daad is nu op zoek naar nieuwe financiers. Dit is hard nodig, meent Spruyt:

“In Ethiopië, maar ook in andere landen, neemt kinderuitbuiting alleen maar toe. Dit is een direct gevolg van conflicten en oorlog, en verslechterende economische omstandigheden. We zien onze partners met een enorme gedrevenheid opkomen voor kwetsbare kinderen.”

Haïti

Als gevolg van wijdverspreid bendege geweld zijn scholen in Haïti soms noodgedwongen dicht gebleven of konden kinderen niet veilig over straat om naar school te gaan. Ook voor medewerkers van partners kon de situatie te gevaarlijk zijn om pad te gaan. Toch zijn partners zich blijven inzetten voor verbetering van de kwaliteit van onderwijs. Zo is er een onderzoek uitgevoerd naar de leesvaardigheid van kinderen op de basisschool.

INCE

“Een docent in Guatemala is soms de enige volwassene die een positieve invloed heeft in het leven van een kind”, vertelt Paola

Ontmoetingsdag INCE

In april vond op het kantoor van Woord en Daad een ontmoetings- en uitwisselingsweek plaats van INCE-coördinatoren wereldwijd. Centraal stond de vraag vanuit welke waarden er gewerkt wordt in de INCE-projecten en hoe deze waarden vertaald kunnen worden naar het onderwijs.

Pantaleón. “Docenten moeten daarom goed opgeleid zijn en goede waarden kunnen doorgeven aan deze kinderen.” Paola is de lokale coördinator van het INCE-onderwijsprogramma. Ze werkt vanuit de organisatie Guatemala Próspera. Via het International Network for Christian Education (INCE) werkt Woord en Daad in zes landen aan de verbetering van onderwijskwaliteit, o.a. door beïnvloeding van wetgeving, training van docenten en het ontwikkelen van lesmateriaal. In 2023 is INCE in Benin van start gegaan. Ondertussen namen in Guatemala dit jaar opnieuw 30.000 leerkrachten voor het eerst deel aan een vierjarig opleidingsprogramma waarvoor een eigen curriculum is ontwikkeld. Dit materiaal werd ook aangepast om in Colombia gebruikt te kunnen worden.

Resultaten Onderwijs en Sponsoring

2.581

Leerlingen kleuteronderwijs

2.746
doelstelling 2023

18.701

Leerlingen basisonderwijs

18.836
doelstelling 2023

7.419

Leerlingen voortgezetonderwijs

8.086
doelstelling 2023

1.102

Leerlingen vervolgonderwijs

1.105
doelstelling 2023

79.067

Leraren getraind

78.600
doelstelling 2023

70

Volwassenen volgden een alfabetiseringscursus

4%

Van de leerlingen verliet vroegtijdig het onderwijs

934

Leerlingen volgden informeel onderwijs

29.803

In totaal volgden met onze steun 29.803 kinderen onderwijs op school. Van deze kinderen werden er 29.669 gesteund door sponsors uit Nederland

Toelichting op deze jaarcijfers: In Burkina Faso werd aan ruim 20.000 kinderen minder dan gepland preventieve hulp gegeven. Omdat dit project startte in 2023 was het moeilijk om realistisch te plannen. We verwachten de meerjarendoelstelling wel te gaan halen.

Projecten gericht op kinderuitbuiting

2.666

Kinderen geholpen om te herstellen van uitbuiting

2.388
doelstelling 2023

104.668

Preventieve hulp aan kinderen om uitbuiting van kinderen te voorkomen

127.468
doelstelling 2023

4.350

Huishoudens ontvingen steun in het kader van het tegengaan van kinderuitbuiting

3.861
doelstelling 2023

2.3 Werk en Opleiding

Het creëren van waardig werk voor jongeren en kansarme groepen. Dat is de missie van het programma Werk en Opleiding. Door vakonderwijs en het aanbieden van trainingen gericht op ondernemerschap ondersteunt Woord en Daad jongeren en kansarme groepen bij het vinden van een baan of het starten en uitbouwen van een eigen bedrijf.

Een van hen is Samiratou Ouédraogo (26) uit Burkina Faso. Via het Job Booster programma behaalde ze haar rijbewijs en is ze nu een van de eerste vrouwelijke buschauffeurs. “Mijn leven is echt veranderd, omdat ik de kans kreeg om te bereiken wat ik wilde bereiken”, zegt ze trots. “Samiratou is een voorbeeld van wat waardig werk betekent”, licht Bertine Vermeer, programma-leider Werk en Opleiding, toe. “Jongeren leveren een betekenisvolle bijdrage aan de samenleving, voelen zich verantwoordelijk en hebben goede arbeidsvoorwaarden.”

Kans op waardig werk

In 2023 hebben 4.748 jongeren een betaalde baan gevonden en zijn 12.228 jongeren een eigen bedrijf gestart. Vermeer: “Scholing en begeleiding verhogen de kans op waardig werk. We merken overigens goed de invloed van politieke onrust en economische problemen op ons werk. Hierdoor kwamen we qua aantal jongeren lager uit dan we gepland hadden.”

Vakscholen

Op de vakscholen sluit het onderwijsaanbod zo nauw mogelijk aan bij de situatie in het betreffende gebied. In Karamoja, een van de armste gebieden van Oeganda, is Woord en Daad-partner ADP in 2023 begonnen met het nog intensiever betrekken van dorpsgemeenschappen bij de ontwikkeling van het curriculum op de vakschool. In Ethiopië liggen er voor de vakschool in Dessi van onze partner Hope Entreprises veel kansen vanwege de plaatselijke kledingindustrie. Woord en Daad bekijkt samen met haar partners welke vakopleidingen de meest effectieve manier zijn om jongeren te helpen bij het vinden van werk. In Burkina Faso is na een zorgvuldig traject eind 2023 de samenwerking met de vakschool van partner

Credo beëindigd. Vermeer: "Afgelopen jaar hebben we met Credo en SPONG, een platform waarin honderden lokale ngo's verenigd zijn, het plan ontwikkeld om een gezamenlijke stuurgroep op te richten om zo nog meer jongeren waardig werk te bieden. Dit gaat in 2024 van start onder hun leiderschap."

Job Booster

Het Job Booster programma biedt kortdurende marktgerichte ondernemerstrainingen aan om jongeren te leren een eigen onderneming op te zetten en uit te bouwen. Ook wordt hulp geboden bij het aanvragen van leningen en startups krijgen begeleiding van ervaren coaches. Vermeer: "In Bangladesh hebben diverse christelijke organisaties een samenwerkings-

Actie voor Job Booster op basisschool

Leerlingen van groep 6, 7 en 8 van de Admiraal de Ruyterschool in Krimpen aan de IJssel haalden voor de 50-jarige jubileumactie € 1.470,55 op voor het Job Booster programma in Burkina Faso.

Interview

Lees meer (in het Engels) over Hyacinthe Ndolenodji.

Waarom is hij geen architect gebleven? →

overeenkomst getekend om kwetsbare jongeren waar zij mee werken aan een baan te helpen." In Colombia bereikt partnerorganisatie Conviventia veel jongeren met een baan en/of opleiding. Het Job Booster-team ter plekke signaleert dat een groeiend aantal jongeren kampt met mentale problemen als gevolg van corona. Het begeleiden van jongeren en het trainen in levensvaardigheden wordt hierdoor een steeds belangrijker onderdeel van hun aanpak.

In een aantal landen werkt Job Booster samen met de Job Booster Enterprise, een social enterprise die de vraag naar werknemers koppelt aan werkzoekende jongeren. Hyacinthe Ndolenodji is directeur van de in 2021 opgerichte Job Booster Enterprise in Tsjaad. Hij kijkt terug op een vruchtbaar jaar: "We zijn begonnen met het ondersteunen van 130 kleine ondernemers in Logone Oriental en Mayo-Kebbi Est, twee landelijke provincies die moeilijk toegankelijk zijn."

Job & Business Booster

Het Job & Business Booster programma gaat nog een stap verder. Het helpt de jonge ondernemers die in het Job Booster project een bedrijf hebben gestart om hun bedrijf uit te bouwen en medewerkers in dienst te nemen. Zo ontstaat er een multipliereffect. Niet alleen de ondernemer heeft een stabiel bedrijf en meer inkomen, maar hij/zij helpt ook andere jongeren aan het werk en draagt daardoor bij aan de economische ontwikkeling van de samenleving. Vermeer: "Het kost tijd om goede ondernemers te vinden, maar we zien nu in Burkina Faso al wel dat ondernemers die hieraan meedoen zo'n 5 tot 6 jongeren een baan kunnen bieden. Ook lukt het om voor deze ondernemers leningen af te sluiten. Hierdoor kunnen ze

investeren en jongeren aannemen. We hanteren een goed gestructureerde benadering in de begeleiding en leggen alles goed vast. Deze data helpen ons om telkens beter te worden."

Wealth from Waste

Afval op straat is een groot probleem in veel landen. Om de leefomgeving schoner en gezonder te maken, en om tegelijk werkgelegenheid te creëren heeft Job Booster Oeganda in 2023 het project Wealth from Waste uitgewerkt. Het project richt zich op twee grote afvalstromen: plastic en organisch afval (gft). Het (gescheiden) inzamelen van plastic, de verkoop ervan en het recyclen tot nieuwe producten, levert banen op en draagt bij aan een duurzame samenleving. Organisch afval wordt gebruikt om compost van te maken of om te dienen als kweekomgeving voor insectenlarven, die kunnen dienen als diervoeding. In dit project werkt Job Booster samen met de gemeenteraden van drie steden in het noorden van het land - Lira, Gulu en Soroti -, een onderzoekscentrum en meerdere recycling bedrijven.

EYE

Sinds 2017 werken Woord en Daad en Dorcas met diverse lokale consortiumpartners samen binnen het programma Employable Youth Ethiopia (EYE). Sindsdien vonden 27.000 jongeren een baan of startten een bedrijf dankzij ondersteuning vanuit dit programma. Voor 2030 wil EYE honderdduizenden nieuwe banen creëren door opleidingsvormen voor onderwijs en ondernemerschap te verbeteren en door het scheppen van een beter werknemers- en ondernemersklimaat. Het voortgezette EYE-programma brengt belangrijke stakeholders zoals het Ministry of Skills & Labour, de Kamer van Koophandel, werknemers- en werkgeversorganisaties en micro-kredietkoepels bijeen. In het programma wordt het zogenaamde Centre of Excellence-model verder ontwikkeld. Vakscholen trainen jongeren voor bedrijven op basis van vooraf gemaakte baan- en loongaranties. Ook ontwikkelen de aanbieders van ondernemerstrainingen nieuwe samenwerkingen om jongeren beter te helpen aan (digitale) bedrijfssteun en toegang tot

Samenwerking RMU

Woord en Daad en de Reformatorisch Maatschappelijke Unie (RMU) werken samen rond het Job Booster programma in Burkina Faso. Bij de RMU is veel kennis aanwezig over waardig werk. Naast het delen van kennis staat ook het werken aan bewustwording in Nederland op werk in christelijk perspectief op de samenwerkingsagenda.

startkapitaal. In 2023 hebben Woord en Daad en Dorcas een nieuwe overeenkomst getekend om de samenwerking binnen EYE te continueren.

Resultaten Werk en Opleiding

14.049

Mensen gestart met een opleiding, training of coaching

12.683

Korte opleiding
(<3 mnd)

1.098

Middellange opleiding
(>3 mnd <1 jaar)

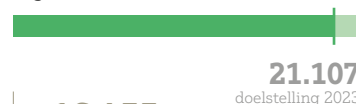
268

Lange opleiding
(>1 jaar)

17.653

Mensen hebben een opleiding, training of coaching succesvol afgerond

16.455

Korte opleiding
(<3 mnd)

994

Middellange opleiding
(>3 mnd <1 jaar)

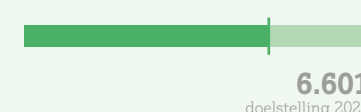
204

Lange opleiding
(>1 jaar)

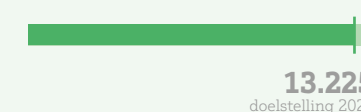
4.748

Mensen met een baan

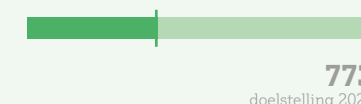
12.228

Mensen met een eigen bedrijf

299

Jongeren ontvangen een lening via Job Booster

Toelichting op deze jaarcijfers: Politieke onrust en instabiliteit (met name in Burkina Faso, Tsjad en Ethiopië) en economische uitdagingen (onder meer op Sri Lanka en in Bangladesh) hebben de resultaten negatief beïnvloed. Het koppelen van jongeren aan financiering bleef ook achter op de planning omdat steeds opnieuw blijkt dat dit een lastige markt is. Hier wordt aan gewerkt, bijvoorbeeld d.m.v. garantiefondsen.

2.4 Duurzaam Water

Waarom spreken we over 'duurzaam' water? Volgens Jacob Jan Vreugdenhil, programmastrateeg, raakt het de essentie van het werk van Woord en Daad. "Duurzaam betekent dat iets blijvend is. Om daarvoor te zorgen moet onze inzet ingebed zijn in bredere samenlevingsverbanden en is er sprake van lokaal eigenaarschap en leiderschap."

Ten opzichte van 2022 zijn er in 2023 veel meer mensen bereikt met een duurzame watervoorziening. Vreugdenhil: "In totaal hebben we dit jaar meer dan 400.000 mensen bereikt tegenover 280.000 vorig jaar." In alle vormen van waterprogramma's,

Gerben Eversdijk - AFAS FOUNDATION

"IWET is systeemverandering geweest. Verantwoordelijkheid verschoof van publiek naar privaat. In de oorlog bleek het systeem robuust. In de komende jaren blijven we dit monitoren. Enthousiast én nieuwsgierig naar de impact op lange termijn."

of het nu gaat om drinkwatervoorziening, water en hygiëne, water voor irrigatie of integraal waterbeheer, hanteert Woord en Daad een vaste aanpak; het 'dienstenmodel'. Vreugdenhil legt uit: "Om echt duurzaam te kunnen zijn moeten in een waterprogramma drie partijen betrokken zijn die onderling goed samenwerken. Allereerst is er de regulator. Wie is in een gebied verantwoordelijk voor alles wat met water te maken heeft? Vaak is dat een overheid of overheidsinstantie. Ten tweede zijn er dienstverleners, zij leveren en onderhouden de waterdiensten. Dat kunnen bijvoorbeeld particuliere bedrijven zijn of watercomités. Tenslotte zijn er de betalende eindgebruikers. We zien hen als partners en niet als begunstigen. In dit alles vervult Woord en Daad een ondersteunende en faciliterende rol."

Veerkrachtig

Deze op duurzaam water gerichte aanpak wordt sinds 2016 toegepast in het Inspiring Water Entrepreneurship programma in Tigray (IWET) in Noord-Ethiopië. Dit omvangrijke programma voert Woord en Daad in een consortium met lokale partners en met AFAS Foundation als strategische partner uit. De inwoners van de regio Tigray hebben een uiterst donkere periode achter de rug. Corona, sprinkhanenplagen en een twee jaar durende oorlog hebben het gebied geteisterd. Ook de waterinfrastructuur binnen het project heeft schade opgelopen. Vreugdenhil: "In 2023 hebben we vastgesteld dat het programma ondanks de tegenslag heeft standgehouden. Deze manier van samenwerken heeft zich enorm veerkrachtig betoond. Een ondernemer zei: 'Ze hebben mijn bedrijfje geplunderd, maar mijn training hebben ze niet kunnen plunderen.' Alle betrokken partijen willen verder. AFAS Foundation heeft de financiering van het programma met twee keer een jaar verlengd. We zorgen nu voor nieuwe gereedschappen en er worden nieuwe motoren geleverd." In december is er een duurzaamheidscompact gesloten. Hierin zijn de rollen en verantwoordelijkheden van het waterbureau van de regionale overheid en een nieuw opgerichte associatie van dienstverleners vastgelegd om ervoor te zorgen dat na beëindiging van het programma alles goed blijft functioneren.

Awash programma

Bezoek de website van het Awash-programma →

Data-geïnformeerd werken

In het 1250 kilometer lange stroomgebied van de Awash rivier in Ethiopië werkt Woord en Daad met andere partners aan een programma voor integraal waterbeheer. Hoe zorg je ervoor dat alle gebruikers van het rivierwater – of ze nu bovenstrooms of benedenstrooms zitten, of ze nu groot- of kleinverbruiker zijn – evenredig en eerlijke toegang krijgen tot het water? De oplossing hiervoor ligt in het beprijzen van het gebruik van water, én in het om de tafel krijgen van alle betrokkenen. Woord en Daad werkt met haar partners (VNG International, Royal Eijkelpark, Dutch Water Authorities) hierin samen met Ethiopische waterschappen en met het Ministerie van Water. In 2023 is gewerkt aan het vormen en registreren van verenigingen van kleine boeren om zo hun stem luider te laten klinken en hun juridisch een steviger positie te geven. Een mijlpaal in het programma was de installatie van meetstations om het volume van de waterstroom te meten. Uiteindelijk komen er op 60 locaties meetpunten. Deze meetstations sturen data door die als input gebruikt kunnen worden voor het (verbeteren van het) waterbeheerplan. Een mooie vorm van data-geïnformeerd werken.

Drops4Crops

In verschillende gebieden in Benin en Burkina Faso waar water schaars is, loopt het Drops4Crops programma. Hierin werken lokale of regionale overheden samen met partners uit de private sector. Door efficiënter watergebruik (iedere druppel telt!), hulp bij de toegang tot landbouwgrond en technische ondersteuning stijgen de opbrengsten. In Burkina Faso heeft de boerencoöperatie ASPMY veel bereikt met het ondersteunen van kwetsbare groepen zoals door vrouwen geleide huishoudens die geen eigen grond bezitten.

Resultaten Duurzaam Water

417.902

Mensen bereikt met Duurzaam Water-voorzieningen

569.889
doelstelling 2023

1.226

Verbeterde water voorzieningen (drinkwater en irrigatiewater)

978
doelstelling 2023

1.270

Dienstverleners van Duurzaam Water-voorzieningen getraind

2.500
doelstelling 2023

Toelichting op deze jaarcijfers: Het aantal mensen bereikt met Duurzaam Water-voorzieningen was lager dan gepland vanwege veiligheidsproblemen in de Ethiopische projectregio Tigray. Het aantal getrainde personen bleef achter t.o.v. de planning door vertragingen in het Drops4Crops-project in Benin.

Nieuw in Ghana

In 2023 is Woord en Daad voor het eerst begonnen in Ghana. In twee arme wijken van de noordelijke stad Tamale is een sanitatieprogramma van start gegaan. Het programma wordt helemaal vormgegeven vanuit de eerder genoemde diensten aanpak. Het gaat om een mix van het plaatsen van publieke toiletten, het maken van privé-aansluitingen op het riool of het onderhouden en legen van septische tanks. Ook de afvoer van de ontlasting en - in de toekomst - de verwerking ervan tot compost is onderdeel van het programma. De plaatselijke overheid doet ook volop mee en heeft een sanitatieplan ontwikkeld voor de hele stad. Vanuit Nederland is GMB uit Opeusden als consortiumspartner verbonden aan dit programma.

Prepaid water

Het programma Watertime in Oeganda heeft in 2023 in de lift gezeten. In dorpen zijn kleine watertorens, draaiend op zonne-energie, geplaatst op bestaande waterpunten. De keuze van de plek waar die torens geplaatst worden gebeurt zorgvuldig. Een van de indicatoren die daarbij een rol spelen is of er in het gebied voldoende mensen wonen die sociaal en economisch ver achtergesteld zijn. Gebruikers kunnen saldo op een tag laten zetten en zo via een prepaid systeem water tappen.

Internationale podia

Vanuit haar focus op de noodzaak van systemische verandering was Woord en Daad aanwezig op de internationale conferentie *All Systems Connect* van het IRC, een kennisorganisatie die zich bezig houdt met water-, sanitatie- en hygiënevraagstukken. Ook vanuit het iWET-programma was een delegatie aanwezig. Tijdens de *International World Water Week* in Stockholm hield Woord en Daad-collega Gerdien van Genderen samen met samenwerkingspartner Waterschap Zuiderzeeland een presentatie over het waterbeheer in het Awash bassin.

Foto: Theo van Woerden

Achterban in actie

Op 6 oktober kwamen in de Nieuwe Kerk in Katwijk vrouwen uit heel Nederland bij elkaar om samen te zingen. De opbrengst van de collecte bedroeg € 12.000,- en was bestemd voor het Awash programma. In de nieuwe Woord en Daad kringloopwinkel in Houten zetten tientallen mensen zich vrijwillig in om spullen een tweede kans te geven. De opbrengst van de winkel gaat volledig naar het Awash-programma.

2.5 Onze strategieën

2.5.1 Bewustwording

“We willen mensen laten nadenken over de vraag op welke manier onze levensstijl in het Noorden – zeg maar onze westerse consumptie- en productiepatronen – invloed heeft op de levens van mensen in het Zuiden. Als mensen zich hiervan meer bewust zijn – ze weten ervan en hebben er aandacht voor – dan kan dat een aanzet zijn om ook daadwerkelijk hun gedrag aan te passen.”

Aan het woord is Janneke Witzier, programmaleider op het thema Bewustwording. Volgens haar verkeert Woord en Daad in een unieke positie. “We zijn in Nederland nauw verbonden met onze achterban en tegelijk staan we door ons werk en via onze partners midden in de realiteit van Afrika, Azië en Latijns-Amerika. We kunnen de stemmen uit het Zuiden laten horen in het Noorden. Zo ervaren we de verbondenheid tussen gemeenschappen wereldwijd en beseffen we hoe afhankelijk we van elkaar zijn om tot bloei te komen. Dat besef delen we in onze bewustwordingsactiviteiten.”

Stemmen uit het Zuiden

Een van die stemmen uit het Zuiden is die van Christelle Kalwoulé, directeur van SPONG uit Burkina Faso. Kalwoulé: “Ons land merkt veel van de gevolgen van klimaatverandering. Denk aan extreme regenval. We kunnen niet blijven omgaan met de natuur zoals we tot nog toe gedaan hebben. Daar is bewustwording voor nodig.” Om de gevolgen van klimaatverandering op het leven van mensen in West-Afrika beter zichtbaar en invoelbaar te maken in Nederland, werkt Woord en Daad aan verschillende video's hierover. De voorbereidingen zijn in 2023 getroffen en in 2024 worden opnames gemaakt in Benin en Ivoorkust.

Lekker duurzaam

Met als jaarmotto *Een lekker duurzaam 2023* heeft Woord en Daad ingezet op drie concrete thema's: duurzaam omgaan met spullen, het verminderen van voedselverspilling, en rentmeesterschap. In 2023 is het aantal presentaties op basisscholen en

middelbare scholen toegenomen en werden er meer vrouwen dan gepland bereikt via bezoeken aan vrouwenverenigingen. Pabo-studenten van hogeschool Driestar educatief brachten een bezoek aan diverse projecten in Oeganda. Na terugkeer gaf de meerderheid van hen aan dat het bezoek invloed heeft op hun verdere profiel- en studiekeuze. Het Instagramaccount @datislekkerduurzaam was ook in 2023 de plek voor challenges, een chocoladetest, winacties van boeken over duurzaamheid en heel veel duurzame inspiratie.

Kledingruil

In de Woord en Daad kringloopwinkel in Soest vond na een presentatie een kledingruil plaats. De meest duurzame kleding is niet-gekochte kleding. Met gesloten beurs konden de dertig aanwezigen een nieuwe garderobe aanschaffen. Een voorbeeld van het hergebruik van spullen. Bezoekers gaven aan bewuster te zijn gaan na te denken over de aanschaf van nieuwe kleding. Ook het idee van ruilen in plaats van kopen vatte post bij deelnemers. De meer dan dertig florerende kringloopwinkels van Woord en Daad zijn het bewijs dat het mogelijk is om zuiniger met spullen om te gaan. De winkels dragen bij aan hergebruik van spullen en zijn tegelijk een ontmoetingsplek voor iedereen die zich verbonden wil voelen met de naaste omgeving, waarbij de opbrengst ten goede komt aan verschillende projecten in het Zuiden.

Voeten in de modder

Het najaarsevent *Voeten in de modder* ging over rentmeesterschap en vond plaats op de Eemlandhoeve in Bunschoten-Spakenburg. Het is een voorbeeld van samenwerking tussen team Bewustwording en de beleidsadviseurs binnen Woord en Daad. Een bezoek aan de Eemlandhoeve is een belevenis. “De ‘breedste’ boer in deze omgeving”, zo noemt Jan Huijgen zichzelf. Het was zijn droom om boer en burger, stad en platteland, schepper en schepping in een multifunctioneel boerenbedrijf te verenigen. Het bezoek leidde ook naar Huijgens buurman, “de grootste boer in deze omgeving”, die ervoor gekozen heeft zijn melkveebedrijf juist te intensiveren.

Deelnemers onderkenden het belang van het met elkaar in gesprek blijven over agrarische bedrijfsvoering. Na het bezoek aan beide bedrijven, verzorgde prof. dr. Jan van der Stoep een lezing over rentmeesterschap in een tijd van klimaatverandering.

Oud in Afrika

Sinds 2001 werkt stichting Oud in Afrika aan het verbeteren van het welzijn van ouderen in Kenia en Ethiopië. Op 5 december heeft zij een samenwerkingsovereenkomst met Woord en Daad getekend en haar werkzaamheden in Ethiopië overgedragen. Het gaat om zo'n 2500 ouderen die van Oud in Afrika een vorm van pensioen kregen. Woord en Daad zet dit voort, maar voegt er een programma aan toe om deze ouderen meer te betrekken bij activiteiten waarmee zij, binnen hun gemeenschappen, actief blijven en een eigen inkomen kunnen verwerven. Deze speciale aandacht voor ouderen sluit goed aan bij de inzet van Woord en Daad gericht op het bereiken van de onbereikten.

Resultaten Bewustwording

Onderzoek

Woord en Daad bereidt samen met de opleiding Communicatie en Journalistiek van de Christelijke Hogeschool Ede een onderzoek voor naar de mening van christelijk Nederland over klimaatverandering en over onze verantwoordelijkheid voor klimaatproblematiek ver weg en dichtbij. Het onderzoek wordt in 2024 uitgevoerd.

2.5.2 Noodhulp en Weerbaarheid

Op vrijdag 3 november 2023 werd het noordwesten van Nepal getroffen door een zware aardbeving. In de eerste dagen na de aardbeving heeft Woord en Daad via haar partner KISQ-EQUIP noodhulp gegeven, zoals voedsel, hygiëne kits, dekens en medische hulp.

Tegelijk werd er nagedacht over hoe de bevolking na de noodhulpfase weer aan herstel kan werken. Noodhulp en het versterken van de weerbaarheid van mensen moeten hand in hand gaan, vindt Renate Bode, programmaleider Noodhulp en Weerbaarheid. "Bij noodhulp geef je hulp zodat mensen in een crisissituatie overleven, maar bij weerbaarheid gaat het erom dat mensen hun problemen benoemen en zich afvragen 'wat kan ik eraan doen en hoe kan ik in kleine stapjes op weg naar een beter leven'." Weerbaarheid heeft volgens haar alles met waardigheid te maken. Bode: "Door mensen weerbaarder te maken geef je ze een stuk van hun waardigheid terug. Je haalt mensen uit hun afhankelijke positie en stelt ze in staat zelf aan hun situatie te werken en om dingen voor elkaar te krijgen. Het is niet verkeerd om noodhulp te geven, maar ergens moet dat snel stoppen, want mensen kunnen een heleboel zelf."

Jurisapp

Een mooi voorbeeld hiervan is Mozambique waar Woord en Daad in 2019 noodhulp verleende na overstromingen veroorzaakt door orkaan Idai. Vervolgens is daar in een moeilijk bereikbaar en 'vergeten' gebied een driejarig weerbaarheidsproject uitgevoerd met als doel de economische situatie te verbeteren en mensen meer bewust te maken van hun rechten.

Opmerkelijk onderdeel daarvan is een jurisapp. Bode: "Een groep christelijke advocaten en notarissen leggen daarin de landelijke wetgeving op begrijpelijke wijze uit, zodat de mensen via de app op hun mobieltje kunnen begrijpen wat hun rechten zijn. Nou, en dan ontdekken ze dat kindhuwelijken volgens de wet niet zijn toegestaan, maar het komt in dat gebied wel veel voor. In de eindevaluatie kwam terug dat het aantal kindhuwelijken gedaald is."

Digitaal onderwijs

Op Haïti lopen twee weerbaarheidsprojecten. Na de aardbeving in 2021 is er in het zuidelijke deel van Haïti noodhulp verleend. Uit de evaluatie bleek dat de bewoners weer zelf op eigen benen wilden staan. In overleg met hen is rondom een paar dorpen een geïntegreerde aanpak opgezet, waarbij fruitbomen worden aangeplant en mensen schoon drinkwater krijgen. Ook zijn plannen uitgewerkt voor twee lokalen waarin via schermen digitaal les gegeven kan worden; zo kunnen kinderen ook in noodsituaties onderwijs blijven volgen. Restavek Freedom, een van de partners van Woord en Daad, heeft een training verzorgd om kinderuitleiding tegen te gaan. Bode: "Het is mooi om te zien dat je in een zo complex land als Haïti, met zoveel geweld en problemen, toch met de bevolking mooie dingen kunt bereiken. En dat onze partners dat met veel creativiteit weten te doen."

Binnenlandse vluchtelingen

Net als diverse andere landen in de Sahel regio heeft Burkina Faso te maken met onveiligheid als gevolg van aanslagen en confrontaties tussen de autoriteiten en gewapende groepen. Dit heeft geleid tot een stroom van binnenlandse vluchtelingen. Een deel van deze vluchtelingen kwam in de plaats Gorom-Gorom terecht. In samenwerking met partner Credo en ZOA verleent Woord en Daad hier noodhulp. Bode: "Over en weer kunnen we van elkaar leren en daardoor meer impact creëren." Ook in Syrië werkt Woord en Daad samen met ZOA. Na de aardbeving begin 2023 heeft Woord en Daad deelgenomen aan een campagne van het Christelijk Noodhulpcluster om de eerste

1.570

Mensen bereikt met online events

1.500
doelstelling 2023

2.967

Volwassenen bereikt

300
doelstelling 2023

2.719

Jongeren bereikt

2.250
doelstelling 2023

4.698

Kinderen bereikt

4.000
doelstelling 2023

nood te lenigen. Aansluitend hebben ZOA en Woord en Daad een project opgezet om drinkwater- en irrigatiesystemen te herstellen en te onderhouden. Een deel van de financiering van dit project komt van de deputaatschappen van de Gereformeerde Gemeenten, de Gereformeerde Gemeenten in Nederland en de Oud Gereformeerde Gemeenten.

2.5.3 Beleidsbeïnvloeding

“Ons team Beleidsbeïnvloeding kijkt terug op een turbulent jaar. Internationaal grepen conflicten en natuurrampen om zich heen en binnenlands was de politieke samenstelling ingrijpend veranderd.”

Samen met collega's Floris Grijzenhout en Kees Knulst vormt Maarten van Nieuw Amerongen het team Beleidsbeïnvloeding. Hij schetst de internationale ontwikkelingen. “2023 telde 183 conflicten wereldwijd, het hoogste aantal in dertig jaar tijd. Op

het eigen continent eiste de oorlog in Oekraïne opnieuw vele duizenden levens, terwijl de terreuraanslagen van Hamas op 7 oktober in Israël leidden tot een reactie die een ongekende humanitaire crisis in Gaza teweegbracht. Ondertussen manifesteert klimaatverandering zich in de armste landen als een ‘threat multiplier’. Hierdoor zijn de basisbehoeften voor grote delen van de bevolking in het mondiale Zuiden verder in gevaar gekomen.”

Veranderingen in de politieke arena

In eigen land is het politieke landschap er in een jaar tijd totaal anders uit gaan zien na de Provinciale Staten- en de Tweede Kamerverkiezingen. De BBB kwam met 16 zetels de Eerste Kamer binnen. Bij de Tweede Kamerverkiezingen werd de PVV de grootste partij, terwijl NSC een machtsfactor is geworden. Van Nieuw Amerongen: “Deze nieuwe politieke realiteit zorgt voor onzekerheid over toekomstige publieke financiering voor ontwikkelingssamenwerking. Het maatschappelijk sentiment dat aan de verkiezingsuitslag ten grondslag ligt vraagt om gewetensvolle reflectie en onderstreept de noodzaak van een doordachte lobbystrategie. Het werken aan maatschappelijk draagvlak voor internationale solidariteit is hierin erg belangrijk.”

Beleidscoherentie

Woord en Daad zet zich wereldwijd in voor waardengedreven systeemverandering waarin beleidsbeïnvloeding een belangrijk instrument is. Floris Grijzenhout houdt zich binnen het team Beleidsbeïnvloeding hiermee bezig. Via het platform Building Change wordt er gewerkt aan beleidscoherentie voor duurzame ontwikkeling. Hierin is er veel gebeurd, licht Grijzenhout toe: “Binnen Building Change vond verdieping plaats op de onderwerpen Brede Welvaart en Circulaire Economie. We hebben position papers gedeeld met Kamerleden en ons netwerk van wetenschappers en ambtenaren uitgebreid. We zijn blij dat er diverse Kamermoties zijn aangenomen, onder andere een motie op agro-export die rekening houdt met de capaciteitsopbouw van ontwikkelingslanden. De SDG-toets is opgenomen in het ambtelijke Beleidskompas, de opvolger van

Symposium

In het kader van het 50-jarig jubileum van Woord en Daad organiseerde het team Beleidsbeïnvloeding een symposium onder de titel 'De toekomst van ontwikkelingssamenwerking: voor wie doen we het eigenlijk?' Naar aanleiding van een aangekondigde wet die heling en witwassen zou moeten tegengaan, zijn er met politici bedrijfsbezoeken afgelegd aan kringloopwinkels. Ook klommen de PI-collega's in de pen om in uiteenlopende media, zoals NRC, Elsevier, ND, RD en Vice Versa, het geluid van Woord en Daad en haar partnerorganisaties helder te laten klinken.

de Integraal Afwegingskader.” In Europa werkte het team Beleidsbeïnvloeding aan een coherent beleid voor duurzame ontwikkeling via koepelorganisatie CONCORD en het christelijke netwerk EU-CORD.

Klimaatverandering

Klimaatveerbaarheid voor de allerarmsten is inmiddels niet meer weg te denken uit het portfolio van Woord en Daad. Voor het eerst werd deelgenomen aan de VN-Klimaatconferentie.

Resultaten Noodhulp en Weerbaarheid

37.205

Huishoudens die met hulp hun (economische) leven weer opbouwen

4.267

Huishoudens geholpen met eerste noodhulp na een ramp

Vertegenwoordigers van Benkadi (zie kader) spraken met Kamerleden, een Europarlementariër en ambtenaren van de External Action Service.

IMVO

In de persoon van Kees Knulst hield het team Beleidsbeïnvloeding zich ook bezig met vraagstukken op het terrein van (Internationaal) Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (I)MVO). Knulst: “De plenaire behandeling in de Tweede Kamer van het voorstel voor een nationale IMVO-wet is uitgesteld tot 2024, terwijl in december op Europees niveau een politiek akkoord bereikt is over de Corporate Sustainability Due Diligence Directive. Deze richtlijn kan gezien worden als een eerste stap om te komen tot regels die bedrijven in Europa verplichten om misstanden in hun productieketens effectief aan te pakken.” Ook werden er verschillende werkbezoeken voor politici aan bedrijven georganiseerd. Knulst: “Dit doen we om het politiek draagvlak voor IMVO-wetgeving te vergroten en ervaringen uit te wisselen. Ook hebben we bijgedragen aan bewustwording onder bedrijven, zowel binnen onze achterban als via het Convenant Voedingsmiddelen.”

Wat anderen zeggen over Woord en Daad

Kamerlid aan het woord

In samenwerking met Prisma werd een reis naar Benin met Kamerlid Chris Stoffer (SGP) georganiseerd. Chris Stoffer: “Mijns inziens is het onmogelijk om vanuit de Kamer vorm te geven aan ontwikkelingsbeleid zonder met eigen ogen te zien hoe het toegaat in landen in Afrika. Ik vond het ook waardevol om kennis te maken met christenen in Benin.”

Benkadi – vergroten weerbaarheid tegen effecten klimaatverandering

Vier West-Afrikaanse ngo-platforms en Woord en Daad hebben in het Benkadi-programma de handen ineengeslagen om kwetsbare groepen en gemeenschappen in Benin, Burkina Faso, Ivoorkust en Mali weerbaarder te maken tegen de effecten van klimaatverandering. Speciale aandacht gaat daarbij uit naar de positie van vrouwen, jongeren en mensen met een beperking. Kenmerkend voor dit strategische partnerschap is de leidende rol van zuidelijke partners.

Lobby en pleitbezorging zijn in dit programma de belangrijkste instrumenten. Zo droegen de inspanningen van Benkadi in Benin er in belangrijke mate aan bij dat in februari 2023 een bosbouwwet werd aangenomen die duurzaam beheer en gebruik van bossen stimuleert. De externe evaluatie die in 2023, halverwege het programma, werd uitgevoerd gaf aan dat Benkadi er in alle vier de landen in slaagt om de belangen van kwetsbare groepen voor het voetlicht te brengen bij beleidsmakers en deze te verankeren in beleid.

Het organiseren en trainen van lokale maatschappelijke organisaties is een belangrijke succesfactor. Een andere waardevolle interventie is het creëren van nieuwe, of het activeren van bestaande overlegstructuren. Hierdoor kunnen beleidsmakers en vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties beter gezamenlijk overleggen over en werken aan effectief beleid om de gevolgen van klimaatverandering te verminderen.

Benkadi wordt gefinancierd vanuit het Power of Voices-programma van het Ministerie van Buitenlandse Zaken.

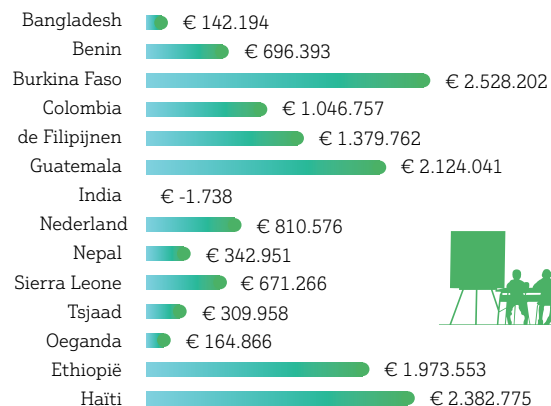

Foto: Antonie Treuren

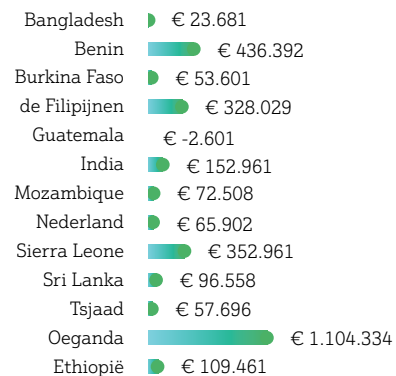
Minder inkomen

Mevrouw Aka Moko Juliette rookt en verkoopt vis in het aan de kust gelegen dorp Assouindé in Ivoorkust. Kustersosie vormt een grote bedreiging voor dit vissersdorp. Langzaam maar zeker ruikt de oceaan op. Klimaatverandering zorgt niet alleen voor stijging van de zeespiegel, maar veroorzaakt ook onvoorspelbaarder en zwaarder weer. Vissers kunnen hierdoor minder vaak de zee op. Minder vis betekent minder inkomen voor vrouwen als Aka Moko Juliette.

Onderwijs en Sponsoring

Inclusieve Agribusiness

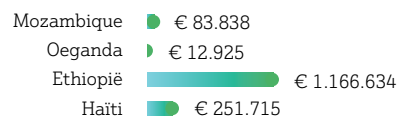
Beleidsbeïnvloeding Zuiden (Benkadi-project)

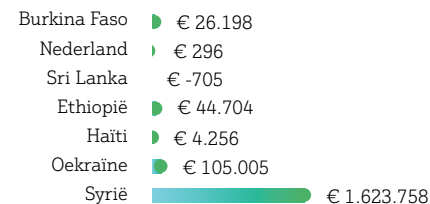
Bewustwording

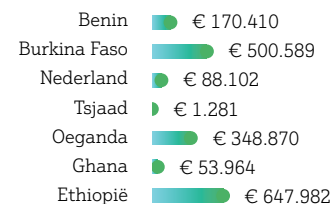
Weerbaarheid

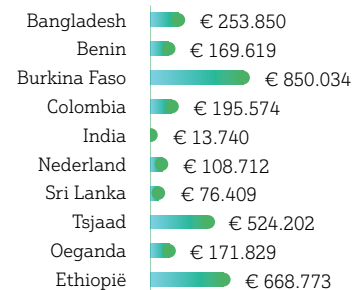
Noodhulp

Duurzaam Water

Werk en Opleiding

Uitgaven
Programma's
€ 32.292.213

3. Verantwoorden, leren en innoveren: voortdurend leren

Waarom is het ontwikkelen van kennis zo belangrijk voor Woord en Daad? Kennisstrategie Wim Blok hoeft hier niet lang over na te denken. “Ten eerste willen we doen wat we beloven en dat moet je kunnen bewijzen. Het tweede is dat de mensen die wij tot onze doelgroep rekenen kwetsbare mensen zijn die het allerbeste verdienen. Voor hen moeten wij ons maximaal inzetten. Ons werk is complex en dat vraagt van ons dat wij voortdurend een lerende houding aannemen.”

Voortgang beleidsthema's

In het beleidsplan 2021-2025 *Reach far, be near* heeft Woord en Daad drie beleidsthema's geformuleerd: het bereiken van de onbereikten; weerbaarheid van de armen tegen de gevolgen van klimaatverandering en waardengedreven systeemverandering. Deze drie beleidsthema's zijn richtinggevend voor het werk van Woord en Daad en voor de gebieden waar zij impact wil hebben. Blok: “We zitten nu in het derde jaar van onze beleidsperiode. De eerste twee jaar hebben we gebruikt om de thema's nader te definiëren en instrumenten te ontwikkelen en in te zetten waarmee we deze thema's kunnen meten en monitoren.” 2023 heeft in het teken gestaan van hoe de analyses van de verzamelde informatie kunnen leiden tot concrete interventies. Blok: “In het Watertime project in Oeganda gingen we in gesprek met leiders van de gemeenschappen. Dit leidde tot hun besluit dat de gemeenschap het water voor de allerarmste mensen betaalt. Zo houden we vast aan het concept van het voorzien in voldoende, schoon water als betaalde dienst, terwijl de mensen die dit echt niet kunnen betalen toch toegang krijgen tot deze dienst. In Sri Lanka brachten we twee organisaties van lokale vissers bij elkaar en bespraken we het belang van duurzame visserijmethoden; het resulteerde in gezamenlijke actieplannen om deze methoden ook ingang te doen vinden bij hun leden. In Nepal werken we met een systeem aanpak waarbij lokale gemeenschappen, docenten en leiders worden betrokken bij een gezamenlijke inspanning om een onderwijssysteem te creëren dat niet alleen kennis overdraagt, maar waarin ook waarden, eigenaarschap en innovatieve onderwijspraktijken centraal staan.”

Sterke partnerschappen

De kracht van Woord en Daad schuilt in de partnerschappen die zij aangaat met een breed spectrum aan maatschappelijke, zakelijke en politieke partners. Deze partnerschappen (vaak in de vorm van consortia) zijn een voorwaarde om te kunnen werken aan systeemverandering. Vanuit Woord en Daad heeft Paul Schot onderzoek gedaan naar de succesfactoren van sterke en efficiënte partnerschappen. Uit literatuur en eigen onderzoek binnen projecten van Woord en Daad benoemt hij zeven factoren: permanente betrokkenheid van de overheid; duidelijke en goed vastgelegde afspraken; voldoen aan vastgestelde basisvoorwaarden; zorgvuldige keuze van partners; gemeenschappelijke visie en onderling vertrouwen; actieve betrokkenheid van de partners; zorgvuldige verwoording en inachtneming van ieders belangen. Blok: “Deze studie heeft heel goede reacties gekregen en is onder andere gepresenteerd bij het Ministerie van Buitenlandse Zaken, PARTOS en de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland.”

Kennispartners

Binnen de projecten wordt steeds meer samengewerkt met kennispartners, zoals universiteiten en onderzoekscentra. Blok: “Een mooi voorbeeld daarvan is het project Exploited Children in Burkina Faso en Benin. Daarin werken we samen met lokale universiteiten die studies hebben gedaan naar de achtergronden van de problematiek rondom kinderuitbuiting in die landen. Een ander voorbeeld is Oeganda, waar samengewerkt wordt met een universiteit aan het opzetten van een bachelor docentenopleiding en het ontwikkelen van een curriculum hiervoor.”

GZB | Woord en Daad leertraject

In de afgelopen jaren hebben GZB en Woord en Daad met een aantal van hun partners in Colombia, Nicaragua en Guatemala nagedacht over de vraag: wat kunnen kerken en ngo's van elkaar leren als het gaat over het bereiken van de meest kwetsbaren in de samenleving? En kunnen we deze groepen gezamenlijk wellicht beter bereiken en helpen?

In november 2023 vond een afsluitende bijeenkomst plaats in Medellin, Colombia. Blok was er bij aanwezig. “De deelnemers concludeerden dat dit leertraject hen meer bewust heeft gemaakt van de Bijbelse roeping om om te zien naar de kwetsbare medemens. Kerken en christelijke ngo's hebben dezelfde roeping, maar verschillende mogelijkheden waardoor ze elkaar kunnen aanvullen in het er zijn voor kwetsbare mensen.”

Data-geïnformeerd werken

In een zich snel verder digitaliserende wereld neemt ook de rol van data voor het werk van Woord en Daad toe, stelt Blok vast. “In onze projecten maken we steeds meer gebruik van data. We willen data-geïnformeerd werken; dat betekent dat we de beslissingen die we nemen zo optimaal mogelijk onderbouwen met gegevens.” Twee mooie voorbeelden springen eruit volgens Blok. “Binnen het Drops4Crops (zie pagina 24) project werken we met de app Farmer Link. Die app helpt boerencoöperaties om zicht te krijgen op hun ledenbestand, op hun productieniveaus en op de vermarkting van hun producten. Meer inzicht leidt tot betere beslissingen. Een ander voorbeeld is het Job Booster project in Burkina Faso. Coaches geven jongeren coaching op het gebied van het opzetten en runnen van een bedrijfje. Als programma wil je zicht hebben op hoe goed die coaches hun werk doen en wat hun werk oplevert voor de jongeren. Er zijn dashboards gebouwd die de verzamelde monitoringgegevens samenvatten en de belangrijkste trends laten zien. Deze gegevens kunnen dan als stuurinformatie gebruikt worden.”

A smiling woman with dark skin, wearing a white headscarf with red patterns and a red off-the-shoulder top with white vertical stripes and metal eyelets. She is holding two large bunches of green leafy vegetables, possibly spinach or a similar leafy green, in her hands. She is wearing several colorful beaded bracelets on her left wrist. The background is a blurred outdoor setting with green foliage.

4. Organisatie en bestuur: verantwoordelijk en integer

Personeelsopbouw

4.1 Organisatie

4.1.1 Projectmatig werken

Ons organisatie-model en onze projectmatige manier van werken ontwikkelen zich organisch door en stellen ons in staat om op onderdelen wijzigingen door te voeren die de effectiviteit van ons werk vergroten, zonder dat daarmee de hele structuur aangepast dient te worden. Vanaf de start van deze manier van werken maken we gebruik van expertise en kennis vanuit een flexibele schil en in toenemende mate ook van staf in de landen waar Woord en Daad actief is.

Net als voorgaand jaar werd, voorafgaand aan de opstelling van het jaarplan voor 2023, een SWOT-analyse en confrontatiematrix opgesteld waaruit speerpunten voor het komende jaar worden geformuleerd. Voor de SWOT-analyse is gebruik gemaakt van een brede risico-inventarisatie uit de organisatie. De speerpunten vormen het kader voor projectleiders om projectopdrachten en doelstellingen voor het komende jaar op te stellen.

4.1.2 Risicomanagement

Risicomanagement is binnen Woord en Daad een integraal onderdeel van projectmatig werken. Woord en Daad ziet elke gebeurtenis met nadelige gevolgen voor het bereiken van de doelstellingen als een risico. Dat vraagt constante alertheid in alle delen van de organisatie, maar vooral in de projecten. Elk jaar wordt een overzicht opgesteld van de belangrijkste risico's op organisatorisch niveau. Elk type risico krijgt een score (laag, gemiddeld, hoog) voor kans van optreden, geschatte impact en prioriteit en er zijn mitigerende maatregelen geformuleerd. De risicotabel wordt elk jaar geactualiseerd op basis van recente ontwikkelingen en hoe Woord en Daad zich hiertoe verhoudt.

← Bekijk de risicotabel hier. In dit document staan is ook ons beleid op procesbeheersing en -verantwoording opgenomen.

In de management review wordt vervolgens gereflecteerd op de doeltreffendheid van ondernomen risicomanagementacties. In

elke projectfase zijn risico's geïdentificeerd en via het dagelijkse adaptieve management beheerst. De lopende risico's worden door de projectleider besproken in het maandelijkse projectvoortgangsoverleg met de directeur-bestuurder en zijn zodoende een natuurlijk onderdeel van de projectbeheersing.

Bij samenwerking met nieuwe partnerorganisaties wordt voor contractering een due diligence onderzoek uitgevoerd met als doel om compliance risico's te verminderen. In 2023 zijn 19 due diligence onderzoeken uitgevoerd. Tussentijdse projectevaluaties en exit reviews van projecten, die deels door subsidies zijn gefinancierd, hebben eveneens een plek in het borgen van projectkwaliteit en managen van risico's. In 2023 zijn drie exit reviews uitgevoerd. De leerpunten uit projectevaluaties en exit reviews zijn met de direct betrokken projectleiders, grant managers, PMEL-experts en partnerbeheerders besproken.

4.1.3 Medewerkers

Met dank aan de bevologen en trouwe inzet van bijna 100 collega's kan Woord en Daad dagelijks werken aan het realiseren van haar doelstellingen. Naast deze collega's in Nederland waren er wereldwijd nog 22 lokale collega's actief, bijvoorbeeld in een rol van projectcoördinator of landenvetgenwoordiger. Daarbij is het van groot belang dat collega's hun talenten op de beste plek inzetten. Hierdoor komen collega's tot hun recht en dragen ze optimaal bij aan de missie van Woord en Daad. Die balans vinden we belangrijk: in ons personeelsbeleid zoeken we het beste voor de organisatie én ook voor onze collega's. De uitslag van het medewerkerstevredenheidsonderzoek laat zien dat dit gewaardeerd wordt: de score steeg opnieuw en kwam uit op een 8,6. Naast doorlopende HR-activiteiten was er in 2023 specifiek aandacht voor een aantal thema's. Zo werden diverse beleidsdocumenten geactualiseerd, werd er een handreiking geschreven m.b.t. het thema 'Verbondenheid in diversiteit' en werden ideeën uitgewerkt hoe Woord en Daad zich als werkgever kan positioneren om zo ook in de toekomst kwalitatief goed personeel aan te trekken. Ook is een begin gemaakt met een

Aantal werknemers

Indiensttreding in 2023

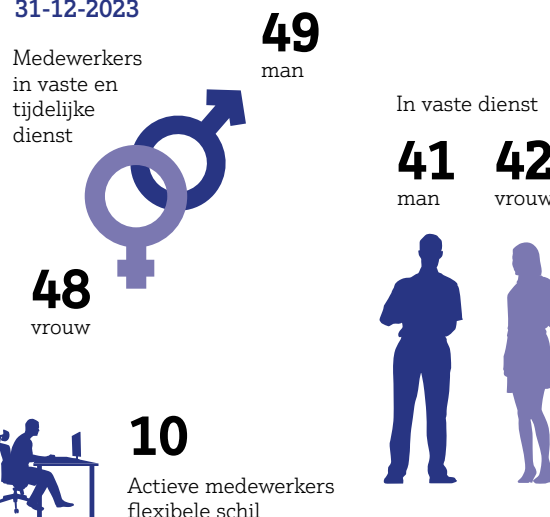
	< 30 jaar	30-50 jaar	> 50 jaar	Totaal
Man	3	5	1	9
Vrouw	5	2	0	7

Uitdiensttreding in 2023

	< 30 jaar	30-50 jaar	> 50 jaar	Totaal
Man	1	2	1	4
Vrouw	3	2	2	7

Personeelsopbouw 31-12-2023

Medewerkers
in vaste en
tijdelijke
dienst

Daarnaast zijn bij Stichting Woord en Daad Winkels 2 mannen en 1 vrouw in dienst.

project wat ertoe moet leiden dat collega's inzicht krijgen in het ontwikkelperspectief binnen de organisatie.

4.1.4 Integriteit

Juist vanuit onze christelijke kernwaarden zijn we van mening dat het cruciaal is dat ons werk op een integere manier gedaan wordt. In ons integriteitsbeleid beschrijven we welk handelen we van betrokkenen verwachten, op welke manier we misstanden proberen te voorkomen en wat we daarin verwachten van onze partnerorganisaties. Daarnaast vinden we het belangrijk dat voor betrokkenen helder is op welke manier zij melding kunnen maken van niet-integer handelen. Daarom is op onze Nederlands én Engelstalige website terug te vinden hoe daarvan melding kan worden gemaakt. Op de website is ook ons integriteitsstatement terug te vinden, evenals de te volgen procedure voor het melden van niet-integer handelen. Woord en Daad hecht er waarde aan dat iedereen zich voortdurend bewust is van zijn of haar integer handelen en dat van anderen. In dat kader is in december 2022 een enquête uitgezet onder collega's die gedrag van (collega's binnen) de organisatie identificeert en inzichtelijk maakt in hoeverre er mogelijk blinde vlekken bestaan binnen de organisatie als het gaat om moreel, integer handelen. De uitkomsten hiervan zijn in het voorjaar van 2023 besproken. In 2024 zal in kleinere groepen doorgesproken worden over deze uitkomsten waarbij wordt ingezoomd op specifieke uitkomsten die voor de betreffende rollen/teams opvielen.

Meldingen 2023

In het jaarverslag over 2022 maakten we melding van een traject met één van onze core partners in Afrika naar aanleiding van vermeende fraude. Ondanks ernstige tekortkomingen in de administratieve vastlegging aan de kant van de partner konden er na onafhankelijk onderzoek geen bewijzen van fraude worden gevonden. Er zijn toen stevige verbeterafspraken gemaakt die in oktober 2023 door een onderzoeksteam van Woord en Daad ter plekke zijn beoordeeld aan de hand van vooraf vastgestelde mijlpalen. Door de core partner is positief

en consequent gewerkt aan een verantwoordingsmentaliteit. Er zijn daadwerkelijk verbeteringen tot stand gebracht, zoals het werken met een nieuwe en gekwalificeerde externe accountant, het vervangen van de financieel manager en verbeteringen in de administratieve organisatie en interne beheersing. De aspecten waarop nog verbeteringen mogelijk zijn worden in een maandelijks overleg met Woord en Daad besproken. Vanwege deze positieve ontwikkeling heeft Woord en Daad besloten het partnerschap te continueren.

In 2023 ontvingen we een signaal dat betrekking had op een medewerker van één van onze partnerorganisaties in Azië. Het ging daarbij om vertoond gedrag in het interpersoonlijke contact tijdens een projectbezoek. Dit signaal is besproken met de directeur van deze partnerorganisatie die daarna een gesprek heeft gevoerd met de betreffende medewerker. Hierover is aan Woord en Daad gerapporteerd waarbij ook is aangegeven welke aanvullende maatregelen er zouden worden genomen om het bewustzijn op integer handelen binnen de organisatie te bevorderen. Het signaal is daarmee naar tevredenheid opgepakt.

4.1.5 Ondernemingsraad

2023 was een verkiezingsjaar voor de OR. In januari zijn verkiezingen gehouden waarbij twee nieuwe leden gekozen werden. De twee scheidende leden hadden respectievelijk één en twee termijnen volgemaakt en waren niet herkiesbaar. De ondernemingsraad is voltallig en vertegenwoordigt de breedte van de organisatie. De nieuwe leden van de OR volgden een training.

Er zijn vier OR vergaderingen geweest en vier keer een overlegvergadering (OV-vergadering) waarin de OR en de raad van bestuur elkaar hebben bijgepraat over ontwikkelingen binnen de organisatie. Iedere maand was er een kort overleg vanuit de OR met de raad van bestuur. Ook spraken we met de raad van toezicht voorafgaand aan de beoordeling van de raad van bestuur. Tijdens dit gesprek kwam ook de rol van de OR binnen Woord en Daad ter sprake. De OR heeft adviezen uitgebracht over uiteenlopende onderwerpen, zoals het

thuiswerkbeleid en de analyse van het medewerkerstevredenheidsonderzoek. Ook brachten we advies uit over het bestuursmodel en de procedure om tot een uitbreiding van de raad van bestuur te komen. Na signalen vanuit de medewerkers zetten we de thema's kolfruite en tijdschrijven tijdens reizen op de agenda bij HRM. Daarnaast dachten we mee met HRM over hoe we in het medewerkerstevredenheidsonderzoek meer zicht kunnen krijgen op werkdruk onder medewerkers. Tot slot volgden we de jaarcyclus van Woord en Daad en gaven we feedback op het jaarverslag en jaarplan.

4.2 Beleid en bestuur

4.2.1 Bestuur en toezicht

In lijn met de Code Goed Bestuur voor Goede Doelen kent Woord en Daad een scheiding tussen toezicht en bestuur. Bij de benoeming van de leden van de raad van toezicht en de directeur-bestuurder wordt gekeken naar hun verbondenheid met de achterban. Alleen degenen die zich verbonden weten met en staan in de reformatorische gezindte en van daaruit de grondslag en het doel van de stichting van harte onderschrijven, komen voor benoeming in aanmerking. Tevens is er aandacht voor mogelijke belangenverstrengeling vanuit andere rollen. Werving van nieuwe leden van de raad van toezicht vindt plaats volgens het Huishoudelijk Reglement via een open procedure. De raad van toezicht stelt een profielschets op. Daarin worden zowel algemeen bestuurlijke competenties als specifieke vereisten genoemd, rekening houdend met de actuele samenstelling van de raad van toezicht en het portfolio.

4.2.1.1 Raad van toezicht

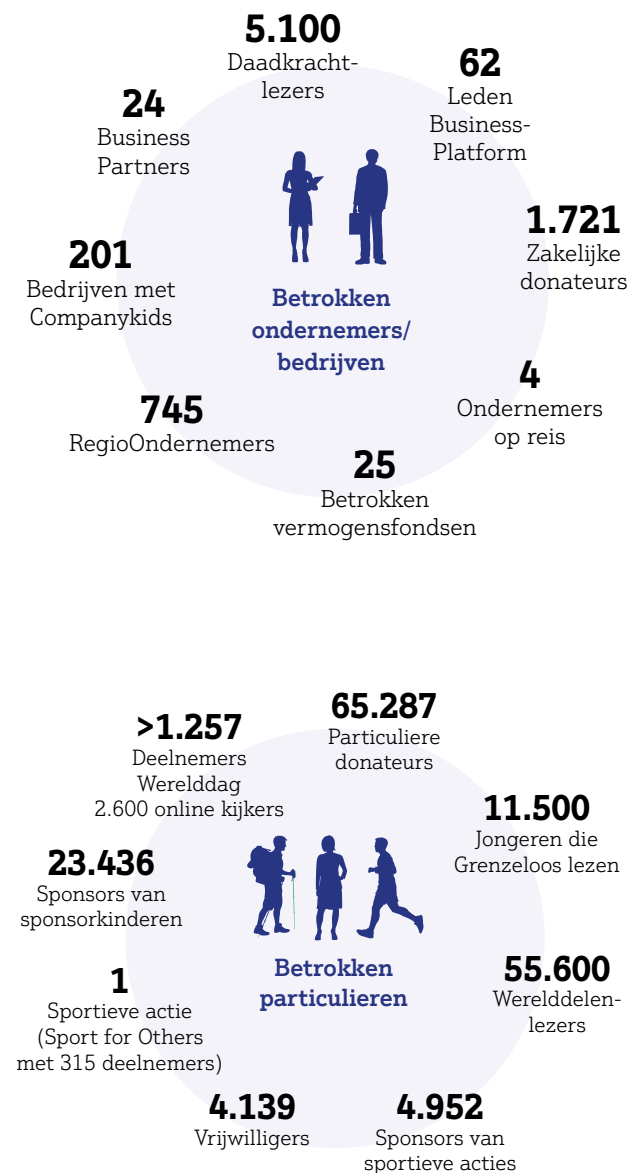
De raad van toezicht keurt het door de directeur-bestuurder voorgestelde beleid goed en ziet toe op de invulling van de missie en visie van Woord en Daad. Daarnaast beoordeelt zij het functioneren van de directeur-bestuurder. Per 31 december 2023 was de samenstelling zoals in bijlage 1 is beschreven. Nevenfuncties van raad van toezicht-leden zijn te vinden in bijlage 2. De raad van toezicht vergaderde in 2023 zes keer in aanwezigheid van de directeur-bestuurder.

Naast de reguliere vergaderingen werd in 2023 ook een trendsessie belegd met de raad van toezicht, waarbij prof. dr. ing. Henk Kievit (o.a. hoogleraar aan Nyenrode Business Universiteit) sprak over het thema innovatie, besluitvorming en betrokkenheid stakeholders en hoe dit bij Woord en Daad een plek kan krijgen. De raad van toezicht bezocht verschillende adviesbijeenkomsten waarin zij werd voorzien van informatie en advies over specifieke beleidsterreinen. De raad van toezicht participeert ook in de intervisie groep van de koepelorganisatie Prisma. Ook is ze lid van Stichting Intern Toezicht Goede Doelen (ITGD), het centrum van en voor interne toezichthouders in de goededoelensector. Door de bijeenkomsten van ITGD blijft de raad van toezicht op de hoogte van de ontwikkelingen in de sector van het toezicht bij goede doelen.

In 2023 hield de raad van toezicht zich bezig met:

- **Accountantsverslag voor jaarverslag en jaarrekening**
De raad van toezicht laat de directeur-bestuurder en de organisatie extern en onafhankelijk controleren door een accountant, die een goedkeurende verklaring gaf.
- **Navigation board en financiële rapportage**
De voortgang van de wijze waarop Woord en Daad navigeert werd elk kwartaal besproken alsook de maandelijkse financiële koersrapportages.
- **Beoordeling directeur-bestuurder**
In de decembervergadering beoordeelde de raad van toezicht het functioneren van de directeur-bestuurder als positief. De evaluaties van diverse interne en extern betrokkenen (samenwerkingspartners en ondernemingsraad) alsook klankbordgroepen (adviesgroep particulieren en bedrijven) zijn daarin meegenomen.
- **Financiële audits**
De financiële auditcommissie adviseert de raad van toezicht over financiële zaken. Deze commissie vergaderde in 2023 drie keer. Begin 2023 is de vacature voor een extern lid binnen de auditcommissie ingevuld door Ruud Kuiper (RA).

Onze betrokken achterban

- **Jaarplan en begroting 2023**

In de laatste maanden van het jaar is gewerkt aan een jaarplan en begroting 2024. Deze zijn in december goedgekeurd.

- **Verbondenheid in diversiteit**

In de juni-vergadering werd de handreiking 'Verbondenheid in diversiteit' besproken.

- **Memo opdrachtverstrekking voor strategietraject na 2023**

De raad van toezicht heeft een opdracht verstrekt voor het inzetten van een strategietraject na 2025.

- **Bezinning duurzaam toekomstig bestuursmodel Woord en Daad**

In de loop van 2023 is de raad van toezicht een traject gestart om zich te bezinnen op de toekomst en het bestuursmodel van Woord en Daad. Dit heeft geleid tot het besluit over te gaan op een nieuw bestuursmodel waarin gewerkt wordt met een tweehoofdige raad van bestuur: een voorzitter en een bestuurder programma's. Gedurende het bezinnings-, besluitvormings- en implementatietraject heeft ze zich laten adviseren door adviesbureau MDF. In het najaar 2023 is een intern wervingstraject gestart voor een tweede bestuurder. Begin 2024 verwacht de raad van toezicht tot benoeming over te kunnen gaan.

4.2.1.2 Directeur-bestuurder

Statutair heeft de directeur-bestuurder beleidsmatig de verantwoordelijkheid voor de organisatie. Periodiek wordt door de raad van toezicht een zelfevaluatie uitgevoerd op haar functioneren. In 2023 was R.F. (Rina) Molenaar MSc directeur-bestuurder van Woord en Daad. Zij heeft diverse nevenfuncties (zie bijlage 2).

Woord en Daad werkt projectmatig: er is geen managementteam en projecten worden aangestuurd door projectleiders die direct rapporteren aan de directeur-bestuurder. Ieder kwartaal vindt er een zogenaamd navigatieoverleg plaats waarin gereflecteerd wordt op de voortgang richting de strategische doelen voor de beleidsperiode 2021-2025 en de daarvan afgeleide jaardoelen. Daarbij bespreken we in hoeverre we in

staat zijn geweest de afgesproken koers vast te houden en of er op onderdelen wijzigingen van de koers nodig zijn. Daarnaast vindt periodiek een strategisch overleg plaats waarin de directeur-bestuurder thema's met een strategisch karakter bespreekt met collega's uit verschillende disciplines. Afhankelijk van de agendapunten schuiven belanghebbende collega's aan. De directeur-bestuurder heeft daarnaast driewekelijks een overleg met teams die het werk in de projecten faciliteren en ondersteunen. In de uitvoering heeft de directeur-bestuurder verantwoordelijkheden en bevoegdheden gedelegeerd aan programma- en projectleiders en zelfsturende teams. De procedures hiervoor zijn vastgelegd in het Handboek Organisatie. Via interne controle wordt over naleving van de procedures door de interne auditor gerapporteerd aan de directeur-bestuurder.

Beloning en salaris directeur-bestuurder

Voor de salariëring van haar directeur-bestuurder hanteert Woord en Daad de salarisschalen uit de CAO Rijk. Bij de bepaling van het beloningsbeleid en de vaststelling van de beloning volgt Woord en Daad de 'Regeling beloning directieuren van goededoelenorganisaties' van Goede Doelen Nederland. De regeling geeft aan de hand van zwaartecriteria een maximumnorm voor het jaarinkomen van de directie. De weging van de criteria die, na advies van de remuneratiecommissie, leidt tot deze BSD-score vindt plaats door de raad van toezicht. De BSD-score voor Woord en Daad is vastgesteld op 490 punten. Op basis daarvan mag het maximaal jaarinkomen van de directeur-bestuurder in 2023 € 151.550 bedragen. Het daadwerkelijke bruto-inkomen (€ 127.309) blijft ruim onder dit gestelde maximum. Voor het totaal van het bruto jaarinkomen, de belaste vergoedingen/bijtellings, de werkgeversbijdrage pensioen en overige beloningen op termijn gold in 2023 een maximum van € 184.000 per jaar. De directeur-bestuurder bleef ruim binnen het genoemde maximumbedrag. De hoogte en samenstelling van de bezoldiging worden in de jaarrekening verantwoord in de toelichting op de staat van baten en lasten.

4.2.2 Kwaliteitsmanagement

- Woord en Daad heeft haar kwaliteitsmanagementsysteem ingericht volgens de principes van ISO 9001 en de Partos-norm 9001 (sectorspecifieke ISO-norm). In april 2023 hebben we weer voor drie jaar het ISO/Partos-certificaat verlengd gekregen. Door de twee interne auditors zijn vier audits op verschillende interne processen uitgevoerd om de werking van het kwaliteitsmanagementsysteem te controleren en waar mogelijk te verbeteren. Afwijkingen en verbeterpunten zijn gerapporteerd en opgevolgd.
- Het Handboek Organisatie (inclusief alle processchema's, procedures, manuals en overige documenten) is in samenwerking met de verantwoordelijke collega's up-to-date gehouden.
- Door verschillende collega's zijn klanttevredenheidsonderzoeken uitgezet en is de tevredenheid van donateurs over reizen, evenementen, bijeenkomsten en over Woord en Daad in het algemeen gemeten.
- De klachten, signalen en complimenten zijn geregistreerd en beantwoord volgens onze 'procedure voor klachten, signalen en complimenten'.
- In mei 2023 zijn de leveranciersbeoordelingen uitgevoerd.
- In juni 2023 is met het strategisch team de jaarlijkse management review uitgevoerd. De conclusie was dat het kwaliteitsmanagementsysteem adequaat functioneert. Er zijn actiepunten vastgelegd.
- In 2023 zijn er twee (kleine) datalekken geregistreerd en naar tevredenheid afgehandeld.
- In 2023 werden 8 signalen (waarvan 3 over proces, 2 over inhoud van uitingen en 3 over directiesalaris ontvangen. Daarnaast ontving Woord en Daad 2 complimenten en 3 klachten (over niet correcte toepassing van processen), die volgens de klachtenprocedure zijn afgehandeld.

4.2.3 Gedragscodes en certificering

Woord en Daad onderschrijft de volgende codes en volgt de volgende richtlijnen:

- Code of Conduct van het Internationale Rode Kruis, een

Communicatie met onze achterban

Online | Social Media

101.000

Unieke bezoekers website

199.597

Bezoeken aan de Woord en Daad website

640.754

Unieke paginaweergaven

15.660

Volgers op social media (4 kanalen)

Oplages gedrukte uitingen

55.600

Werelddelen, voor donateurs en andere betrokkenen, 4x

5.100

Daadkracht, voor ondernemers, 3x

11.500

Grenzeloos, voor jongeren, 2x

61.000

Verreklijker, voor kinderen, 1x

40.000

Dankdagkalender, voor gezinnen, 1x

3.350

Intercom, voor vrijwilligers, 2x

internationale gedragscode voor hulporganisaties.

- Sphere Standards bij noodhulp en wederopbouw.
- Gedragscode van Goede Doelen Nederland.
- COSO: dit systeem is vooral gericht op een kritische beheersing van de fondsenwervings- en fondsenbestedingsprocessen en een betrouwbare verslaglegging in de jaarrekening. Dit wordt bereikt door een adequate administratieve organisatie en de daarin beschreven interne beheersmaatregelen.

Woord en Daad heeft de volgende certificeringen:

- CBF-Erkenning: De erkenningsregeling stelt eisen aan bestuur, beleid, fondsenwerving, voorlichting en communicatie, besteding van middelen en verslaggeving. Woord en Daad is via de nieuwe Erkenningsregeling die in 2016 inging, erkend als goed doel dat voldoet aan de CBF-vereisten.
- ISO: dit keurmerk gebruikt Woord en Daad voor een kritische beheersing, aanpassing en optimalisering van de processen. Tevens is Woord en Daad Partos-9001 gecertificeerd (sectorspecifieke norm op basis van de ISO norm 9001).

4.2.4 MVO-beleid

Vanuit ons mvo-beleid houden we scherp in het oog welke impact onze organisatiekeuzes hebben op het terrein van milieu, sociaal welzijn en welvaart. Onze totale CO²-uitstoot, die voor 2023 537 ton bedroeg, compenseren we via het Fair Climate Fund in een project dat vrouwen in Burkina Faso 'cookstoves' aanbiedt. Hierdoor neemt hun houtverbruik sterk af. Op kantoor maken we duurzame keuzes met bijvoorbeeld kartonnen banners en pennen en door het gebruik van natuurlijke schoonmaakmiddelen. We zijn gestart met een herziening van ons beleid voor onze achterbanreizen. We ronden dit in 2024 af.

In ons mvo-beleid volgen we de ISO 2.6000-richtlijn. De GRI-tabel (Global Reporting Initiative) is een algemeen aanvaarde verslaggevingsrichtlijn over de duurzaamheidsprestaties van een organisatie. Deze tabel is te bekijken via onderstaande

QR-code. De mvo-verklaring van de accountant is te vinden op pagina 77.

← Scan hier de QR-code om de tabel te bekijken

4.2.5 ICT

ICT speelt een cruciale rol in de bedrijfsvoering van Woord en Daad. Daarom investeert Woord en Daad voortdurend in nieuwe technologieën en oplossingen om het werk efficiënter en effectiever te maken. De inspanningen op het gebied van ICT dragen bij aan een betere informatievoorziening, verantwoording en een versterkte samenwerking met partners en achterban.

Nieuwe website en Mijn Woord en Daad-portaal

In 2023 is er hard gewerkt aan de ontwikkeling van een nieuwe website en een nieuw Mijn Woord en Daad-portaal. Beide platforms zullen in 2024 beschikbaar komen voor de achterban. De doelstellingen van deze vernieuwing zijn een verbeterde gebruikerservaring, een betere informatievoorziening en nieuwe mogelijkheden voor interactie en betrokkenheid met de achterban.

Document management

In 2023 is er een analyse gemaakt van de behoeften van de interne organisatie ten aanzien van documentbeheer. Ook is er een begin gemaakt met het uitwerken van de processen in voorbereiding op een verbeterd document management systeem. Hierbij wordt toegewerkt naar het eenvoudig en gestructureerd opslaan en terugvinden van documenten.

ChildConnect

ChildConnect is de ICT-oplossing die partners van Woord en Daad in staat stelt om informatie over sponsoring in te voeren

en te delen met Woord en Daad. Hierbij wordt gewerkt aan eenvoudige data-invoer van sponsoringsgegevens, real-time inzicht in sponsoringsinformatie en een gemakkelijke rapportage voor partners. In 2023 zijn er grote stappen gezet in de ontwikkeling van ChildConnect. In 2024 zal ChildConnect worden uitgerold bij de partners van Woord en Daad.

Datasecurity en beveiliging

Woord en Daad hecht grote waarde aan de beveiliging van haar systemen en data. Jaarlijks wordt de beveiliging uitgebreid getest en op basis van de testresultaten verbeterd. In 2023 lag de focus op de beveiliging van het kantoor netwerk en de projectmanagement systemen.

5. Financiële verantwoording: blijvende steun

“Het was een mooi en moeilijk jaar tegelijk. Hartverwarmend om te zien hoe intrinsiek betrokken onze achterban is. Die betrokkenheid gaat verder dan alleen geefgedrag; zij wordt ook zichtbaar in vrijwilligerswerk en deelname aan activiteiten. Tegelijk ook een moeilijk jaar. En dan denk ik vooral aan onze partners. De onveiligheid is in veel van de landen waar we werken echt toegenomen.”

Aan het woord is financieel directeur Arnold van Willigen. Hij is vooral onder de indruk van de toewijding van de zuidelijke partners. “Ze werken echt met een enorme drive en geestdrift. In goede en in slechte tijden leveren ze fantastisch werk.” Naast verslechtering in de veiligheidssituatie bemoeilijken economische problemen het werk van de partners.

Vertrouwen en verbinding

Het valt Van Willigen op hoeveel begrip er onder de achterban is voor het feit dat werken aan armoedebestrijding en duurzame verandering niet eenvoudig is. “We vertellen de mooie dingen, maar laten ook de moeilijke zien. Dat zorgt voor vertrouwen. Belangrijk is ook dat we met onze achterban het overstijgende verhaal van het werken in Gods Koninkrijk delen. Dat zorgt voor een diepe verbinding. Daarnaast is bekend dat we professioneel en kostenbewust werken. Men vindt ons ook ambitieus en ondernemend. ‘Geboren in de kerk. Opgericht door een ondernemer’, zeggen we zelf vaak.”

Comités

Woord en Daad ziet zichzelf als een relationele organisatie, die zich verbindt met mensen wereldwijd en die zelf ook een verbindende rol vervult. Van Willigen ziet dat sterk terug in de duizenden vrijwilligers die actief zijn voor Woord en Daad, bijvoorbeeld binnen de comités en kringloopwinkels. “2023 was een goed jaar voor onze comités. In zowel het aantal comités als in hun inkomsten zien we een stijging. Door deze comités zijn we geworteld in lokale gemeenschappen. Zij zijn onze ambassadeurs. Hun lokale presentie en maatschappelijke betrokkenheid leveren een wereldwijde bijdrage.”

Verwachtingen overtroffen

Voor wat betreft de 29 kringloopwinkels zijn alle verwachtingen voor 2023 overtroffen, constateert Van Willigen. Netto zorgden ze voor bijna € 2,5 miljoen aan inkomsten. Van Willigen: "Dat is een stijging van 30% ten opzichte van vorig jaar. Dat komt doordat we een aantal nieuwe winkels hebben geopend, maar ook heel goed hebben gekeken naar het assortiment, de locatie en de openingstijden. Er staat een strakke organisatie achter. We proberen de winkels maximaal te ondersteunen, zodat de winkelbesturen en de medewerkers – allemaal vrijwilligers – hun werk kunnen doen." Van Willigen ziet nog veel groeipotentieel in de winkels. "Dat heeft te maken met de toegenomen aandacht voor het hergebruiken van spullen en de stijgende kosten voor levensonderhoud. Vergeet ook niet dat mensen het gewoon leuk vinden om naar een kringloopwinkel te gaan."

Opmerkelijke trend

Een opmerkelijke trend is volgens Van Willigen dat stichtingen die actief zijn op het terrein van ontwikkelingssamenwerking in

overleg treden met Woord en Daad om hun activiteiten over te dragen. "Daar spreekt enorm veel vertrouwen uit. Zo heeft dit jaar stichting Oud in Afrika haar activiteiten gericht op ouderen in Ethiopië aan ons overgedragen. Voor stichting Food for All en voor de Menlo Church in de Verenigde Staten dragen we zorg voor de uitvoering van hun programma's."

Inkomsten

Qua inkomsten kijkt Woord en Daad terug op een mooi jaar. Van Willigen: "We zien qua fondsenwerving onder particulieren, bedrijven, kerken, scholen en winkels een plus van 13% ten opzichte van vorig jaar. Dat zijn dus inkomsten uit onze achterban." Het eindresultaat van € 35,7 miljoen aan inkomsten is nagenoeg gelijk aan 2022, maar wel iets lager dan begroot. Van Willigen weet hoe dat komt. "Dit heeft er onder andere mee te maken dat we minder geld hebben gekregen uit een toegezegde meerjarige overheidssubsidie voor het Job Booster project in Burkina Faso. Met minder geld hadden wij de doelstellingen al bereikt. Dat is natuurlijk prachtig! Een verzoek

om met het resterende geld iets anders te doen is afgewezen. Dan loop je een fors bedrag mis. Volgens Van Willigen zorgde dit ervoor dat het nagestreefde percentage van 7,5% voor overheadskosten in 2023 niet gehaald werd. "Net als ieder jaar hebben we er stevig op ingezet om de kosten voor de eigen organisatie zo laag mogelijk te houden. We komen nu op 7,9% uit. Kijken we naar het gemiddelde van de afgelopen 3 jaar dan was ons overheadpercentage 7,41%. Kostenbewustzijn is en blijft belangrijk voor ons."

Blijvende steun

In 2023 is het aantal gesponsorde kinderen gestegen. Dit ondanks een verhoging van de sponsorbijdrage in januari. Van Willigen: "We zien dat jonge gezinnen er bewust voor kiezen een kind te sponsoren. Ook vanuit scholen en kerken ontvangen we blijvende steun." Opmerkelijk noemt Van Willigen de groei van inkomsten vanuit bedrijven. "Ondernemers dragen maar liefst € 4,9 miljoen bij aan het resultaat van dit jaar. Dat is een groei van 22% ten opzichte van 2022. Ze willen delen van wat ze verdient hebben. Ik denk dat onze kostenefficiëntie, ondernemingszin en de verschillende mogelijkheden om te geven of te investeren vertrouwen in ons geeft."

Vermogensfondsen en subsidies

Woord en Daad is in 2023 minder succesvol geweest in het binnenhalen van nieuwe vermogensfondsen en in het werven van institutionele fondsen. "Dat is wel wat teleurstellend", geeft Van Willigen toe. "Onze relatie met bestaande fondsen is echter stevig en stabiel. Zij zijn erg trouw en zijn zelfs meer gaan bijdragen." Het aandeel van institutionele fondsen ten opzichte van de totale inkomsten van Woord en Daad bedraagt nu 17%. Van Willigen: "We willen dat aandeel onder de 30% houden om niet te veel afhankelijk te zijn van overheidsgeld. Overigens sluiten onze programma's wel goed aan bij actuele beleidsthema's van de overheid, zoals migratie en klimaat. Met onze Job Booster projecten creëren we banen en vanuit Inclusieve Agribusiness en Duurzaam Water adresseren we het klimaatvraagstuk."

in actie dichtbij Topsport

Voor de vijfde keer hielden we ons Sport for Others event. Dit jaar wandelden, renden of fietsten 316 sportieve deelnemers door het Zuid-Limburgse Heuvellandschap. Hun inzet, energie en toewijding resulteerden in een opbrengst van € 227.801 voor het jubileumproject Job Booster in Burkina Faso. Dat is nog eens topsport!

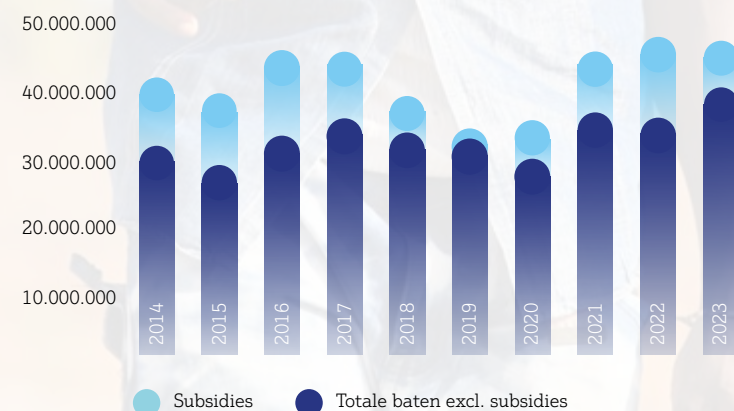
Bekijk de after movie →

Geconsolideerde balans per 31 december (na resultaatsbestemming)

Activa	2023 €	2022 €
VASTE ACTIVA	6.156.241	6.263.535
Immateriële vaste activa (1) (Activering website/softwareontwikkeling in het kader van bedrijfsvoering en doelstelling)	2.382.238	1.754.046
Materiële vaste activa (2) (In het kader van bedrijfsvoering)	377.979	413.087
Financiële vaste activa (3)	3.396.024	4.096.402
VLOTTENDE ACTIVA	11.508.018	15.690.371
Vorraden (4) (Goederenvoorraad in het kader van de doelstelling)	1.059.183	765.823
Vorderingen en overlopende activa (5)	6.379.345	7.312.412
Liquide middelen (6)	4.069.490	7.612.136
Totaal activa	17.664.259	21.953.906
Passiva	2023 €	2022 €
RESERVES EN FONDSEN	9.390.997	9.892.997
Reserves (7)	4.210.851	3.605.063
Stichtingskapitaal	272	272
Continuïteitsreserve	3.493.745	3.248.126
Koersreserve	500.000	500.000
Reserve Business development	350.000	350.000
Algemene projectenreserve	133.167-	-493.335
Fondsen (8)	5.180.147	6.287.934
Voorzieningen (9)	-	-
SCHULDEN		
Langlopende schulden (10)	983.870	1.493.261
Kortlopende schulden (11)	7.289.391	10.567.648
Totaal passiva	17.664.259	21.953.906

Verloop inkomsten over laatste 10 jaar

Geconsolideerde staat van baten en lasten over 2023

Baten	Lopend boekjaar €	Begroot boekjaar €	Voorafgaand boekjaar €
Baten van particulieren (12)			
- collecten	116.545	100.000	59.380
- sponsorprogramma	10.179.026	10.800.000	9.344.310
- nalatenschappen	1.574.949	1.000.000	1.360.375
- overige giften	3.795.698	3.945.000	3.787.898
Totaal Baten van particulieren	15.666.218	15.845.000	14.551.963
Baten van bedrijfsleven (13) *	5.144.908	4.300.000	4.585.887
Baten van subsidies van overheden (14)	5.473.242	8.403.618	9.265.351
Baten van andere organisaties zonder winststreven (15) *	6.629.944	7.012.506	5.403.159
Som van de geworven baten	32.914.312	35.561.124	33.806.360
Baten als tegenprestatie voor de levering van producten en of diensten (16)			
Baten uit leveranciersrol en bewustwording	215.847	100.000	162.325
Baten uit brutowinst op verkopen artikelen	2.585.740	2.375.000	2.072.160
Som van de geworven baten uit tegenprestaties	2.801.587	2.475.000	2.234.485
Som van de baten*	35.715.899	38.036.124	36.040.845

Lasten	Lopend boekjaar €	Begroot boekjaar €	Voorafgaand boekjaar €
BESTEED AAN DOELSTELLINGEN			
Structurele programma's (17)	28.975.918	31.179.423	30.841.732
Onderwijs	14.571.555	13.830.696	13.820.171
Beleidsbeïnvloeding Zuiden (Benkadi)	4.060.698	4.030.191	3.911.109
Werk en Opleiding/Job Booster (JB)	3.037.519	5.809.241	5.702.459
Inclusieve Agribusiness (IA)	2.851.482	2.965.400	4.058.130
Duurzaam Water (DW)	1.811.199	3.889.669	1.109.282
Huizenbouwprogramma (LCH)	1.517	-	44.077
Capaciteitsopbouw (SPN)	180	-	8.126
Weerbaarheid (RES)	1.515.112	82.370	1.164.391
Overig	613.785	500.000	662.808
Partnerrol in Nederland	512.871	514.511	361.178
Noodhulp (18)			
-verstrekte steun via organisaties/instanties ter plaatse	1.803.512	1.309.960	1.599.214

Lasten	Lopend boekjaar €	Begroot boekjaar €	Voorafgaand boekjaar €
BESTEED AAN DOELSTELLINGEN			
Lobby (19)	444.662	475.530	586.644
Bewustwording (20)	786.888	882.260	673.978
Kennismanagement	75.518	47.600	253.110
PQA	205.715	187.780	117.354
Totaal besteed aan doelstellingen	32.292.213	34.525.209	34.072.032
Wervingskosten baten: ((21 en 22) en appendix 2)	2.007.765	2.038.819	1.835.355
Kosten leveranciersrol (23)	143.349	80.262	103.506
Kosten verkoop goederen (16)	419.431	375.000	374.554
Kosten Beheer & Administratie (24)	780.290	774.745	748.780
Som van de lasten	35.643.048	37.794.035	37.134.226
Saldo voor financiële baten en lasten	72.851	242.089	1.093.381-
Saldo financiële baten en lasten (25)	507.958-	35.000-	60.837-
Saldo van resultaten van organisaties waarin wordt deelgenomen (26)	66.894-	-	101.323-
Saldo van baten en lasten **	502.001-	207.089	1.255.541-

← Scan de QR-code voor een toelichting op het verschil tussen begroot en gerealiseerd resultaat.

Geconsolideerde staat van baten en lasten over 2023

	Lopend boekjaar €	Begroot boekjaar €	Voorafgaand boekjaar €
BESTEMMING SALDO BATEN EN LASTEN			
Toevoeging/onttrekking aan:			
- Continuïteitsreserve	245.619	100.000	253.173
- Algemene projectenreserve	360.168	7.089	583.231-
- Koersreserve	-	-	250.000-
- Fondsen	1.107.786-	100.000	675.484-
	502.001-	207.089	1.255.541-

Geconsolideerd Kasstroomoverzicht over 2023

Kasstroom uit operationele activiteiten	2023 €	2022 €
SALDO VAN BATEN EN LASTEN	502.001-	1.255.541-
Aanpassingen betreffende:		
- Afschrijvingen immateriële vaste activa (1)	428.750	559.470
- Afschrijvingen materiële vaste activa (2)	148.520	143.927
- Mutatie voorziening op verstrekte leningen (3)	582.563	12.576
- Resultaat deelnemingen (3)	66.894	101.323
Aanpassing veranderingen werkkapitaal:	2.977.762-	2.363.493-
Kasstroom uit operationele activiteiten (A)	2.253.037-	2.801.738-
Kasstroom uit investeringsactiviteiten (B)	1.170.354-	809.301-
Kasstroom uit financieringsactiviteiten (C)	119.264-	631.133-
Mutatie liquide middelen (A + B + C)	3.542.646-	4.242.172-
Liquide middelen per 1 januari	7.612.136	11.854.307
Liquide middelen per 31 december	4.069.490	7.612.136
Mutatie liquide middelen	3.542.647-	4.242.172-

Toelichting op de geconsolideerde balans en staat van baten en lasten

Algemene toelichting

Stichting Reformatorische Hulpactie Woord en Daad, hierna te noemen Woord en Daad, opgericht op 5 juli 1973, is gevestigd in Gorinchem en verbindt mensen en organisaties in de strijd tegen armoede, doet hiervoor fondswerving, verkoopt artikelen en stelt expertise ter beschikking. Zij is ingeschreven in de Kamer van Koophandel onder nummer 41.118.168. Vrijwilligers vormen door het gehele land comités ten behoeve van fondsenwerving. Eind 2023 zijn er 52 (2022: 54) vrijwilligerscomités.

Schattingen

Bij toepassing van de grondslagen en regels voor het opstellen van de jaarrekening vormt de leiding zich verschillende oordelen en schattingen die essentieel kunnen zijn voor de in de jaarrekening opgenomen bedragen. Indien het voor het geven van het in artikel 2:362 lid 1 BW vereiste inzicht noodzakelijk is,

is de aard van deze oordelen en schattingen inclusief de bijbehorende veronderstellingen opgenomen bij de toelichting op de desbetreffende jaarrekeningposten.

Consolidatie

In de consolidatie worden de financiële gegevens opgenomen van Stichting Woord en Daad samen met haar groepsmaatschappijen en andere rechtspersonen waarop zij overheersende zeggenschap kan uitoefenen of waarover zij de centrale leiding heeft. De groepsmaatschappijen en andere rechtspersonen waarop zij een overheersende zeggenschap kan uitoefenen of waarover zij de centrale leiding heeft, worden voor 100% in de consolidatie betrokken. Deelnemingen waarop geen overheersende zeggenschap kan worden uitgeoefend (geassocieerde deelnemingen) worden niet betrokken in de consolidatie. Intercompany-transacties, intercompany-winsten en onderlinge vorderingen en schulden tussen groepsmaatschappijen en andere worden geëlimineerd. Eliminatie kan vanwege het gewenste inzicht in voorkomende gevallen achterwege blijven.

De in de consolidatie begrepen organisaties zijn:

- Stichting Woord en Daad Winkels te Gorinchem (100%);
- Job Booster Nederland B.V. te Gorinchem (100%);
- Foundation Word2Act te Washington (100%).

In 2016 is Stichting Woord en Daad Winkels opgericht, waarin kringloopwinkels worden geëxploiteerd en waarvan de inkomsten onder aftrek van gemaakte onkosten volledig worden uitgekeerd aan Stichting Woord en Daad. Leden van de raad van bestuur van Stichting Woord en Daad Winkels zijn tevens lid van de raad van bestuur van Woord en Daad, waardoor invloed van betekenis wordt uitgeoefend. De binnen de Stichting Woord en Daad Winkels gemaakte kosten zijn in de geconsolideerde jaarrekening verantwoord onder een aparte kostendrager.

In 2017 is Foundation Word2Act opgericht. De stichting heeft als doel om inkomsten te verwerven in Noord-Amerika en op deze manier bij te dragen aan de doelstelling van Woord en Daad. In Foundation Word2Act heeft de raad van bestuur van Woord en Daad overheersende zeggenschap op de bestuursbenoemingen.

In het kader van de bedrijfsmatige aanpak van het Job Booster programma is Job Booster Nederland B.V. opgericht in 2019,

waarin Woord en Daad 100% aandeelhouder is en op grond waarvan overheersende zeggenschap aanwezig is. De jaarrekening bevat de geconsolideerde cijfers van bovengenoemde organisaties.

In appendix 1 worden de enkelvoudige cijfers (samengevat) gepresenteerd.

Verbonden partijen

Als verbonden partij worden alle rechtspersonen aangemerkt waarover overheersende zeggenschap, gezamenlijke zeggenschap of invloed van betekenis kan worden uitgeoefend. Ook rechtspersonen die overwegende zeggenschap kunnen uitoefenen worden aangemerkt als verbonden partij. Transacties van betekenis met verbonden partijen worden toegelicht, voor zover deze niet onder normale marktvoorwaarden zijn aangegaan. Hiervan wordt toegelicht de aard en de omvang van de transactie en andere informatie die nodig is voor het verschaffen van het inzicht.

Incluvest B.V. en Stichting Poverty Share Investment

Achtergestelde lening stichting Poverty Share Investment 2012

In het boekjaar heeft Stichting Woord en Daad voor de uitvoering van een deel van haar agribusiness-programma samengewerkt met stichting Poverty Share Investment (PSI). Stichting PSI is een onafhankelijke stichting met een eigen bestuur (geen groepsmaatschappij), waarvan stichting Woord en Daad twee van de vijf leden kan benoemen. Stichting PSI is de enige aandeelhouder van Incluvest B.V. Binnen deze entiteit vinden de activiteiten plaats met betrekking tot het financieren van bedrijfsontwikkeling in het Zuiden (impact investing). Daarnaast wordt capaciteitsopbouw verstrekt. Beiden zijn opgericht in 2012. In 2012 heeft Stichting Woord en Daad de door haar in het verleden opgebouwde leningenportefeuille overgedragen aan Stichting PSI, die deze heeft doorgezet via een storting op aandelen en een achtergestelde lening aan Incluvest B.V. De leningenportefeuille die in 2012 is overgedragen is door Stichting PSI is gefinancierd met een achtergestelde lening van Stichting Woord en Daad.

Achtergestelde lening Incluvest B.V.

In 2017 is een lening verstrekt aan Incluvest B.V. ter gedeeltelijke financiering van een door hen te financieren agribusiness-programma in de vorm van een achtergestelde lening.

De overeengekomen voorwaarden van de Lening uit 2012 aan PSI en de verstrekte Lening in 2017 aan Inluvest B.V., zijn niet marktconform. Hier is voor gekozen, gegeven de verbondenheid en de overeenkomende doelstellingen die nagestreefd worden. Zie verder de toelichting onder (3) Financiële vaste activa. Evenals in de vorige jaren is in het boekjaar personeel van Stichting Woord en Daad gedetacheerd geweest bij Inluvest B.V. Het betreft medewerkers die zich bezig houden met fondsenwervende activiteiten en het programma Inclusive Agribusiness Development, die hun expertise op het gebied van bedrijfsontwikkeling inzetten bij Inluvest B.V. Daarnaast zijn werkzaamheden vanuit Finance & Control voor Inluvest Management Services B.V., PSI en Fair Factory Development Fund verricht. Deze opbrengsten zijn verantwoord onder opbrengsten leveranciersrol (zie ook toelichting (16)).

Deelneming Fair Factory Development I Coöperatief U.A.

Op 7 november 2018 is Fair Factory Development I Coöperatief U.A. opgericht, gezamenlijk met Stichting Poverty Share Investment. Bepaald is dat stichting Woord en Daad als lid van de Coöperatie qua aandeel en zeggenschap een maximaal percentage van 19 aanhoudt, wat betekent dat deelneming gewaardeerd op kostprijs.

Deelneming Inluvest Management Services B.V.

Op 7 november 2018 is Inluvest Management Services B.V. opgericht, gezamenlijk met Stichting Poverty Share Investment, waarin beiden gelijke zeggenschap hebben. Omdat Woord en Daad geen overheersende zeggenschap hierin heeft, is deze deelneming niet geconsolideerd.

Deelneming ParaPact U.A.

Op 19 oktober 2021 is de coöperatie ParaPact U.A. opgericht, gezamenlijk met Stichting ProjectConnect, waarin beiden gelijke zeggenschap hebben. Coöperatie ParaPact U.A. is 100% eigenaar van IntelligentConnectIT B.V., waarin het intellectueel eigendom van het datamodel en de IP van de software beheerd wordt en tegen vergoeding als licentie beschikbaar gesteld wordt aan derden. Daarnaast is Coöperatie ParaPact U.A. 100% eigenaar van SysCoPact B.V., via deze onderneming vindt de implementatie van software bij derden plaats. In het verslagjaar is het in 2022 toetredende coöperatielid uitgetreden en als expert partner betrokken. Omdat Woord en Daad geen overheersende

zeggenschap heeft is deze deelneming niet geconsolideerd. Zie voor verdere toelichting op deelnemingen hetgeen is opgenomen onder (3) Financiële vaste activa.

Toelichting kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode. De geldmiddelen in het kasstroomoverzicht bestaan uit de liquide middelen. Kasstromen in vreemde valuta zijn omgerekend tegen de transactiekoers.

Algemene grondslagen

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de Richtlijnen voor de jaarverslaggeving 650 Fondsenwervende organisaties, die uitgegeven zijn door de Raad voor de Jaarverslaggeving.

Activa en verplichtingen worden in het algemeen gewaardeerd tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs. Indien geen specifieke waarderingsgrondslag is vermeld vindt waardering plaats tegen de verkrijgingsprijs. In de balans, de staat van baten en lasten en het kasstroomoverzicht zijn referenties opgenomen. Met deze referenties wordt verwezen naar de toelichting. De gehanteerde grondslagen van waardering en van resultaatbepaling zijn ongewijzigd gebleven ten opzichte van het voorgaande jaar.

Bijzondere posten zijn baten of lasten die voortvloeien uit gebeurtenissen of transacties die behoren tot het resultaat uit gewone bedrijfsuitoefening, maar die omwille van de vergelijkbaarheid apart toegelicht worden op grond van de aard, omvang of het incidentele karakter van de post. In voorkomende gevallen zijn sommige beginsaldi geherclassificeerd ten opzichte van de eindstanden van de jaarrekening 2022.

Omrekening van vreemde valuta

Transacties in vreemde valuta worden in de betreffende valuta omgerekend tegen de geldende koers op transactiedatum. De activa en verplichtingen in vreemde valuta worden per balansdatum omgerekend tegen de op die datum geldende wisselkoers. (On)gerealiseerde koersverschillen met betrekking tot aangegane verplichtingen worden onttrokken/toegevoegd aan de koersreserve. Ultimo 2019 bleek de koersreserve op een voldoende niveau te zijn, waardoor verdere dotaties onwenselijk werden geacht. Koersverschillen van liquide middelen worden toegerekend aan het beleggingsresultaat.

Grondslagen voor de waardering van activa en passiva

Vaste Activa

Immateriële vaste activa

Bij de eerste verwerking te worden gewaardeerd tegen kostprijs zijnde de verkrijgings- of vervaardigingsprijs. Na de eerste verwerking dient het actief gewaardeerd te worden tegen de kostprijs (verkrijgings- of vervaardigingsprijs) verminderd met cumulatieve afschrijvingen en cumulatieve bijzondere waardeverminderingen.

Materiële vaste activa

Bij de eerste verwerking te worden gewaardeerd tegen de kostprijs. De kostprijs van een materieel vast actief bestaan uit de verkrijgings- of vervaardigingsprijs en overige kosten om het actief op zijn plaats en in de staat te krijgen noodzakelijk voor het beoogde gebruik.

Na de eerste verwerking dient het actief gewaardeerd te worden tegen de kostprijs, verminderd met cumulatieve afschrijvingen en cumulatieve bijzondere waardeverminderingverliezen.

De afschrijvingen op immateriële en materiële vaste activa vinden lineair plaats op basis van een vast percentage van de aanschafwaarde, op basis van verwachte economische levensduur, rekening houdend met de eventuele restwaarde.

Financiële vaste activa

Deelnemingen waarin invloed van betekenis op het zakelijke en financiële beleid kan worden uitgeoefend, worden gewaardeerd volgens de vermogensmutatiemethode op basis van de nettovermogenswaarde. Daarbij worden deelnemingsresultaten verwerkt voor zover zij betrouwbaar zijn in te schatten. Deelnemingen waarin geen invloed van betekenis wordt uitgeoefend, worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs of lagere marktwaarde. De verstrekte leningen worden initieel gewaardeerd tegen de reële waarde. Vervolgens worden deze vorderingen gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs. Bij de waardering wordt rekening gehouden met eventuele waardeverminderingen. De vorderingen met een verwachte betalingstermijn van meer dan een jaar, samenhangend met meerjarige inkomstencontacten op subsidies overheden, bedrijfsleven, andere

fondsenwervende organisaties (vermogensfondsen), worden ter wille van het inzicht onder de financiële vaste activa gepresenteerd.

Bijzondere waardeverminderingen

Vaste Activa

Woord en Daad heeft beoordeeld of er aanwijzingen zijn dat een vast actief aan een bijzondere waardevermindering onderhevig is. Voor zover deze zijn toegepast, is dit bij het betreffende vaste actief toegelicht.

Vlottende Activa

Voorraden

De voorraden worden gewaardeerd tegen de kostprijs of lagere opbrengstwaarde.

Vorderingen

De vorderingen worden gewaardeerd bij eerste verwerking tegen de reële waarde en na eerste verwerking tegen de geamortiseerde kostprijs. Voorzieningen wegens oninbaarheid worden in mindering gebracht op de boekwaarde van de vordering.

Liquide middelen

De liquide middelen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde.

Effecten

Effecten worden bij eerste verwerking gewaardeerd tegen reële waarde. Indien sprake is van een bijzondere waardevermindering vindt waardering plaats tegen deze lagere waarde; afwaardering vindt plaats ten laste van de staat van baten en lasten. Indien van een dergelijk individueel effect de reële waarde onder de kostprijs komt, wordt de waardevermindering direct verwerkt ten laste van de staat van baten en lasten. Transactiekosten die zijn toe te rekenen aan effecten die na eerste verwerking worden gewaardeerd tegen reële waarde met verwerking van de waardeveranderingen via de staat van baten en lasten worden rechtstreeks in de staat van baten en lasten verwerkt. Effecten als onderdeel van de vlottende activa hebben een looptijd van korter dan een jaar.

Passiva

Reserves

Reserves, voor zover zij niet wettelijk verplicht zijn, ontstaan op initiatief van de raad van bestuur, zij worden gewaardeerd tegen de nominale waarde.

Fondsen

Fondsen ontstaan door ontvangen gelden van donateurs met een specifieke bestemming, waarvan nog geen besteding heeft plaatsgevonden. Zij worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

Langlopende schulden

De langlopende schulden worden bij eerste verwerking tegen de reële waarde en na eerste verwerking gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs.

Projectverplichtingen

Projectverplichtingen leiden tot het ontstaan van een schuld aan een consortiumpartner/partnerorganisatie, op het moment van het genomen besluit door Stichting Woord en Daad en gecommuniceerd met betrokkenen. Eventueel met deze schuld samenhangende vorderingen inzake de overeengekomen eigen bijdragen van deze partijen ten aanzien van deze toekenningen, worden in mindering gebracht op de projectverplichtingen.

Kortlopende schulden

De kortlopende schulden worden bij eerste verwerking tegen de reële waarde en na eerste verwerking gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs.

Grondslagen voor resultaatbepaling

Algemeen

De baten en kosten eigen organisatie worden toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben, waarbij matching wordt toegepast. Er is gevolg gegeven aan de RJ uiting eind 2020 met betrekking tot onvoorwaardelijke subsidieverplichtingen, wat er toe leidde dat de gehele projectverplichting met betrekking tot sponsorprogramma's genomen wordt op moment van toezegging in plaats van deze te matchen met de inkomsten die deels in het volgende jaar binnenkomen.

Baten

Geworven baten

Alle baten worden verantwoord voor het ontvangen bedrag, zonder dat de door de eigen organisatie gemaakte kosten in mindering worden gebracht.

De inkomsten kindsponsoring worden verantwoord in de maand waarin de vordering op de donateur ontstaat, conform de overeenkomst met de donateur. Voor de giften die niet bestemd zijn voor kindsponsoring en waarvoor geen overeenkomst is afgesloten, is dat het moment waarop de giften ontvangen worden en betreffen dus baten van donateurs waar geen evenredige tegenprestatie tegenover staat.

Tevens worden baten gerealiseerd uit bedrijven en/of andere organisaties zonder winststreven die worden verwerkt in het jaar waarin het bedrag is ontvangen, dan wel door die derde is toegezegd en betrouwbaar is vast te stellen. Ingeval deze inkomstencontracten een meerjarig karakter hebben en betrekking hebben op de eigen bijdragen van inkomsten uit subsidiecontracten, worden deze inkomsten van meerdere jaren in het boekjaar verantwoord, voorzover bijbehorende bestedingen in het boekjaar zijn gedaan.

Baten uit subsidies van overheden worden als baten opgenomen voor zover en naar rato de bijbehorende bestedingen in het boekjaar worden gedaan, wordt voldaan aan de subsidievoorwaarden en redelijke zekerheid bestaat dat zij zullen worden ontvangen. In geval Woord en Daad subsidies van overheden als penvoerder ontvangt, worden subsidie-inkomsten verantwoord binnen het boekjaar overeenkomstig de toekenningssystematiek, zoals nader uiteengezet bij de bestedingen. Nog niet alle verantwoorde subsidies zijn definitief vastgesteld door de subsidieverstrekker, wat vaak pas gebeurt bij de eindverantwoording. Er zouden dus in de toekomst nog verplichtingen kunnen voortvloeien uit deze eindafrekening. Op dit moment is er geen indicatie dat dit het geval zal zijn.

De inkomsten uit eigen bijdragen van consortiumpartners ten behoeve van inkomsten uit subsidiecontracten, worden in de inkomsten van Woord en Daad verantwoord in geval Woord en Daad penvoerder is en dus voor het geheel verantwoordelijk is.

Daarnaast worden inkomsten vanuit eigen bijdragen van begunstigden meegenomen, indien zij vereist zijn als verplichte eigen bijdrage bij de verstrekking van subsidies. Met ingang van 2019 worden deze inkomsten van begunstigden eveneens meegenomen indien de subsidieverstrekker Woord en Daad mede verantwoordelijk houdt voor realisatie van deze eigen bijdragen en Woord en Daad, vergelijkbaar met subsidiecontracten, in deze projecten eveneens optreedt als penvoerder en dus voor het geheel verantwoordelijk is.

Stichting Woord en Daad houdt een vast percentage op de inkomsten in ter dekking van de overheadkosten (7,5% bij reguliere projecten, 6% bij noodhulp). Met ingang van 1 juli 2018 wordt tevens bij reguliere projecten een percentage ingehouden van 3,5% op de inkomsten ter dekking van de bewustwordingsactiviteiten in het Noorden. Eventuele verschillen met de werkelijke kosten (zoals in de jaarrekening verantwoord) worden ten gunste of laste van de algemene projectenreserve geboekt. Op projectbestedingen wordt via een staffel een standaard opslag gehanteerd van 2-5% voor kennisontwikkeling en netwerken. Deze opslagen worden gedoteerd aan een reserve kennisontwikkeling/netwerken, waarvanuit de werkelijke bestedingen gedekt worden. Vanuit koersreserve worden de gerealiseerde koersverschillen gedekt.

Baten uit nalatenschappen

De baten uit nalatenschappen worden toegerekend aan het boekjaar, voorzover die bekend is, beneficiair aanvaard is in het boekjaar en de omvang van de nalatenschap voldoende betrouwbaar is vast te stellen. Tevens wordt de Handreiking vruchtgebruik nalatenschappen van Goede Doelen Nederland toegepast, waarin nadere voorschriften ten aanzien van de waardering van erfenissen belast met vruchtgebruik zijn vermeld, zoals gepubliceerd begin 2018.

Lasten

Bestedingen aan doelstelling

De projectverplichtingen worden geheel ten laste gebracht van het jaar waarin het besluit tot toekenning schriftelijk aan de partners is meegedeeld, ook als het een meerjarige toekenning betreft.

Niet tot uitkering gekomen verplichtingen

De bestedingen 2023 zijn verminderd met een bedrag € 2.331.808 (2022: € 3.324.562) wegens niet gedane bestedingen door partnerorganisaties in eerdere projectperiodes.

Bij grote bestemde projectfinancieringen, meestal geworven uit subsidies overheden, die contractueel zijn vastgelegd, worden inkomsten toegerekend voor zover de bestedingen op dat project zijn gerealiseerd. In geval er geen eigen bijdrage geworven hoeft te worden, dan wel de eigen bijdrage vereist door de subsidiegever aan Woord en Daad ultimo het verslagjaar reeds geheel is gerealiseerd, worden bestedingen in het boekjaar toegekend voor de gehele projectperiode en de bijbehorende inkomsten verantwoord. In geval er een eigen bijdrage geworven dient te worden, die nog niet geheel is gerealiseerd, worden de bestedingen toegekend tot de hoogte van het percentage van de gerealiseerde eigen bijdrage.

Besluiten ten aanzien van projecten die na het boekjaar worden genomen leiden niet tot projectverplichtingen in desbetreffend boekjaar.

Projectverplichtingen die in het verslagjaar door de partner niet geheel zijn besteed, worden teruggevorderd. Deze teruggevoerde gelden komen in principe beschikbaar voor nieuwe toekenningen.

Personeelskosten

Lonen, salarissen en sociale lasten worden op grond van de arbeidsvoorwaarden verwerkt in de staat van baten en lasten en voor zover ze verschuldigd zijn aan medewerkers respectievelijk de belastingautoriteit. De pensioenregeling is verwerkt volgens de verplichtingenbenadering. De over het verslagjaar verschuldigde premie wordt als last verantwoord.

Pensioenen

Woord en Daad is vrijwillig aangesloten bij het Pensioenfonds voor Zorg en Welzijn (PFZW). Medewerkers bouwen hierdoor pensioen op bij dit pensioenfonds.

Het pensioenpakket bestaat uit:

- * Ouderdomspensioen
- * Arbeidsongeschiktheidspensioen
- * Nabestaandenpensioen

Het PFZW hanteert een middelloonregeling. Dit betekent dat het pensioen gebaseerd is op het salaris dat de deelnemers gemiddeld verdienen.

Een derde van de premie wordt op het salaris van de medewerker ingehouden. De werkgever betaalt twee derde van de premie.

Op de Nederlandse pensioenregelingen zijn de bepalingen van de Nederlandse Pensioenwet van toepassing en worden op contractuele basis premies aan pensioenfondsen betaald door Woord en Daad. De premies worden verantwoord als personeelskosten zodra deze verschuldigd zijn. Vooruitbetaalde premies worden opgenomen als overlopende activa indien dit tot een terugstorting leidt of tot een vermindering van toekomstige betalingen. Nog niet betaalde premies worden als verplichting op de balans opgenomen.

Gemengde kosten

Organisatiekosten die zowel betrekking hebben op fondsenwerving als op voorlichting en bewustwording worden naar verhouding verdeeld, en in de staat van baten en lasten toegelicht. Salariskosten worden toegerekend op basis van tijdsbesteding.

Financiële instrumenten

Liquiditeit- en beleggingsbeleid

De tijdelijk overtoollige liquide middelen worden belegd bij betrouwbare banken, ter beheersing van het liquiditeitsrisico. Dat betekent in de praktijk spaartegoeden met rente, deposito's of bij een langere horizon in obligaties die aangehouden worden tot het einde van de looptijd. In 2023 zijn de overtoollige liquide middelen grotendeels ondergebracht bij de Rabobank. De organisatie geeft invulling aan de Handreiking Financieel Beheer van Goede Doelen Nederland. Het beleid van de Rabobank sluit aan op de punten genoemd in deze Handreiking. Zie verder het jaarverslag.

Valutarisico

De organisatie is wereldwijd werkzaam. Het valutarisico heeft vooral betrekking op het nakomen van toekomstige projectverplichtingen. Op basis van een risicoanalyse is bepaald dat valutarisico's niet worden afgedekt met valutatermijncontracten, gegeven de wereldwijde spreiding. Zie verder hetgeen is opgenomen onder Omrekening van vreemde valuta (pagina 47).

Begroting 2023

In de jaarrekening zijn gegevens uit de begroting 2023 verwerkt. Deze is vastgesteld door de raad van toezicht d.d. 9 december 2022. Deze begroting is, evenals de begroting 2022, opgesteld via de begrotingsystematiek, passend bij de veranderende context en werkwijze van Woord en Daad, waarbij de focus van lineair plannen verschuift naar navigeren. Er wordt een onderscheid gemaakt in de reguliere begroting (met bijbehorende normeringen voor bijvoorbeeld overheadkosten in relatie tot inkomsten) en een business development begroting voor nieuwe subsidiekansen in het komende jaar. De reguliere begroting wordt gepubliceerd en betreft de reguliere inkomsten vanuit particulieren, bedrijven, kerken, vermogensfondsen en reeds bekende subsidies. In de business development begroting wordt gewerkt met een return on investment (ROI), waarbij de investering om een voorstel in te dienen wordt afgezet tegen de verwachte totale inkomsten vanuit deze subsidies en eigen bijdragen van consortiumpartners. De ROI is genormeerd op minimaal 20, inkomsten vanuit de business development begroting dienen dus minimaal 20 keer de kosten van het indienen van een aanvraag te bedragen. De business development begroting fungeert als een intern sturingsdocument, waarbij in het jaarverslag gerapporteerd wordt over de gerealiseerde kosten en inkomsten met betrekking tot nieuwe subsidies.

Vennootschapsbelasting

Woord en Daad is vrijgesteld van het betalen van vennootschapsbelasting. Stichting Woord en Daad Winkels maakt gebruik van de aftrek voor kenbaar fondsenwervende activiteiten, waarmee heffing van vennootschapsbelasting wordt voorkomen.

Toelichting op de geconsolideerde balans

(bedragen x € 1,-)

(1) Immateriële vaste activa

Per 31 december lopend jaar	2.382.238
Per 31 december vorig jaar	1.754.046

	Website 2023	Software 2023	Totalen 2023
Boekwaarde 1-1	6.213	1.747.833	1.747.833
Investerings boekjaar	-	1.056.942	1.056.942
Desinvesteringen boekjaar	-	-	-
Afschrijvingen boekjaar	2.193-	426.557-	428.750-
Boekwaarde 31-12	4.020	2.378.218	2.382.238
Aanschafwaarde ultimo boekjaar	87.713	5.757.586	5.845.299
Cumulatieve afschrijvingen	83.693-	3.379.368-	3.463.061-
Boekwaarde ultimo boekjaar	4.020	2.378.218	2.382.238

In 2023 zijn, evenals in eerdere jaren, gerichte investeringen gedaan in uitbreiding en verbetering van de software, die afgeschreven worden over de verwachte resterende levensduur van de software. De overige software-uitgaven ten behoeve van Woord en Daad en de partnerorganisaties zijn direct in het resultaat geboekt, aangezien deze kosten meer het karakter van onderhoud hebben. De totale geactiveerde kosten van bestaan voor € 5.757.586,- uit externe kosten (waarvan € 4.938.658,- voor licenties/softwareontwikkeling en € 818.928,- voor projectmanagement) en voor € 379.935 uit interne personeelskosten van personeel dat is ingezet op dit traject. Van dit totaalbedrag was ultimo 2023 was nog € 1.723.520 in ontwikkeling en nog niet in gebruik genomen.

De geactiveerde kosten tot en met 2021 zullen over een periode van tot ultimo 2024 afgeschreven worden voor de helft ten laste van de organisatiekosten en voor de andere helft ten laste van bestedingen aan partnerorganisaties. In 2023 is, evenals in 2022 op de nieuw in gebruik genomen software een afschrijvingstermijn van vijf jaar verondersteld, aangezien dit als minimale gebruiksduur wordt aangenomen en dit vanuit de eerder gedane investeringen bevestigd wordt.

In 2021 zijn de in gebruik zijnde immateriële vaste activa voor wat betreft infrastructuur en datamodel verkocht tegen boekwaarde aan de in dat jaar opgerichte coöperatie ParaPact U.A. voor een bedrag van € 508.603, waardoor op dit deel van de investering niet meer wordt afgeschreven tot en met 2024.

Tevens is in 2016 in Stichting Woord en Daad Winkels geïnvesteerd in winkelautomatisering en een ERP-pakket. In

2017 is deze in gebruik worden genomen en wordt vanaf dan afgeschreven. In het verslagjaar werden enkele vervangings-, vestigingsgebonden investeringen in winkelautomatisering gedaan, tevens werd geïnvesteerd voor één nieuw geopende winkel.

2. Materiële vaste activa

Per 31 december lopend jaar	377.979
Per 31 december vorig jaar	413.087

	Inventaris 2023	Auto 2023	Totalen 2023	Totalen 2022
Boekwaarde 1-1	282.948	130.139	413.087	446.393
(Des)investeringen boekjaar	89.411	24.001	113.412	110.621
Afschrijvingen boekjaar	108.923-	39.597-	148.520-	143.927-
Boekwaarde 31-12	263.436	114.543	377.979	413.087
Aanschafwaarde ultimo boekjaar	928.418	246.640	1.175.058	1.223.199
Cumulatieve afschrijvingen	664.982-	132.097-	797.079-	810.112-
Boekwaarde ultimo boekjaar	263.436	114.543	377.979	413.087

De investeringen in inventaris betreffen met name vervangingen van hard- en software en een huurdersinvestering in de gehuurde onroerend goederen van de Woord en Daad winkels. De afschrijving van hardware binnen Woord en Daad en Woord en Daad Winkels is 33,3%, investeringen in het kantoorgebouw 10% en van de overige inventaris 20% van de aanschafwaarde.

Een fondsenwerver die veel onderweg is, maakt uit kosten oogpunt gebruik van een Woord en Daad auto, waarbij zuinigheid van grote invloed is op de keuze bij aanschaf. Daarnaast beschikken de meeste winkels over een bestelbus voor het ophalen en bezorgen van goederen.

In Stichting Woord en Daad Winkels hebben investeringen in winkelinrichting plaatsgevonden in nieuw geopende en te openen winkels, die vanaf het moment van opening van een winkel in 5 jaar worden afgeschreven.

(3) Financiële vaste activa

Per 31 december lopend jaar					3.396.024
Per 31 december vorig jaar					4.096.402
	Leningen u/g partners Woord en Daad	Leningen u/g verbonden partijen	Deelnemingen	Vorderingen op subsiënten	Totaal Financiële vaste activa
Saldo per 1-1	374.628	2.270.182	477.463	974.129	4.096.402
Uitgeleend in boekjaar	65.908	217.167	4.684		287.759
Afgeleend in boekjaar	-153.495				-153.495
Mutatie (in voorziening) boekjaar	-96.043	-486.520	-66.894	-185.186	-834.643
Saldo per 31-12	190.998	2.000.830	415.254	788.943	3.396.025
Hoofdsom	652.736	2.487.349			
Cumulatieve aflossingen	-349.127				
Voorziening cumulatief	-112.611	-486.520			
Boekwaarde ultimo boekjaar	190.998	2.000.830			

	Incluvest BV*	PSI	Intelligent ConnectIT BV**	Job Booster Nederland BV***	Totaal
Hoofdsom	500.000	771.512	615.770	382.900	2.270.182
Mutaties in boekjaar (verstrekkingen / aflossingen)	0	0	100.000	117.167	217.167
Voorzieningen / Afboekingen	0	0	-315.036	-171.484	-486.520
Boekwaarde	500.000	771.512	400.734	328.584	2.000.830
Rentepercentage	1%	1%	2%	1%-5%	
Looptijd tot	31-12-2028	01-01-2027	2025-2028	2024-2029	

Voor leningen aan partnerorganisaties wordt vanaf 2019 geen voorziening meer getroffen aangezien rente en aflossing ingehouden wordt op betalingen aan partnerorganisaties, tenzij blijkt dat aflossing naar verwachting niet meer gaat plaatsvinden.

* Behorend bij de verstrekking van deze lening heeft Woord en Daad fondsen geworven. Deze inkomsten zijn opgenomen in het fonds 'Inclusive Agri Business Mozambique' voor een bedrag van € 67.832 ultimo 2023. Een eventuele voorziening op de genoemde lening zal in eerste instantie ten laste van dit bestemmingsfonds plaatsvinden, hetgeen in het verslagjaar niet noodzakelijk bleek.

** De lening van € 615.770 heeft een looptijd tot 31-12-2028, het verstrekte bedrag van € 100.000 in 2023 heeft een looptijd tot 31-12-2025. In 2023 is een deel van de totale lening voorzien op basis van de gehanteerde afschrijvingsmethodiek die bij Woord en Daad zou zijn toegepast als het IP (Intellectual Property) niet zou zijn overgedragen aan IntelligentConnectIT BV. Daarnaast is het verstrekte werkkapitaal volledig voorzien.

*** Het betreft leningen aan Job Booster Nederland BV, die door deze entiteit worden doorgeleend aan haar lokale dochterondernemingen.

Deelneming Fair Factory Development I Coöperatief U.A.

Op 7 november 2018 is Fair Factory Development I Coöperatief U.A. opgericht, gezamenlijk met Stichting Poverty Share Investment. De coöperatie heeft ten doel om door middel van haar bedrijfsvoering en activiteiten mee te werken aan de ontwikkeling van op landbouw gebaseerde verwerkingsbedrijven in ontwikkelingslanden die op regionaal en nationaal vlak sociale en economische ontwikkeling ondersteunen. Stichting Woord en Daad heeft als lid 1 stem en een inbreng van EUR 300.000 toegezegd en gestort. Daarnaast heeft 1 donor nog EUR 100.000 toegezegd en gestort, zodat de totale deelname op 400.000 uitkomt. Het aandeel van Woord en Daad in deze deelneming is ultimo 2023 4,26% (ultimo 2022 6%).

Het verloop was in het verslagjaar als volgt	2023	2022
Saldo per 1-1	400.000	400.000
Stortingen gedurende het boekjaar	-	-
Overige mutaties boekjaar	-	-
Saldo per 31-12	400.000	400.000

Deelneming Inluvest Management Services B.V.

Op 7 november 2018 is Inluvest Management Services B.V. opgericht, gezamenlijk met Stichting Poverty Share Investment, waarin beiden gelijke zeggenschap hebben. Deze vennootschap heeft ten doel om door middel van haar bedrijfsvoering en activiteiten te werken aan de bevordering van de economische ontwikkeling in ontwikkelingslanden, zodanig dat daarmee armoede wordt bestreden en zorgvuldig wordt omgegaan met mens en milieu. Inluvest Management Services B.V. heeft een fondsmanagementovereenkomst gesloten met Fair Factory Development | Cooperatief U.A. en Inluvest B.V.

Het verloop was in het verslagjaar als volgt	2023	2022
Saldo per 1-1	16.190	16.160
Mutaties gedurende het boekjaar	-	-
Deelnemingsresultaat	2.465-	30
Saldo per 31-12	13.725	16.190

Deelneming Coöperatie ParaPact U.A.

Op 19 oktober 2021 is de coöperatie ParaPact U.A. opgericht, gezamenlijk met Stichting ProjectConnect, met een gelijke

zeggenschap. Deze coöperatie heeft ten doel als social enterprise bij te dragen aan systeemveranderingen door ICT-oplossingen te bieden voor projectmanagement, data-verzameling en data-uitwisseling tussen alle systemen van actoren in projecten of consortia met sociale impact. De entree fee voor Woord en Daad bedraagt € 150.000 en is in 2022 gestort. Deze fee blijft als ledenkapitaal beschikbaar. Daarnaast is een jaarlijkse contributie verschuldigd, die jaarlijks door de ledenvergadering wordt vastgesteld ter dekking van de operationele kosten van de coöperatie. Coöperatie ParaPact U.A. is 100% eigenaar van IntelligentConnectIT B.V., waarin het intellectueel eigendom van het datamodel en de IP (Intellectual Property) van de software beheerd wordt en tegen vergoeding als licentie beschikbaar gesteld wordt aan derden. Daarnaast is Coöperatie ParaPact U.A. 100% eigenaar van SysCoPact B.V., via deze onderneming vindt de implementatie van software bij derden plaats.

Het verloop was in het verslagjaar als volgt	2023	2022
Saldo per 1-1	61.270	-
Mutaties gedurende het boekjaar		150.000
Deelnemingsresultaat	61.269-	88.730-
Saldo per 31-12	1	61.270

Deelneming Job Booster Nederland B.V.

Op 2 april 2019 is Job Booster Nederland B.V. opgericht. Stichting Woord en Daad is 100% aandeelhouder. De vennootschap is een social enterprise en heeft ten doel het perspectief op duurzame werkgelegenheid in het buitenland te bevorderen door middel van het oprichten, verkrijgen en vervreemden van belangen in social enterprises en het stimuleren, initiëren en ondersteunen van bedrijfsmatige activiteiten die bijdragen aan duurzame werkgelegenheid. Daarnaast wordt bijgedragen aan overdracht van kennis aan lokale aanbieders. In 2020 zijn Right Jobs Philippines Inc. en Job Booster Chad SARL opgericht. Job Booster Nederland B.V. heeft een belang van 24,95% in Right Jobs Philippines Inc, een 100% belang in Job Booster CHAD SARL, een 95% belang in Job Booster Social India Pvt. en een 100% belang in Job Booster Social Enterprise Burkina Faso SARL. In 2023 is de deelneming in Right Jobs Philippines Inc. geliquideerd.

Het verloop was in het verslagjaar als volgt	2023	2022
Saldo per 1-1	4	1.526
Stortingen gedurende het boekjaar	4.683	7.826
Deelnemingsresultaat	3.160-	9.348-
Saldo per 31-12	1.527	4

Recapitulatie deelnemingen	2023	2022
Saldo per 1-1	477.464	432.473
Ingebracht/Terugontvangen in het boekjaar	4.684	146.314
Deelnemingsresultaten boekjaar	66.894-	101.323-
Saldo per 31-12 deelnemingen	415.254	477.464

Vorderingen op subsidiënten

Dit betreffen vorderingen samenhangend met inkomsten vanuit contracten, waarvan het te verwachten ontvangstmoment plaatsvindt op een tijdstip later dan 1 jaar na afloop van het verslagjaar. Tegenover deze vorderingen met een langlopend karakter staan bijbehorende toegezegde verplichtingen aan partnerorganisaties met een langlopend karakter. Vorderingen op subsidiënten op meerjarige subsidieprojecten liggen in lijn met toekenningen aan partnerorganisaties als gevolg van de systematiek dat Woord en Daad pas toekenningen doet op het moment dat de inkomsten zeker zijn.

	2023	2022
IN VERBAND MET TOEKENNINGEN SUBSIDIES OVERHEDEN		
Rijksdienst voor ondernemend Nederland diverse projecten	784.117	575.000
NORAD bijen en honing Uganda	-	195.000

OVERIGE LANGLOPENDE VORDERINGEN OP SUBSIDIËNTEN		
Noodhulp, nalatenschappen en overige donoren	4.826	204.129
Totaal vorderingen op subsidiënten	788.943	974.129

(4) Voorraden

Per 31 december lopend jaar		1.059.183
Per 31 december vorig jaar		765.823
	2023	2022
GOEDERENVOORRAAD PER 31 DECEMBER		
Goederenvoorraad postzegels	963.268	690.063
Goederenvoorraden bij comités tegen gefactureerde inkooprijen	68.073	53.046
Goederenvoorraden bij (kringloop)winkels	27.842	22.714
Totaal voorraad	1.059.183	765.823

Sinds 2013 heeft Woord en Daad een eigen gedrukte Woord en Daad postzegel, die verkocht wordt via de comités en kringloopwinkels. In 2023 is opnieuw een aanvullende bestelling gedaan. De bestaande voorraad is in eerdere jaren ingekocht tegen een lagere waarde dan de huidige marktprijs. Bij voorkeur wordt het liquiditeitsbeslag door specifieke gelden (leningen van donoren) gedekt, daarom is er pandrecht verstrekt aan deze donoren voor een totaalbedrag van maximaal € 470.000, zie ook hetgeen is toegelicht onder schulden (pagina 57). De waarde van de goederenvoorraden bij (kring)loopwinkels vanuit Stichting Woord en Daad Winkels worden gewaardeerd voorzover het door hen ingekochte goederen betreft. De voorraad gegeven goederen in de (kringloop)winkels wordt niet gewaardeerd.

(5) Vorderingen

Per 31 december lopend jaar	6.379.345
Per 31 december vorig jaar	7.312.412

PER 31 DECEMBER NOG TE ONTVANGEN:	2023	2022
Nog te ontvangen baten uit legaten en erfenissen	1.608.858	1.367.756
Overige nog te ontvangen baten	3.863.249	5.345.872
Nog te vorderen/verrekenen projectsaldi van partners	115.149	142.804
Voorschotten projectsaldi aan partners	181.226	-
Nog te vorderen baten uit kindsponsorgelden	113.540	101.448
Debiteuren	85.290	135.328
Waarborgsommen gehuurd onroerend goed en overige	99.777	87.345
Vorderingen op verbonden partijen	36.480	-
Overige vorderingen en vooruitbetaalde kosten	275.776	131.859
Totaal	6.379.345	7.312.412

Het saldo van de vorderingen op debiteuren is individueel beoordeeld. Een voorziening voor oninbaarheid wordt niet nodig geacht. De te vorderen bedragen van donoren met een verwachte betaaldatum van langer dan 1 jaar zijn separaat gepresenteerd onder de financiële vaste activa.

(6) Liquide middelen

Per 31 december lopend jaar	4.069.490	
Per 31 december vorig jaar	7.612.136	
	2023	2022
LIQUIDE MIDDELEN PER 31 DECEMBER:		
Kasgelden (incl. vreemde valuta)	6.183	5.782
Banktegoeden (incl. spaarrekeningen)	3.855.137	7.429.939
Kruisposten	23.081	50.393
Comités (kas, bank-, girotegoeden)	175.365	116.228
Subtotaal banktegoeden en kasgelden	4.059.766	7.602.342

De liquide middelen staan ter vrije beschikking, behoudens hetgeen bij de comités staat. In geval van calamiteiten kan vanuit het hoofdkantoor hier eveneens over worden beschikt.

In de liquide middelen zit een bedrag begrepen van € 636.138 (€ 728.648 in 2022) op lokale bankrekeningen in projectlanden ten behoeve van de implementatie van projecten aldaar. Via de eigen dan wel lokaal ingehuurd staf kan over deze bedragen worden beschikt. Dit bedrag is eveneens verantwoord als uitstaande projectverplichting.

Participaties

In 2009 heeft Woord en Daad in het kader van de doelstelling voor € 10.000 aan participaties aangeschaft in het Oikocredit Nederland Fonds. De waarde van deze participaties ultimo 2023 bedraagt € 9.724.

Omwillen van de aard en omvang zijn deze verantwoord onder de banktegoeden.

Reserves en fondsen

(7) Reserves

Per 31 december lopend jaar					4.210.851
Per 31 december vorig jaar					3.605.063

Reserves	stand 1-1 2023	dotaties	koersresultaat	overige mutaties	stand 31-12 2023
Stichtingskapitaal	272			-	272
Continuïteitsreserve	3.248.126	245.619		-	3.493.745
Bestemmingsreserves:					
- Reserve koersverschillen	500.000	75.004	75.004-	-	500.000
- Reserve business development	350.000	338.470		338.470-	350.000
Algemene projectenreserve	493.335-	-		360.168	133.167-
Totaal reserves	3.605.063	659.093	75.004-	21.698	4.210.851

Stichtingskapitaal

Betreft het ingelegde kapitaal van € 272 bij oprichting in 1973.

Continuïteitsreserve

De continuïteitsreserve heeft als doel om bij een eventuele terugloop van de inkomsten een opvang te hebben voor de doorloop van organisatiekosten. De hoogte van de continuïteitsreserve wordt berekend op 40% van de geraamde kosten van de werkorganisatie van het volgende jaar. Het saldo van de continuïteitsreserve is naar oordeel van de organisatie passend bij het restrisico na mitigerende maatregelen. Daarbij is de hoogte van de continuïteitsreserve afgestemd op de eventueel af te wikkelen verplichtingen met betrekking tot arbeidsverhoudingen, af te schrijven ICT-investeringen en overige contracten. Deze reserve is niet geheel beschikbaar als liquide middelen, maar deels gebruikt ter financiering van de investeringen in hard- en software in de afgelopen jaren en in financiële en materiële vaste activa.

Bestemmingsreserves

Reserve koersverschillen

Gezien de stand van de koersreserve wordt vanaf 2020 niet meer gedoteerd aan de koersreserve. Het gerealiseerde

koersresultaat bedroeg in het boekjaar € 9.904 positief, het ongerealiseerde koersverschil op uitstaande projectverplichtingen bedroeg in 2023 € 84.908 negatief. Hiermee is het totale koersresultaat over 2023 € 75.004-. Dit is onttrokken aan de koersreserve. In 2022 is in het valutabeleid bepaald dat een eindstand van € 500.000 voldoende wordt geacht voor het koersrisico gedurende het jaar. Conform dit beleid is de koersreserve aangevuld tot een eindstand van € 500.000. Per saldo is € 75.004 onttrokken aan de algemene projectenreserve.

Reserve business development

In het verslagjaar is een reserve gevormd voor het voorfinancieren van business development. Hieruit worden kosten van het indienen van subsidieaanvragen gedekt. In 2023 werden deze kosten begroot op € 607.703, de realisatie bedroeg € 338.470, omdat veel Europese overheden een beleidsarm jaar kenden. Bij goedkeuring van een voorstel zullen de kosten meegenomen worden in de wervingsdoelstelling op het desbetreffende project en zal het bedrag van de kosten van de subsidieaanvraag terugvloeien in deze bestemmingsreserve. In 2023 werd niet teruggeworven. Ultimo 2023 is de reserve business development weer op peil gebracht door toevoeging vanuit de algemene projectenreserve.

Algemene projectenreserve

De beginstand van de algemene projectenreserve was € 493.615 positief, ultimo 2023 is de stand € 153.400 negatief (geconsolideerd). Hiermee voldoet de algemene projectenreserve tijdelijk niet aan de norm van het bestuur van tussen 0% en 7,5% van de inkomsten. De mutatie in de algemene reserve wordt voor € 502.042 verklaart vanuit voorzieningen op leningen.

Deze reserve, die gevuld wordt vanuit onbestemde giften, dient ter dekking van projectuitgaven van projecten waarvoor niet voldoende specifieke inkomsten ontvangen zijn of zullen binnenkomen. In tegenstelling tot de continuïteitsreserve (die bedoeld is voor het opvangen van de organisatiekosten bij teruglopende inkomsten) is deze reserve bedoeld voor bestedingen aan de doelstelling.

De algemene reserve van Woord en Daad Winkels bedraagt per ultimo 2023 nihil. Een algemene reserve van nihil is passend, gezien de doelstelling om zoveel mogelijk aan Woord en Daad uit te keren.

Er is voor gekozen om geen reserve financiering activa te vormen ten behoeve van de bedrijfsvoering.

(8) Fondsen

Per 31 december lopend jaar			5.180.147
Per 31 december vorig jaar			6.287.934

Bestemmingsfondsen	stand 1-1-2023	mutaties	stand 31-12-2023
Sponsorfondsen (zie ook appendix 2)	500.791	-287.377	213.414
INCE fondsen	602.455	72.005	674.460
Bestemmingsfondsen noodhulp	1.177.462	-405.548	771.914
Overige bestemmingsfondsen	4.007.226	-486.868	3.520.358
Totaal bestemmingsfondsen	6.287.934	-1.107.787	5.180.147

Sponsorfondsen

Per partner wordt een fonds aangehouden waarin de ontvangen sponsorgelden gestort worden en waaruit de projectbetalingen gedaan worden. Een sponsorfonds kan zowel een positief als een negatief saldo hebben. Omdat er sprake is van onderlinge solidariteit wereldwijd voor wat betreft overschotten en tekorten, is het positieve totaalsaldo onder de fondsen verantwoord. Woord en Daad houdt normaliter een buffer van 5% aan van de totale bestedingen kindsponsoring om fluctuaties in inkomsten en bestedingen kindsponsoring te kunnen opvangen, gezien het langlopend karakter van deze bestedingen.

INCE fondsen

Sinds 2017 wordt vanuit de inkomsten sponsoring € 1 per maand per kind gedoteerd aan de zogenaamde INCE fondsen. Deze fondsen worden op landenniveau bijgehouden. Ze worden specifiek gebruikt voor kwaliteitsverbetering van onderwijs, waaronder curriculumontwikkeling en docententraining. De totale dotatie bedroeg in 2023 € 354.456. Een bedrag van € 282.451 is in 2023 besteed. Per 31 december 2023 resteert een saldo van € 674.460. Per land wordt actief gekeken hoe de kwaliteit van onderwijs kan worden verbeterd.

Bestemmingsfondsen noodhulp/overige bestemmingsfondsen

Giften met een specifieke bestemming worden gebruikt voor de betaling van de projectkosten. Voor zover de gelden nog niet besteed zijn worden zij in een bestemmingsfonds gestort. Ook giften waarvan het kapitaal in stand moet blijven en alleen de rentebaten besteed mogen worden voor de hulpverlening worden in een fonds opgenomen. In de bestemmingsfondsen liggen ook liquiditeiten vast om de projectbetalingen steeds tijdig te kunnen verrichten.

Per 31 december van het boekjaar zijn de volgende bestemmingsfondsen aanwezig:

Naam fonds	Bedrag 1-1	Inkomsten	Bestedingen	Bedrag 31-12	Afwikkeling
BESTEMMINGSFONDSEN NOODHULP					
Noodhulp Christenen Burkina Faso	-	470	-	470	Besteed in 2024
Noodhulp orkaan Idai Mozambique	84.626	221	84.847	-	Besteed in 2023
Noodhulp Ethiopië conflict Tigray	195.804	25.360	208.707	12.457	Besteding in 2024
Noodhulp orkaan Vamco Filipijnen	8.911	-	8.911	-	Besteed in 2023
Noodhulp vluchtelingen Burkina Faso	27.211	4.618	29.488	2.340	Besteding in 2024
Noodhulp COVID-19 wereldwijd	37.085	4.944	39.586	2.444	Besteding in 2024
Noodhulp aardbeving Haïti	720.646	14.090	261.938	472.798	Besteding in 2024
Noodhulp CNC Oekraïne oorlog	75.781	87.825	105.279	58.327	Besteding in 2024
Noodhulp Haiti maaltijd- en voedselpakketten	22.001	12.628	23.100	11.528	Besteding in 2024
Noodhulp aardbeving Nepal	-	41.556	-	41.556	Besteding in 2024
Noodhulp aardbeving Turkije/Syrië	-	1.737.326	1.576.983	160.344	Besteding in 2024
Noodhulp algemeen	5.398	36.794	32.541	9.651	Besteding in 2024
Totaal	1.177.462			771.914	
OVERIGE BESTEMMINGSFONDSEN					
Bouwgroepfondsen Genemuiden	119.680	-	-	119.680	Besteding in de jaren 2023-2025
Business Club Het Groene Hart	-	-	-	-	Fonds op naam blijft beschikbaar
Esselink Beheer Fonds	-	-	-	-	Fonds op naam blijft beschikbaar
Ruiterfonds / Stichting Donum	180.000	20.000-	-	160.000	Ter dekking van verwerking deelnemingsresultaten in Fair Factory Development Fund, en lening partnerorganisatie, zie toelichting (3) Financiële vaste activa
Talenting Charity B.V.	100.000	-	30.000	70.000	Ter dekking lening partnerorganisatie, zie toelichting (3) Financiële vaste activa
Kinderfonds specifiek op naam	1.281.700	-	463.790	817.910	Besteding in 2024
Job Booster continuation Fund	570.481	-	214.991	355.490	Ter dekking leningen aan Job Booster Nederland B.V.
Just Care	7.933	-	-	7.933	Besteding in 2024
Home Foundation Bangladesh	7.749	-	6.499	1.250	Besteding in 2024
Oud in Afrika	-	99.708	15.411	84.297	Besteding in 2024
Inclusieve Agribusiness Mozambique	67.832	-	-	67.832	Ter dekking van verstrekte lening door Woord en Daad aan Incluvest B.V., zie toelichting (3)
Nog te bestemmen in overleg met donor	-	43.610	-	43.610	Besteding in 2024
Overig	-	443	-	443	
Totaal	2.335.374			1.728.444	

Projectsaldi	Bedrag 1-1	Mutaties	Bedrag 31-12
Inclusieve Agribusiness diverse projecten	100.097	344.515	444.612
Onderwijs diverse projecten	435.306	330.024	765.330
Job Booster diverse projecten	469.106	164.572-	304.533
Duurzaam Water diverse projecten	513.150	322.085-	191.064
Weerbaarheid diverse projecten	40.186	30.435-	9.751
Huizenbouw diverse projecten	77.677	1.054-	76.623
Overig	36.330	36.330-	-
Totaal	1.671.851		1.791.914

← Scan voor een nadere specificatie
deze QR-code

(10) Langlopende schulden

Per 31 december lopend jaar		983.870
Per 31 december vorig jaar		1.493.261
	2023	2022
Langlopende projectverplichtingen	838.870	1.363.261
Langlopende schulden overig	145.000	130.000
Totaal langlopende schulden	983.870	1.493.261

De langlopende projectverplichtingen per balansdatum betreffen toekenningen tot uiterlijk 2026.

Projectverplichtingen langlopend

Tegenover de aangegane verplichtingen met de diverse consortiumpartners staan vorderingen met een langlopend karakter, gepresenteerd onder de financiële vaste activa.

Langlopende schulden overig postzegels

Per eind van het boekjaar stonden de volgende leningen van donoren uit ter financiering van de aankoop van postzegels. Als zekerheid is pandrecht verstrekt op de voorraad postzegels.

Leningbedrag	Looptijd	Rente
€ 50.000	2016-2023, met verlengingsoptie	1%
€ 50.000	2020-2029	0%
€ 50.000	2023-2025, met verlengingsoptie	0%

Langlopende schulden overig vanuit business partners

In 2020 en 2021 zijn door twee donoren renteloze leningen verstrekt van in totaal € 175.000 voor de financiering van de toekomstige verplichtingen vanuit de business partner overeenkomst. Deze leningen hebben beide een looptijd van 5 jaar. De aflossingstermijnen zijn tot en met 2023 in giften omgezet, waardoor het totaalsaldo nog € 45.000 bedraagt.

11) Kortlopende schulden

Per 31 december lopend jaar		7.289.393
Per 31 december vorig jaar		10.567.651
Verplichtingen per 31 december	2023	2022
Projectverplichtingen kortlopend	4.168.589	7.308.871
Ongerealiseerd koersresultaat projectverplichtingen en -vorderingen	6.113	68.504-
Vooruitontvangen baten kindsponsoring	688.833	666.805
Vooruitontvangen subsidies van overheden en andere fondsenwervende organisaties	45.887	234.029
Vooruitontvangen van bedrijven en vermogensfondsen	206.797	304.007
Crediteuren	255.784	359.170
Belastingen, salarissen en sociale lasten en pensioenpremies	617.231	500.065
Vakantiegeld en vakantiedagen *	410.613	387.986
Geleende gelden o/g (zie ook (10))	50.000	173.000
Nog te ontvangen factuur inzake bestelde en geleverde Woord en Daad postzegels	606.000	576.000
Overige schulden en overlopende passiva	233.546	126.222
Totaal schulden op korte termijn	7.289.393	10.567.651

* Het saldo vakantiedagen betreft ultimo 2023 een bedrag van € 200.480. In 2022 bedroeg dit € 197.132.

Rekening-courant bankier

In 2016 is door de Rabobank een krediet in rekening-courant verstrekt van € 300.000 voor de financiering van de aangeschafte en aan te schaffen voorraden postzegels. Dit krediet is verstrekt voor onbepaalde tijd. De verschuldigde rente bedraagt het gemiddelde van het 1-maands-Euribor-tarief met een variabele opslag. Daarnaast wordt over het niet-gebruikte deel een bereidstellingsprovisie berekend van 0,6% op jaarbasis. Als zekerheid is pandrecht verstrekt op de aanwezige voorraad postzegels. In het verslagjaar is geen gebruik gemaakt van deze rekening-courant faciliteit.

Niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen

Huurcontract kantoor Spijksedijk Gorinchem en werkruimte Waldorpstraat Den Haag

Per 1 november 2015 is voor het kantoor in Gorinchem een huurcontract afgesloten voor een periode van tien jaar, met een opzegtermijn van 12 maanden voor afloop van deze termijn. De jaarlijkse huurverplichting (inclusief servicekosten en btw) bedraagt € 283.987,-.

Per september 2020 is een éénjarig huurcontract ingegaan voor een ruimte in Den Haag, dit is in het verslagjaar met opnieuw een jaar verlengd. De jaarlijkse huurverplichting bedraagt € 6.219.

Huurcontracten kringloopwinkels

De huurverplichtingen, behorend bij de bestaande en nieuw geopende (kringloop)winkels worden voldaan vanuit de opbrengsten van lokale winkels. De totale huurverplichtingen bedragen € 985.000,- per jaar. De huurcontracten van de 31 winkels variëren qua einde looptijd van 2024 tot 2027, met een tweetal contracten voor onbepaalde tijd.

Garantstelling aan verbonden partijen

Vanwege het niet aanhouden van eigen vermogen binnen Stichting Woord en Daad Winkels is er in 2023 een exploitatiegarantie van € 100.000 afgegeven door Stichting Woord en Daad aan Stichting Woord en Daad Winkels. Deze exploitatiegarantie loopt tot en met 31-12-2025 en kan eventueel worden verlengd.

Lokale staf

Eind 2023 is er voor 2024 een verplichting vanuit contracten aan lokale staf van € 51.792.

Informatie en Communicatie Technologie

Per 1 april 2019 is een contract afgesloten met een ICT-leve-rancier (Proxsys) voor een periode van 3 jaar, met maandelijks opzegbaarheid. De jaarlijkse verplichting bedraagt € 225.000 inclusief btw. Het maandbedrag wordt aangepast op basis van het daadwerkelijke gebruik van de ICT-applicaties.

Erfenissen met vruchtgebruik

Met ingang 2017 worden overeenkomstig de gewijzigde regel-geving erfenissen belast met vruchtgebruik ook in de inkomsten meegenomen. Woord en Daad heeft in het verleden twee erfe-nissen ontvangen, die nog belast zijn met vruchtgebruik, waarvan één geen waarde vertoond.

Toelichting op de geconsolideerde staat van baten en lasten

(bedragen x € 1,--)

Gedurende het verslagjaar is de koppeling tussen inkomsten en uitgaven bewaakt via de fondsplanning. Zie voor een uitgebrei-dere analyse van verschillen ook het jaarverslag.

Baten

Som van de geworven baten

Werkelijk lopend jaar	32.914.312
Begroot lopend jaar	35.561.124
Baten vorig jaar	33.806.360

	Realisatie 2023	Begroting 2023	Realisatie 2022
(12) BATEN VAN PARTICULIEREN			
Collecten	116.545	100.000	59.380
Sponsorgelden	10.179.026	10.800.000	9.344.310
Nalatenschappen	1.574.949	1.000.000	1.360.375
Overige giften	3.795.698	3.945.000	3.787.898
	15.666.218	15.845.000	14.551.963
(13) BATEN VAN BEDRIJFSLEVEN			
Ledenbijdrage Business Platform	636.005	600.000	439.800
Sponsorgelden	667.703	600.000	610.380
Overige giften	3.583.083	3.100.000	2.963.638
	4.886.791	4.300.000	4.013.818
Eigen bijdragen vanuit partners in consortia	258.117	-	572.069
	5.144.908	4.300.000	4.585.887
(14) BATEN VAN SUBSIDIES VAN OVERHEDEN			
	5.473.242	8.403.618	9.265.351
(15) BATEN VAN ANDERE ORGANISATIES ZONDER WINSTSTREVEN			
Andere fondsenwervende organisaties	1.205.726	1.287.506	1.373.812
Kerken, kerkelijke donoren en scholen	2.656.118	2.150.000	2.228.451
Vermogensfondsen	2.768.100	3.575.000	1.800.896
	6.629.944	7.012.506	5.403.159
Totaal geworven baten	32.914.312	35.561.124	33.806.360

Toelichting

De inkomsten van particulieren stegen met name door de doorgevoerde tariefsverhoging bij sponsoring en nalatenschap-pen. Overige inkomsten bleven weliswaar achter bij de begroting, maar liggen wel licht boven het niveau van 2022.

Bedrijveninkomsten groeiden sterk, met name bij structurele gevers zoals Business Platform leden en Business Partners.

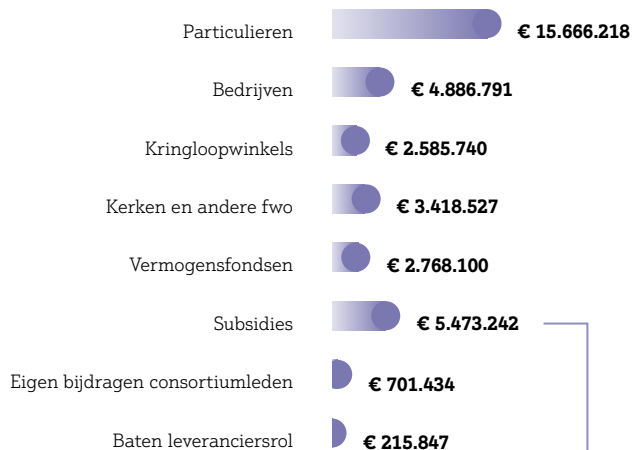
In 2023 werden nauwelijks nieuwe subsidies binnengehaald, de markt bleek zeer competitief.

Inkomsten vanuit andere fondsenwervende organisaties lagen iets lager. Vanuit landelijke en plaatselijke kerken werd een

groot bedrag aan noodhulp giften ontvangen, naast de structu-rele betrokkenheid. Bestaande relaties bij Vermogensfondsen doneerden soms meer, maar het aanknopen van nieuwe relaties bleek uitdagend. In het verslagjaar zijn de inkomsten vanuit AFAS Foundation fors hoger als gevolg van afbouw van het door hen gesteunde project in Ethiopië en opbouw in West-Afrika.

Naast de geworven baten waren Woord en Daad fondsenwer-vers betrokken bij gesprekken met investeerders in Fair Factory Development Fund. In 2023 zijn 22 nieuwe participaties verkocht, tegenover geen in 2022. Deze participaties zijn niet in bovenstaande inkomsten begrepen.

Inkomsten

Subsidies

(15) Baten van andere organisaties zonder winststreven

Werkelijk lopend jaar	1.205.726
Begroot lopend jaar	1.287.506
Baten vorig boekjaar	1.373.812

In het boekjaar werd ontvangen van	2023	2022
Dorcas Aid International inzake EYE Ethiopië	46.000	120.000
EO Metterdaad	119.687	320.027
Stichting See You	-	31.875
Stichting Food for All	40.000	27.500
Stichting Oud in Afrika	169.956	-
Hope Ethiopia Inc.	113.372	141.142
Netherlands Water Partnership Foundation	6.916	58.500
Overige	280.310	164.720
Subtotaal eigen fondsenwerving	762.409	863.764
Eigen bijdragen vanuit partners in consortia	443.317	437.523
Subtotaal reguliere programma's	1.205.726	1.301.287
EO-Metterdaad (noodhulp)	-	72.525
Totaal	1.205.726	1.373.812

Baten van vermogensfondsen

In 2023 werden onder andere baten gerealiseerd van AFAS Foundation (€ 1.482.500), Stichting Dioraphte (€ 315.301), Anton Jurgens Fonds (€ 322.015), Hofsteestichting (€ 100.000) en De Pagter Fonds (€ 149.685).

(16) Baten als tegenprestatie voor de levering van producten en/of diensten

Werkelijk lopend jaar	2.801.587
Begroot lopend jaar	2.475.000
Baten vorig jaar	2.234.485

Leveranciersrol

Detachering medewerkers Woord en Daad

Aan Inluvest B.V., Inluvest Managements Services B.V. en FFDF, Stichting Woord en Daad Winkels, Job Booster Nederland B.V. EU-CORD, Samenwerkingsverband PerspActive en andere fondsenwervende organisaties:

	2023	2022
Subtotaal inkomsten leveranciersrol	172.759	152.638
Inkomsten bewustwording: Doorberekende kosten van reizen in het kader van bewustwording	28.558	-
Studentenbijdragen Job Booster & inkomsten lokale entiteiten	14.530	9.687
Brutowinst op verkoop artikelen Woord en Daad *	35.040	13.245
Brutowinst op verkoop artikelen binnen Stichting Woord en Daad Winkels *	2.550.700	2.058.915
Subtotaal inkomsten levering producten/diensten en bewustwording	2.628.828	2.081.847
Totaal baten als tegenprestatie voor leveringen van producten en/of diensten	2.801.587	2.234.485

Leveranciersrol en bewustwording

De opbrengsten leveranciersrol (€ 172.759) liggen hoger dan de begroting (€ 100.000), doordat de detacheringen omvangrijker zijn geweest dan begroot. De tegenoverliggende kosten van de leveranciersrol bedragen € 143.349 (zie ook appendix 2).

* Resultaat op verkopen artikelen	2023	2022
Omzet goederenverkoop	4.259.052	3.903.888
Inkoopwaarde verkoop & directe kosten	1.668.755	1.831.728
Brutowinst op verkopen artikelen	2.590.297	2.072.160
Kosten eigen organisatie	419.431	374.554
Nettowinst verkoop artikelen	2.170.866	1.697.606

Deze omzet goederenverkoop is inclusief de nettowinst op de verkoop van postzegels. Deze nettowinst van de postzegels van € 34.619 (2022: € 16.248). In het resultaat op verkopen artikelen zitten ook de omzet en kosten goederenverkoop van Woord en Daad Winkels begrepen.

Lasten

(17) Structurele programma's*

Werkelijk lopend jaar	28.975.918
Begroot lopend jaar	31.179.423
Lasten vorig jaar	30.841.732

Directe bestedingen (zie appendix 2) *	Rekening 2023	Begroting 2023	Rekening 2022
Onderwijs	14.571.555	13.830.696	13.820.172
Beleidsbeïnvloeding Zuiden (Benkadi)	4.060.698	4.030.191	3.911.109
Werk en Opleiding/Job Booster	3.037.519	5.809.241	5.702.459
Inclusieve Agribusiness (IA)	2.851.482	2.965.400	4.058.130
Duurzaam Water (DW)	1.811.199	3.889.669	1.109.282
Huizenbouwprogramma (LCH)	1.517	-	44.077
Capaciteitsopbouw (SPN)	180	-	8.126
Resilience (RES)	1.515.112	82.370	1.164.391
Overig (o.a. ICT t.b.v. allianties)	613.785	500.000	662.808
Bestedingen projectmanagement in Nederland**	512.871	71.856	361.178
Totaal	28.975.918	31.179.423	30.841.732

- * Inclusief directe bestedingen aan lobby Zuiden.
- ** Dit betreft het verschil tussen de werkelijke kosten van projectmanagement en de doorbelasting op projecten tegen standaardtarief.

(18) Noodhulp

Werkelijk lopend jaar	1.803.512
Begroot lopend jaar	1.309.960
Lasten vorig jaar	1.599.214

Zie ook appendix 2.

(19) Lobby*

Werkelijk lopend jaar	444.662
Begroot lopend jaar	475.530
Lasten vorig jaar	586.644

Directe bestedingen lobby Noorden	Rekening 2023	Begroting 2023	Rekening 2022
Bijdrage Europees samenwerkingverband Christelijke NGO's	22.108	23.000	21.674
Lobbyproject Building Change	67.150	10.000	4.988
IMVO Convenant voedingsmiddelen	135.296	11.000	243.934
Lobbyproject Voedselzekerheid	27.501	-	-
Lobbyproject Jeugd en Kind	26.348	-	-
Overige projecten lobby	39.037	23.000	8.945
Subtotaal projectbestedingen	317.439	67.000	279.541
Overige bestedingen via eigen organisatie (appendix 3)	127.223	408.530	307.103
Totaal	444.662	475.530	586.644

* Exclusief directe bestedingen lobby Zuiden. Deze zijn opgenomen onder structurele programma's. Zie toelichting bij (17).

(20) Bewustwording

Werkelijk lopend jaar	786.888
Begroot lopend jaar	882.260
Lasten vorig jaar	673.978

Directe bestedingen bewustwording	Rekening 2023	Begroting 2023	Rekening 2022
Overige bestedingen bewustwording	72.337	30.000	43.399
Directe bestedingen bewustwording	234.437	222.763	193.165
Subtotaal projectbestedingen	306.773	252.763	236.564
Overige bestedingen via eigen organisatie (appendix 2)	480.114	629.497	437.414
Totaal	786.888	882.260	673.978

In 2023 zijn er beperkt reizen geweest met met zowel jongeren als ondernemers vanwege de veiligheidssituatie in diverse landen. Zie toelichting bij (16).

(21) Kosten werving baten

Werkelijk lopend jaar	2.007.765
Begroot lopend jaar	2.038.819
Lasten vorig jaar	1.835.355

Het percentage kosten werving totale baten kwam uit op 5,62%, hetgeen hoger is dan de begroting van 5,09%. Ten opzichte van 2022 steeg het absolute bedrag met € 172.410. In 2023 waren de fondswervingskosten incidenteel wat hoger, onder andere als gevolg van de viering van het 50-jarig jubileum.

De kosten werving baten bestaan uit directe publiciteitskosten, personeels- en organisatiekosten, zoals opgenomen in appendix 2. De directe publiciteitskosten waren in lijn met de begroting (deel wat aan eigen fondswerving wordt toegerekend) en hoger dan 2022. Zie ook (22) voor de directe wervingskosten baten, als onderdeel van de totale kosten werving baten.

(22) Directe wervingskosten baten

Werkelijk lopend jaar	890.512
Begroot lopend jaar	872.240
Lasten vorig jaar	833.721

De directe kosten fondsenwerving en voorlichting en bewustwording bestaan deels uit gemengde kosten: Hiervoor zijn verdeelsleutels opgesteld om een juiste toerekening te kunnen maken.

Directe Publiciteitskosten	Rekening 2023	Begroting 2023	Rekening 2022	% fondsen werving	% voorlichting en bewustwording
Werelddelen (oplage 71.000)	163.662	153.000	140.244	75%	25%
Grenzeloos (oplage 12.000)	17.876	20.500	20.153	0%	100%
Verrekijker (oplage 61.000)	19.665	27.000	19.387	0%	100%
Daadkracht (oplage 4.300)	19.394	19.700	22.462	75%	25%
Totaal Jaarverslag	18.887	23.000	22.042	50%	50%
Totaal Particulieren	94.779	114.590	107.960	96%	4%
Totaal Sponsoring	170.230	136.000	167.311	86%	14%
Totaal Jongerenbeleid	1.104	5.000	4.460	9%	91%
Totaal Kerkelijke relaties	4.216	4.500	4.551	50%	50%
Totaal Comités	30.936	44.800	33.498	80%	20%
Totaal Bedrijven	23.479	58.250	42.483	72%	28%
Totaal Vermogensfondsen	11.262	14.500	10.534	100%	0%
Totaal Institutionele fondsen	10.395	-	-	75%	25%
Totaal Website	21.462	43.000	27.390	75%	25%
Totaal Diverse fondswerving	283.165	208.400	211.246	68%	32%
Totale kosten	890.512	872.240	833.721		

De kosten zijn per saldo € 890.512 (2022: € 833.721) en worden als volgt verdeeld:

	Rekening 2023	Begroting 2023	Rekening 2022
Directe kosten fondsenwerving	656.075	649.478	640.556
Directe kosten voorlichting en bewustwording	234.437	222.762	193.165
	890.512	872.240	833.721

Voor de overige organisatiekosten zie model lastenverdeling en toelichting uitvoeringskosten (appendix 2).

(23) Kosten leveranciersrol

Werkelijk lopend jaar	143.349
Begroot lopend jaar	80.262
Lasten vorig jaar	103.506

Het betreft de organisatiekosten die zijn toegerekend aan de leveranciersrol, gebaseerd op de tijdsbesteding van de diverse medewerkers (zie ook appendix 3). De tegenoverliggende opbrengst leveranciersrol bedraagt € 172.759, zie ook (16).

(24) Kosten Beheer en Administratie

Werkelijk lopend jaar	780.290
Begroot lopend jaar	774.745
Lasten vorig jaar	748.780

	Rekening 2023	Begroting 2023	Rekening 2022
Totaal personeelskosten (zie appendix 3)	637.826	622.834	605.033
Totaal overige organisatiekosten (zie appendix 3)	142.464	151.911	143.747
	780.290	774.745	748.780

Voor kosten Beheer & Administratie geldt een maximumpercentage van 3,1% (zie ook appendix 4), het percentage bedroeg 2,2% (2022: 2,10%). De absolute kosten Beheer & Administratie waren in 2023 ongeveer gelijk aan de begroting en waren € 31.500 hoger dan in 2022.

(25) Saldo financiële baten en lasten

Werkelijk lopend jaar	507.958-
Begroot lopend jaar	35.000-
Baten vorig jaar	60.837-

	Rekening 2023	Begroting 2023	Rekening 2022
Betaalde bankrente en -kosten	78.691-	80.000-	84.898-
Ontvangen rente en dividend in het boekjaar over liquiditeiten	25.348	-	27-
Ontvangen rente over leningen partnerorganisaties	52.319	45.000	43.112
Betaalde rente leningen o/g (deels doorgeleend)	4.815-	-	6.719-
Voorziening lening Coöperatie ParaPact	315.036-	-	-
Afboeking en/of mutatie voorziening overige leningen	187.006-	-	12.396-
Koersverschillen transacties groepsmaatschappijen en liquiditeiten	77-	-	91
Totaal resultaat beleggingen	507.958-	35.000-	60.837-

(26) Saldo van resultaten van organisaties waarin wordt deelgenomen

Werkelijk lopend jaar	66.894-
Begroot lopend jaar	-
Lasten vorig jaar	101.323-

	Rekening 2023	Begroting 2023	Rekening 2022
Resultaat deelneming Coöperatie ParaPact	61.269-	-	88.730-
Resultaat deelneming Incluvest Management Services B.V.	2.465-	-	30
Resultaat deelneming PerspActive	-	-	3.275-
Resultaat deelneming bij Job Booster Nederland B.V.	3.160-	-	9.348-
Totaal resultaat deelnemingen	66.894-	-	101.323-

Het lagere saldo financiële baten en lasten en resultaten van deelnemingen ten opzichte van de begroting wordt geheel veroorzaakt doordat deze kosten vooraf niet geheel waren begroot. Zie verder hetgeen is toegelicht onder de Financiële vaste activa (3) en Reserves en fondsen (7).

Appendix 1: Enkelvoudige Balans en Staat van baten en lasten

Balans per 31 december (na resultaatsbestemming)	Woord en Daad enkelvoudig		Woord en Daad Winkels		Foundation Word2Act		Job Booster Nederland B.V.	
ACTIVA	2023	2022	2023	2022	2023	2022	2023	2022
Vaste activa	5.989.212	6.040.348	239.319	262.471	-	-	324.130	389.117
Immateriële vaste activa	2.378.218	1.747.833	-	-	-	-	4.020	6.213
Materiële vaste activa	138.660	150.616	239.319	262.471	-	-	-	-
Financiële vaste activa	3.472.334	4.141.899	-	-	-	-	320.110	382.904
Vlottende activa	11.393.296	15.701.276	413.603	410.145	32.454	35.855	88.610	48.812
Voorraden	1.031.341	743.109	27.842	22.714	-	-	-	-
Vorderingen	6.537.179	7.604.757	224.821	196.541	971	1.004	36.319	15.828
Liquide middelen	3.824.776	7.353.410	160.940	190.890	31.483	34.851	52.291	32.984
Totaal activa	17.382.508	21.741.624	652.923	672.617	32.453	35.855	412.740	437.929
PASSIVA	2023	2022	2023	2022	2023	2022	2023	2022
Reserves en fondsen	9.390.998	9.899.253	-	-	1.000	1.000	68.061-	6.534-
Aandelenkapitaal							-	-
Reserves	4.210.851	3.604.783	-	-	1.000	1.000	68.061-	6.534-
Stichtingskapitaal	272	272	-	-	-	-	-	-
Continuïteitsreserve	3.493.745	3.248.126	-	-	-	-	-	-
Koersreserve	500.000	500.000	-	-	-	-	-	-
Reserve business development	350.000	350.000	-	-	-	-	-	-
Algemene projectenreserve	133.167-	493.615-	-	-	1.000	1.000	68.061-	6.534-
Fondsen	5.180.147	6.294.469	-	-	-	-	-	-
Sponsorfondsen	213.414	500.791	-	-	-	-	-	-
INCE fondsen	674.460	602.455	-	-	-	-	-	-
Bestemmingsfondsen noodhulp	771.914	1.177.462	-	-	-	-	-	-
Overige bestemmingsfondsen	3.520.358	4.013.761	-	-	-	-	-	-
Voorzieningen	-	-	-	-	-	-	-	-
Langlopende schulden	983.870	1.553.513	-	-	-	-	463.480	427.400
Kortlopende schulden	7.007.642	10.288.860	652.923	672.617	31.453	34.855	17.321	17.063
Totaal passiva	17.382.509	21.741.624	652.923	672.617	32.453	35.855	412.740	437.929

Staat van baten en lasten over 2023	Woord en Daad enkelvoudig		Woord en Daad Winkels		Foundation Word2Act		Job Booster Nederland B.V.	
	2023	2022	2023	2022	2023	2022	2023	2022
BATEN	35.251.729	35.644.215	2.884.725	2.323.688	-	22.728	14.530	3.135
Geworven baten	35.015.372	35.471.780	329.468	264.776	-	22.728	-	-
Baten uit tegenprestaties	236.357	172.435	2.555.257	2.058.913	-	-	14.530	-
LASTEN	35.753.730	36.899.756	2.884.725	2.323.688	-	22.728	226.055	112.920
Besteed aan doelstelling	32.165.930	33.982.712	2.435.087	1.935.144	2.265-	17.779	124.242	106.325
Kosten leveranciersrol	143.349	103.506	-	-	-	-	-	-
Wervingskosten baten	2.004.605	1.829.647	419.431	364.081	2.265	4.949	2.935	758
Kosten Beheer & Administratie	780.290	748.780	-	-	-	-	-	-
Financiële baten en lasten	85.158	39.886	30.207	24.463	-	-	95.718	3.511-
Baten & lasten van organisaties waarin wordt deelgenomen	574.398	195.225	-	-	-	-	3.160	9.348
Saldo van baten en lasten **	502.001-	1.255.541-	-	-	-	-	211.525-	109.785-

Appendix 2: Model lastenverdeling

	Doelstelling		Leveranciersrol	Werving baten		Kosten beheer en administratie	Totaal boekjaar	Begroot boekjaar	Rekening 2022
	Armoedebestrijding	Bewustwording		Eigen fondsenwerving (excl. Verkoop goederen)	Verkoop goederen (WD-Winkels)				
Onderwijs	14.571.555						14.571.555	13.830.696	13.820.173
Beleidsbeïnvloeding Zuiden (Benkadi)	4.060.698						4.060.698	4.030.191	3.911.109
Werk en Opleiding/Job Booster	3.037.519						3.037.519	5.809.241	5.702.459
Inclusieve Agribusiness (IA) **	2.851.482						2.851.482	2.965.400	4.058.130
Duurzaam Water (DW)	1.811.199						1.811.199	3.889.669	1.109.282
Huizenbouwprogramma (LCH)	1.517						1.517	-	44.077
Capaciteitsopbouw (SPN)	180						180	-	8.126
Noodhulp (ER)	1.803.512						1.803.512	1.309.960	1.599.214
Weerbaarheid (RES)	1.515.112						1.515.112	82.370	1.164.391
Overig (o.a. ICT t.b.v. allianties)	613.785						613.785	500.000	662.808
Kennismanagement	75.518						75.518	47.600	253.110
PQA	205.715						205.715	187.780	117.354
Lobby Noorden	444.662						444.662	475.530	586.644
Bewustwording		306.773					306.773	882.260	236.564
Personeels- en organisatiekosten in projectbestedingen	3.878.518-	158.863-					4.037.381-	4.711.979-	3.770.156-
Subtotaal projectbestedingen	27.113.936	147.910	-	-	-	-	27.261.846	29.298.717	29.503.284
Salarissen	2.627.839	357.622	74.347	779.839	196.763	468.470	4.504.880	4.932.596	4.114.704
Sociale lasten	415.648	63.187	13.325	128.438	25.886	69.021	715.504	741.060	624.185
Pensioenlasten	320.386	42.978	8.847	94.588	23.620	62.102	552.520	607.311	521.072
Reis- en verblijfskosten	81.004	8.728	1.749	18.439	7.076	11.177	128.173	96.803	81.938
Kosten inhuur personeel	125.518	41.263	19.919	94.535	84.818	6.359	372.412	40.000	238.235
Overige personeelskosten	112.267	15.699	3.210	36.820	25.656	20.698	214.349	157.400	221.267
Subtotaal personeelskosten	3.682.661	529.476	121.397	1.152.660	363.819	637.826	6.487.838	6.575.170	5.801.402
Wervingskosten				630.330	23.165		653.495	689.478	634.874
Huisvestingskosten	175.397	25.372	5.102	53.614	2.782	32.571	294.838	273.920	259.475
Kantoor- en algemene kosten	354.669	51.213	11.676	107.570	28.523	76.988	630.639	436.000	588.705
Afschrijvingen activa	178.662	32.916	5.174	63.593	1.142	32.905	314.392	332.000	346.487
Subtotaal organisatiekosten	708.728	109.502	21.952	855.106	55.612	142.464	1.893.363	1.860.148	1.829.541
Totaal personeels- & organisatiekosten	4.391.390	638.977	143.349	2.007.765	419.431	780.290	8.381.202	7.508.084	7.630.944
Totaal 2023	31.505.325	786.888	143.349	2.007.765	419.431	780.290	35.643.048	36.806.800	37.134.228
Begroot 2023	33.642.948	882.260	80.262	2.038.819	355.000	774.745	37.794.034		
Realisatie voorgaand boekjaar *	33.398.054	673.978	103.506	1.835.355	374.554	748.780	37.134.226		

Verdeelsleutels

De verdeling van de personeelskosten over de kostendragers vindt plaats op basis van de gemiddelde tijdsbesteding.

Bij het toerekenen van de personeelskosten is de Aanbeveling Toepassing Richtlijn 650 voor Kosten Beheer & Administratie van Goede Doelen Nederland gevolgd. Dit houdt onder andere in dat de raad van bestuur volledig onder Beheer & Administratie valt. De algemene staffuncties en Finance & Control vallen volledig onder Beheer & Administratie, HRM en ICT wordt toegerekend naar rato van het aantal fte per kostendrager. Grantmanagerschap op projecten wordt volledig toegerekend aan doelstelling Armoedebestrijding.

De indirecte kosten worden verdeeld op basis van de verdeling van de personeelskosten.

De werkbezoeken van de raad van bestuur worden volledig toegerekend aan Beheer en Administratie. Het gemiddeld aantal fte's van Woord en Daad en Woord en Daad Winkels in 2023 bedroeg 72,96. In 2022 was dit 73,22 fte. Hiervan was ultimo 2023 één werkzaam in het buitenland. Onder de kostendrager verkoop goederen worden de niet aan individuele winkels toe te rekenen kosten van Stichting Woord en Daad Winkels verantwoord, die iets hoger zijn uitgekomen dan begroot door de grotere formatie.

Appendix 2 (vervolg) Toelichting uitvoeringskosten

Toelichting

In de organisatiekosten zijn de personeelskosten de grootste categorie. Deze zijn in 2023 in totaal ongeveer € 300.000 lager uitgekomen dan begroot. Er zijn minder medewerkers in dienst gekomen, dan in de oorspronkelijke begroting opgenomen was. Ook door verloop heeft soms enige tijd gezeten tussen uitdiensttreding en vervanging. Hiernaast zijn vergoedingen ontvangen als gevolg van zwangerschapsverlof. Hierbij moet wel opgemerkt worden dat de realisatie van de post inhuur personeel (vervanging) € 100.000 hoger is dan begroot. Hoewel ook de overige personeelskosten op enkele punten, zoals personeelsvergoedingen, reis- en verblijfkosten en overige personeelskosten de begroting overschrijden zijn de totale personeelskosten ruim binnen de begroting gebleven. De huisvestingskosten zijn € 20.000 boven de begroting uitgekomen, belangrijkste oorzaak is de tegenvallende huurverhoging op basis van de afgesproken prijsindexatie. Verder zijn onder kosten raad van toezicht en vergaderingen organisatie advieskosten opgenomen inzake het bestuursmodel, die niet in de begroting waren opgenomen.

De totale wervingskosten zijn in lijn met de begroting. Tussen posten onderling zijn wel verschuivingen te melden. Als gevolg van het 50-jarig jubileum en verschillende evenementen laat de realisatie van deze activiteiten hogere kosten zien dan begroot. De drukkosten van de verschillende bladen waren redelijk conform de begroting. De wervingskosten particulieren, comités, bedrijven, vermogensfondsen en jongerenbeleid zijn in totaal € 87.00 lager dan begroot. Ook de kosten van de website zijn onder de begroting uitgekomen, belangrijkste oorzaak hiervan is een vertraging in de ontwikkeling van de nieuwe website. Tenslotte is € 10.000 besteed aan wervingskosten institutionele fondsen, die niet in de begroting was opgenomen.

De volgende honoraria voor de externe accountant zijn in de lasten verantwoord:

Accountantshonorarium	Rekening 2023	Begroting 2023	Rekening 2022
Onderzoek jaarrekening, waaronder specifiek onderzoek maatschappelijk verantwoord ondernemen	80.160	73.500	85.912
Adviesdiensten op fiscaal terrein	-	-	-
Andere niet-controlediensten	-	-	-

De externe accountant is tevens betrokken bij diverse projectaudits van subsidieprojecten (niet in bovenstaande bedragen meegenomen).

Appendix 3: Toelichting kosten raad van bestuur

Naam	R.F. Molenaar MSc		
Functie	raad van bestuur		
DIENSTVERBAND			
Aard	Onbepaald		
Uren	36		
Percentage dienstverband	100%		
Periode	01-01-2023		31-12-2023
BEZOLDIGING			
Bruto jaarsalaris	109.529		
Vakantiegeld	8.726		
Eindejaarsuitkering	9.054		
Variabel inkomen	-		
Totaal			127.309
Belaste vergoedingen/bijtellings			-
Pensioenlast (werkgeversdeel)			19.139
Totaal bezoldiging 2023			146.448
Totaal bezoldiging 2022			136.711

Toelichting

Vanaf 1 november 2018 is er sprake van een eenhoofdige raad van bestuur (mevr. R.F. Molenaar). Het salaris in 2023 van de raad van bestuur ligt ruim onder het op de BSD-score van functiegroep

451-490 van toepassing zijnde maximum van € 151.550. Hierbij is gehandeld conform de Regeling Beloning Directeuren van Goededoelenorganisaties zoals deze in 2022 van toepassing was. Zie voor een verdere toelichting hoofdstuk 5 van het jaarverslag. Aan de leden van de raad van bestuur en raad van toezicht zijn geen leningen, voorschotten of garanties verstrekt. De leden van de raad van toezicht ontvangen geen bezoldiging.

Overige gegevens

Statutaire regeling inzake bestemming saldo baten en lasten

Statutair zijn geen aanvullende bepalingen opgenomen over de bestemming van het saldo van de baten en lasten.

Gebeurtenissen na balansdatum

Na balansdatum hebben er geen gebeurtenissen als hier bedoeld plaatsgevonden.

Controleverklaring van de onafhankelijk accountant

Op de volgende pagina is de controleverklaring van de onafhankelijke accountant opgenomen.

Ondertekening door raad van bestuur en raad van toezicht

Opgesteld en vastgesteld door:

NAMENS DE RAAD VAN BESTUUR

R.F. Molenaar MSc - directeur-bestuurder

goedgekeurd door:

NAMENS DE RAAD VAN TOEZICHT

Dr. G. J. Baan - voorzitter
Drs. A.M. van der Bijl RA
K.F.C. van Dijk
G.V. den Hartog - secretaris
Mr. J.L. van den Heuvel
Ing. B. Jaspers-Faijer (vicevoorzitter)
Dr. R. Toes

te Gorinchem in de vergadering van
22 maart 2024

was getekend door alle leden te Gorinchem in
de vergadering van 22 maart 2024

Appendix 3 Enkelvoudige begroting 2024

De reguliere begroting omvat het reguliere deel van inkomsten/bestedingen (excl. business development) en wordt gebruikt voor externe publicatie.

Omschrijving	Begroting 2024 (regulier)
Sponsorprogramma particulieren	10.725.000
Kringloopwinkels	2.750.000
Nalatenschappen	1.200.000
Overige giften particulieren	3.740.000
Noodhulp particulieren	600.000
Bedrijven	4.400.000
Noodhulp bedrijven	300.000
Giften kerken en andere fwo (incl. kindsponsoring)	1.755.000
Noodhulp kerken en andere fwo	750.000
Subsidies overheden	6.231.183
Vermogensfondsen	2.500.000
Eigen bijdragen door consortiumleden (ook in bestedingen)	1.420.225
Som van de geworven baten	36.371.408
OVERIGE BATEN	
Baten leveranciersrol	200.000
Som van de baten	36.571.408
LASTEN	
Programma's incl. projectmanagement	
Onderwijs	15.021.874
Werk en Opleiding/Job Booster	3.271.566
Inclusieve Agribusiness (IA)	2.699.851
Duurzaam Water (DW)	3.009.803
Weerbaarheid (RES)	667.167
Noodhulp (ER)	1.296.850
Beleidsbeïnvloeding Zuiden (Benkadi)	5.013.573
Algemeen (GEN)	500.000
Lobby Zuiden (PI)	155.034
SPN	50.000

Omschrijving	Begroting 2024 (regulier)
Koersresultaat	0
Kennismanagement, netwerken, allianties, lokale vertegenwoordiging	550.720
Projectkwaliteitsborging (PQA)	177.550
Lobby Noorden	471.460
Bewustwording	959.124
Partnerrol nog te alloceren via nieuwe projectopdrachten	22.599
Leveranciersrol	151.080
Totaal doelstelling	34.018.251
Kosten fondsenwerving	2.147.229
Kosten Beheer en Administratie	787.861
Totaal overhead	2.935.090
Som van de lasten	36.953.340
Saldo financiële baten en lasten	-35.000
Resultaat	-416.932
Mutatie partnerrekeningen en INCE bestemmingsfondsen	-160.000
Overige bestemmingsfondsen	-735.000
Mutatie continuïteitsreserve	225.000
Fonds aanvraag/voorfinancieren subsidietrajecten	100.000
Mutatie algemene projectenreserve	153.068
	-416.932

Appendix 4: Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: de raad van toezicht van Stichting Woord en Daad.

A. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2023

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2023 van Stichting Woord en Daad te GORINCHEM gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Woord en Daad per 31 december 2023 en van het resultaat over 2023 in overeenstemming met de in Nederland geldende RJ-Richtlijn 650 Fondsenwervende organisaties.

De jaarrekening bestaat uit:

1. de balans op 31 december 2023;
2. de staat van baten en lasten over 2023; en
3. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Woord en Daad zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

B. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Het jaarverslag omvat andere informatie, naast de jaarrekening

en onze controleverklaring daarbij.

De andere informatie bestaat uit:

- het bestuursverslag (pagina 5 tot en met 43);
- de overige gegevens (pagina 69);
- enkelvoudige begroting 2024 (pagina 70);
- de bijlagen (pagina 74 tot en met 80).

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de controle of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag, in overeenstemming met RJ-Richtlijn 650 Fondsenwervende organisaties.

C. Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur en de raad van toezicht voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met de in Nederland geldende RJ-Richtlijn 650 Fondsenwervende organisaties. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de organisatie in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslag-

gevingstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de organisatie te liquideren of de activiteiten te beëindigen, of als beëindiging het enige realistische alternatief is.

Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de organisatie haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De raad van toezicht is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de organisatie.

Verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening door accountant

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid, waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.

Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de organisatie;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is, tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de organisatie haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om in onze controleverklaring aandacht te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze controleverklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een organisatie haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen;

- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met de raad van toezicht onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Amsterdam, 25 maart 2024

Dubois & Co. Registeraccountants

Bijlagen

BIJLAGE 1

Raad van bestuur en raad van toezicht

Raad van bestuur

R.F. Molenaar MSc
Functie: Directeur-bestuurder
Ingangsdatum: per 01-01-2016

Raad van toezicht

Naam	Jaar 1e verkiezing	Aftredend / herbenoembaar op
Ds. G.J. Baan - voorzitter Predikant	2021	31-12-2024 herbenoembaar
Ing. B. Jaspers Faijer - vicevoorzitter Wethouder	2014	31-12-2025 niet herbenoembaar
Dr. R. Toes Voorzitter College van Bestuur van de scholengroep Driestar-Wartburg	2015	31-12-2026 niet herbenoembaar
G.V. den Hartog - secretaris Ondernemer	2019	31-12-2026 herbenoembaar
Mw. K.F.C. van Dijk Zelfstandig ondernemer	2021	31-12-2024 herbenoembaar
Drs. A.M. van der Bijl RA Financieel directeur	2022	31-12-2025 herbenoembaar
Mr. J.L. van den Heuvel Wethouder en advocaat	2023	31-12-2026 herbenoembaar

Auditcommissie

Naam	Aftredend / herbenoembaar op
Drs. A.M. van der Bijl RA Financieel directeur	31-12-2025 herbenoembaar
G.V. den Hartog Ondernemer	31-12-2026 herbenoembaar
R. Kuiper RA Registeraccountant	31-12-2026 herbenoembaar

BIJLAGE 2 Nevenfuncties

Zowel bij aantreden als jaarlijks worden nevenfuncties beoordeeld door de raad van toezicht op mogelijk risico van belangenverstrengeling.

Directeur-bestuurder

Rina Molenaar MSc

Nevenfuncties	Risicoanalyse
Bestuurslid Prisma (onbezoldigd)	Geen risico's, nevenfunctie past bij functie Woord en Daad
Auteur Jongbloed en De Banier (bezoldigd)	Geen risico, nevenfunctie past soms bij functie Woord en Daad
Bestuurslid Partos (onbezoldigd)	Geen risico, nevenfunctie past bij functie Woord en Daad
Columnist Reformatorisch Dagblad	Geen risico's, nevenfunctie past bij Woord en Daad
Bestuurslid Vrienden van Leliezorggroep	Geen risico's
Bestuurslid vrienden voor Ikazia	Geen risico's

Raad van toezicht

Naam	Nevenfuncties
Ds. G.J. Baan - voorzitter Predikant	- Bestuurslid William Carey Foundation - Voorzitter Karunia foundation - Voorzitter Vereniging Organisten Gereformeerde Gemeenten - Docent Pastoraat en Missiologie Cursus Godsdienst Onderwijs Gereformeerde Gemeenten – HBO Opleiding - Associate Researcher Theologische Universiteit Apeldoorn
Dhr. B. Jaspers Faijer Wethouder	- Bestuurslid Vereniging Nederlandse Gemeenten afdeling Overijssel (VNG-Overijssel) - Bestuurslid Natuurnetwerk Gemeenten
G. den Hartog Ondernemer	- Dagelijks bestuurder Waterschap Rivierenland - Directie PLS BV producent til/transfer techniek voor de gezondheidszorg - Bestuurslid Stichting Poverty Share Investments (PSI) - Lid van bestuur van het NWB Fonds (Nederlandse Waterschap Bank)
Dr. R. Toes Voorzitter College van Bestuur van de scholengroep Drie-star-Wartburg	Lid van de raad van bestuur van ETF (Evangelische Theologische Faculteit) te Leuven (België).
K.F.C. van Dijk Zelfstandig ondernemer	- Lid raad van toezicht Stichting Woord en Daad Winkels - Lid raad van toezicht WZU Veluwe
Drs. A.M. van der Bijl RA Financieel directeur	- Financieel directeur Florensis Holding BV, Hendrik-Ido-Ambacht - Lid raad van commissarissen RedStar Holding BV, De Lier - Voorzitter raad van toezicht Stichting Distinto, Barendrecht - Lid raad van toezicht Stichting Woord en Daad Winkels, Gorinchem
Mr. J.L. van den Heuvel Wethouder en advocaat	Lid raad van toezicht Reformatorisch Samenwerkingsverband Voortgezet Onderwijs RefSVO.

BIJLAGE 3 Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen

Voor Woord en Daad is maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO) een belangrijk thema, onder eindverantwoordelijkheid van de raad van toezicht. Niet alleen bij de manier waarop we onze organisatie inrichten en praktische keuzes maken, maar ook bij het werk van onze partnerorganisaties wereldwijd. Partnerorganisaties en consortia benaderen we volgens ons IMVO-beleid. Voor de activiteiten in Nederland is een MVO-beleid opgesteld. In ons MVO-beleid volgen we de ISO 26000 richtlijn. Dit is een internationale, veelomvattende richtlijn die onderscheid maakt in principes en thema's, zoals de thema's milieu of eerlijk zakendoen. De beleidsperiode waarover wordt gerapporteerd loopt van 2021 tot 2025. De GRI-tabel (Global Reporting Initiative) is een algemeen aanvaarde verslaggevingsrichtlijn over de economische, milieugerelateerde en sociale duurzaamheidsprestaties van een organisatie. De GRI-tabel is via een QR-code te vinden op pagina 40. De MVO-verklaring van de accountant is te vinden op de volgende pagina. In het verslagjaar was Woord en Daad nauw betrokken bij de ontwikkeling van een MVO-richtlijn door Partos, die aandachtspunten en praktische voorbeelden biedt aan Partos-leden rond MVO.

Hieronder noemen we nog wat voorbeelden van MVO in de praktijk bij Woord en Daad.

Milieu-gerelateerd:

- Compensatie van de volledige CO₂-uitstoot van de gehele organisatie (o.a. vliegreizen, woon-werkverkeer medewerkers, zakelijk verkeer).
Onze totale CO₂-uitstoot, die voor 2023 537 ton bedroeg compenseren we via het Fair Climate Fund in een project dat vrouwen in Burkina Faso 'cookstoves' aanbiedt. Hierdoor neemt hun houtverbruik sterk af. Dit klimaatproject heeft een Gold Standard certificering, wat garandeert dat de effecten, monitoring en auditing van emissiereductie projecten op de juiste manier worden uitgevoerd. Op kantoor maken we duurzamere keuzes met bijvoorbeeld kartonnen banners en pennen en door het gebruik van natuurlijke schoonmaakmiddelen. We zijn gestart met een herziening van ons beleid voor onze achterbanreizen. We ronden dit in 2024 af.
- Woord en Daad is gehuisvest in een energiezuinig pand dat de A++-status heeft (dit resulteert naast winst op het gebied van duurzaamheid ook in lagere energiekosten), het pand verbruikt groene energie;
- In 2020 werd thuiswerken door COVID-19 gemeengoed. Inmiddels is er sprake van hybride werken, waarbij een structurele besparing

wordt gerealiseerd rond woon-werkverkeer, minder papierverbruik en minder internationale reizen. De totale CO₂-uitstoot van de hele organisatie bedroeg 537 ton, ten opzichte van 424 in 2022.

- Er wordt energiezuinige apparatuur en gerecycled papier gebruikt en er is papier- en afvalscheiding; In 2023 is 956 kilogram (2022: 895 kilogram) papier verbruikt. Er wordt gestimuleerd om steeds minder papier te gebruiken onder andere door sponsorpost digitaal te verzenden en verdere automatisering en digitalisering;
- De koffie op kantoor is eerlijk geproduceerd; in samenwerking met Kaars Koffie en Woord en Daad in Nicaragua. Thee is fair trade gecertificeerd.

Economisch-gerelateerd:

Ook in onze programma's besteden we aandacht aan maatschappelijk verantwoord ondernemen. Hiervoor is een IMVO-beleid geschreven en besproken in diverse samenwerkingsverbanden. Voor de beleidsperiode 2021-2025 is het IMVO-beleid aangevuld en aangescherpt. Woord en Daad blijft ambitieus als het gaat om verbeteringen. Kerntema's uit het meerjarenbeleidsplan als systeemverandering, klimaatweerbaarheid en het blijvend bereiken van allerarmsten komen in ieder programma terug en zijn nauw verbonden met ons IMVO-beleid.

In 2023 is de dialoog en uitwisseling met partnerorganisaties rond identiteit en ons geactualiseerde integriteitsbeleid voortgezet. Naast tips en trucs op aanpassing van systemen en procedures is blijvende bewustwording van risico's cruciaal. Jaarlijks laat Woord en Daad een EDP audit en een ethical hack uitvoeren om risico's op bijvoorbeeld datalekken of ongeautoriseerde toegang tot systemen te verkleinen.

Sociaal-gerelateerd:

- Iedere medewerker krijgt de kans zijn vaardigheden te ontwikkelen, onder andere via de Woord en Daad Academy. Hierin staan specifieke onderwerpen centraal zoals stakeholdermanagement, maar ook integriteit of inhoudelijke programmasessies.
- Bij Woord en Daad is veel aandacht voor veilig reizen. Er is een veiligheidsbeleid opgesteld alsook een veiligheidshandboek. Daarnaast ontvangen reizende medewerkers een veiligheidstraining en worden ze eens in de drie jaar medisch gekeurd.
- Werkdruk en medewerkertevredenheid zijn items waarop actief wordt gemonitord en zo nodig actie op wordt ondernomen. Duurzame inzetbaarheid is het uitgangspunt.

Assurance-rapport van de onafhankelijke accountant bij het mvo-verslag

Aan: de raad van toezicht van Stichting Reformatorische Hulpactie Woord en Daad te Gorinchem.

Onze conclusie

Wij hebben het in het jaarverslag 2023 opgenomen Verslag Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (hierna: het MVO-verslag), van Stichting Reformatorische Hulpactie Woord en Daad te Gorinchem over het boekjaar 2023 beoordeeld. Een beoordeling is gericht op het verkrijgen van een beperkte mate van zekerheid.

Op grond van onze werkzaamheden is ons niets gebleken op basis waarvan wij zouden moeten concluderen dat het MVO-verslag geen, in alle van materieel belang zijnde aspecten, betrouwbare en toereikende weergave geeft van:

- het beleid en de bedrijfsvoering ten aanzien van het MVO-beleid; en
- de gebeurtenissen en de prestaties op dat gebied in boekjaar 2023 in overeenstemming met de rapportagecriteria zoals toegelicht in de sectie 'rapportagecriteria'.

Het MVO-verslag bestaat uit het MVO-beleid (paragraaf 4.2.4 van het jaarverslag) en de informatie waarnaar verwezen wordt, in GRI-verwijstabel, met de vindplaats van de GRI-criteria in het jaarverslag.

De basis voor onze conclusie

Wij hebben onze beoordeling met betrekking tot het MVO-verslag verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder de Nederlandse Standaard 3810N 'Assurance-opdrachten inzake maatschappelijke verslagen'. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de beoordeling van het MVO-verslag'.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Reformatorische Hulpactie Woord en Daad zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten

(ViO) en andere relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Daarnaast hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA). Wij vinden dat de door ons verkregen assurance-informatie voldoende en geschikt is als basis voor onze conclusie.

Rapportagecriteria

Het MVO-verslag dient gelezen en begrepen te worden samen met de rapportagecriteria. Stichting Reformatorische Hulpactie Woord en Daad is verantwoordelijk voor het selecteren en toepassen van deze rapportagecriteria, rekening houdend met de van toepassing zijnde wet- en regelgeving met betrekking tot verslaggeving. De gehanteerde rapportagecriteria voor het opstellen van het MVO-verslag zijn de 'Sustainability Reporting Standards van het Global Reporting Initiative' (GRI) en de aanvullend gehanteerde rapportagecriteria zoals toegelicht.

Beperkingen in de reikwijdte van onze beoordeling

In het MVO-verslag is ook informatie opgenomen die toekomstgericht is en die de vorm heeft van ambities, strategie, plannen, verwachtingen en ramingen. Inherent aan toekomstgerichte informatie is dat de werkelijke uitkomsten in de toekomst onzeker zijn. Wij geven geen zekerheid bij de veronderstellingen en de haalbaarheid van toekomstgerichte informatie in het MVO-verslag. De verwijzingen naar externe bronnen of websites in het MVO-verslag maken geen deel uit van de informatie die door ons is beoordeeld. Wij verstrekken derhalve geen zekerheid over deze informatie.

Stichting Reformatorische Hulpactie Woord en Daad is groepshoofd van verschillende organisaties. Het MVO-verslag omvat de MVO-verantwoording van Stichting Reformatorische Hulpactie Woord en Daad, en is geen integrale MVO-verantwoording van alle groepsorganisaties die in de consolidatie betrokken zijn.

Verantwoordelijkheden van het bestuur en de raad van toezicht voor het MVO-verslag

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van het MVO-verslag in overeenstemming met de rapportagecriteria zoals toegelicht in de sectie 'rapportagecriteria', inclusief het

identificeren van belanghebbenden en het bepalen van materiële onderwerpen. De door het bestuur gemaakte keuzes ten aanzien van de reikwijdte van het MVO-verslag en het verslaggevingsbeleid zijn uiteengezet in het hoofdstuk 4.2.4 van het jaarverslag.

Het bestuur is ook verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing als het bestuur noodzakelijk acht om het opstellen van het MVO-verslag mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

De raad van toezicht is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het rapportageproces van Stichting Reformatorische Hulpactie Woord en Daad.

Verantwoordelijkheden voor de beoordeling van het MVO-verslag door accountant

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een beoordeling dat wij daarmee voldoende en geschikte assurance-informatie verkrijgen voor de door ons af te geven conclusie.

De werkzaamheden die worden verricht bij het verkrijgen van een beperkte mate van zekerheid zijn gericht op het vaststellen van de plausibiliteit van informatie en variëren in aard en timing van, en zijn ook geringer in omvang dan die bij een assurance-opdracht gericht op het verkrijgen van een redelijke mate van zekerheid. De mate van zekerheid die wordt verkregen bij een beoordeling is daarom ook aanzienlijk lager dan de zekerheid die wordt verkregen bij een controle.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de beslissingen die gebruikers op basis van het MVO-verslag nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze beoordelingswerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op onze conclusie.

Wij passen de 'Nadere voorschriften kwaliteitssystemen' (NVKS) toe. Op grond daarvan beschikken wij over een

samenhangend stelsel van kwaliteitsbeheersing inclusief vastgelegde richtlijnen en procedures inzake de naleving van ethische voorschriften, professionele standaarden en andere relevante wet- en regelgeving.

Wij hebben deze beoordeling professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse Standaard 3810N, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.

Onze beoordeling bestond onder andere uit:

- het uitvoeren van een omgevingsanalyse en het verkrijgen van inzicht in de relevante maatschappelijke thema's en kwesties en de kenmerken van de organisatie;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte rapportagecriteria, de consistente toepassing hiervan en de toelichtingen die daarover in het MVO-verslag staan;
- het verkrijgen van inzicht in de rapporteringsprocessen die ten grondslag liggen aan het MVO-verslag, inclusief het op hoofdlijnen kennis nemen van de interne beheersingsmaatregelen, voor zover relevant voor onze beoordeling;
- het identificeren van gebieden in MVO-verslag met een hoger risico op misleidende of onevenwichtige informatie of afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude. Het op basis van deze risico-inschatting bepalen en uitvoeren van verdere werkzaamheden gericht op het vaststellen van de plausibiliteit van het MVO-verslag. Deze werkzaamheden bestonden onder meer uit:
 - het afnemen van interviews met het management en relevante medewerkers met verantwoordelijkheid voor het MVO-verslag, het MVO-beleid en prestaties;
 - het afnemen van interviews met relevante medewerkers verantwoordelijk voor het aanleveren van informatie voor, het uitvoeren van interne controles op, en het verwerken van de gegevens in het MVO-verslag;
 - het verkrijgen van assurance-informatie dat het MVO-verslag aansluit op de onderliggende administraties van de organisatie;
 - het op basis van beperkte deelwaarnemingen beoordelen van relevante interne en externe documentatie;

- het evalueren van de algehele presentatie, structuur en inhoud van MVO-verslag;
- het overwegen of het MVO-verslag, inclusief de daarin opgenomen toelichtingen, het beeld weergeeft in relatie tot het doel van de gehanteerde rapportagecriteria.

Wij communiceren met de raad van toezicht onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de beoordeling en over de significante bevindingen die uit onze beoordeling naar voren zijn gekomen.

Dubois & Co. Registeraccountants

Digitaal ondertekend
door G. Visser RA

G. Visser RA

Digitaal ondertekend
door A.A. Hammega RA

A.A. Hammega RA

BIJLAGE 4

Interne controle en risicomanagement

Onderdeel van het Handboek Organisatie is de procedure 'Toetsing Interne Controle'. De interne auditor van het team Finance & Control voert iedere zes maanden een toetsing uit op het functioneren van de interne beheersingsmaatregelen. Zo verkleinen we de kans op onregelmatigheden en fraude en toetsen we of de vastgestelde procedures en mandaten worden nageleefd.

Het toetsingskader van de interne controle richt zich op de kernprocessen inkomstenverwerking, vastleggen en afwikkelen van verplichtingen, de binnenlandse en buitenlandse betalingen, de verwerking van sponsorinkomsten en het aanmaan- en incassoproces, de verwerking en beheersing van de baten van comités, postzegelverkoop en beheer stamgegevens van crediteuren. Ook vervanging van sponsorkinderen, toepassing van KvK-mandaten en CBF-regelgeving komen aan de orde.

Er is sprake van zowel gegevensgerichte als systeemgerichte controles, via steekproef of integrale toetsing. Daarbij worden ook autorisaties en mandaten betrokken zoals vastgelegd in het softwarepakket. Tijdens de toetsing wordt steekproefsgewijs gekeken naar correcte en volledige toepassing van de vastgestelde procedures (door de geautoriseerde personen) en vastlegging en documentatie daarvan in systemen. Tussentijds wordt op basis van automatische signalering beoordeeld of veranderingen in 'hoge' rechten in de software gerechtvaardigd zijn.

De interne auditor rapporteert hierover aan de raad van bestuur en doet concrete verbetervoorstellen. De externe accountant maakt gebruik van deze verslagen en de eventuele hieraan gekoppelde acties bij de beoordeling van het functioneren van de interne controlesystematiek. Tevens wordt door hen een Assurance-rapport afgegeven waaruit blijkt dat de interne controle toetsing conform procedure heeft plaatsgevonden.

Over 2023 zijn twee toetsingen uitgevoerd. Beiden leidden tot de conclusie dat er slechts enkele kleine verbetervoorstellen waren, die ook zijn geïmplementeerd. Inmiddels kan de toetsing grotendeels systeemgericht plaatsvinden, waarbij we in de

controle focussen op mandaten, mutaties in gebruikersgroepen en door het systeem afgedwongen werkwijzen. Door de externe accountant is in 2023 weer een EDP audit uitgevoerd. Ook hier kwamen nauwelijks bevindingen uit naar voren.

Sinds enkele jaren richten we ons ook nadrukkelijk op risico's rond cybersecurity en systeemtoegang. Door een externe partij is inmiddels enkele keren een penetratietest uitgevoerd. Dit houdt in dat men in opdracht van ons heeft geprobeerd in te breken in onze systemen. Hier kwamen in het verleden verschillende verbeterpunten uit, die we direct hebben opgepakt om datalekken te voorkomen. In 2023 was er geen sprake meer van tekortkomingen. Naast dit soort tests is voortdurende bewustwording van collega's van groot belang. Om dat te bevorderen worden concrete voorbeelden regelmatig onder de aandacht gebracht en besproken. In 2024 zal de externe partij zich met name hierop richten en de bewustwording testen.

Het gesprek met partners over integriteit en cybersecurity staat voortdurend op de agenda. In deze dialoog wordt nadrukkelijk de koppeling gelegd naar identiteit en gedeelde waarden, een integraal thema voor onze organisatie. Op geconstateerde onregelmatigheden bij een partnerorganisatie in Sierra Leone is, met nauwe betrokkenheid van Woord en Daad, adequaat geacteerd. Daarbij is naast correcte vastlegging en naleving van procedures ook aandacht besteed aan goed financieel management. Ook zijn gesprekken met de nieuwe externe accountant van de partnerorganisatie gevoerd. Gezien de onveilige situatie in Haïti bleek het niet mogelijk om ter plekke een audit uit te voeren door een consultant. Daarom is gekozen voor een variant op afstand. Daaruit bleek dat de grootste partnerorganisatie de moeilijke situatie aangegrepen heeft om door te gaan met verbeteringen en in vergaande mate digitalisering heeft doorgevoerd. De resultaten van de audit gaven vertrouwen over de besteding van gelden in de afgelopen jaren. Bij enkele kleinere partnerorganisaties werden wel veel verbeterpunten aangetroffen, waarvoor momenteel een verbeterprogramma loopt. In fragiele landen zoals Sierra Leone, Haïti en Tsjad, wil

Woord en Daad vooraf betrokken zijn bij de selectie van de externe accountant.

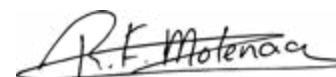
Bij samenwerking met nieuwe partnerorganisaties wordt voorafgaand aan contracteren een due diligence onderzoek uitgevoerd. Ook gedurende de samenwerking zijn er verschillende audits en toetsingen waarbij de risico's worden onderzocht en zo nodig actie wordt ondernomen. Er zijn verschillende projectevaluaties (zowel op project- en organisatiecapaciteit als op compliance; dat laatste via zogenoemde exit reviews) uitgevoerd waar leerpunten uit kwamen die we ook meenamen bij andere projecten.

Het risicobeleid is dit jaar weer geactualiseerd. Zie hiervoor ook hoofdstuk 4.1.2. De organische structuur van onze projecten en organisatie vraagt om adaptief management, en dus ook steeds opnieuw om een toetsing van de risico's en vaststelling van mitigerende maatregelen.

Ook de interne procesbeschrijvingen zijn in 2023 waar nodig aangepast. Naast workflows met duidelijke proceseigenaren en functiescheiding is ook een uitgebreide risicoanalyse gemaakt, waarin zowel financiële risico's als bijvoorbeeld reputatierisico's een plek hebben. Deze risicomatrix is gekoppeld aan de focus van de interne controletoetsing.

Kortom, Woord en Daad beschikt over een actueel en adequaat risicomanagement systeem, waarbij interne controle maatregelen correct worden uitgevoerd, maar ook recht gedaan wordt aan de dynamische context waarin de organisatie opereert.

December 2023
Rina Molenaar

Directeur-bestuurder

BIJLAGE 5

Assurance-rapport van de onafhankelijke accountant

Aan: De raad van toezicht van Stichting Reformatorische Hulpactie Woord en Daad te Gorinchem.

Opdracht en verantwoordelijkheden

Wij hebben onderzocht of het proces, 'Toetspunten interne controle' (procedure 9.3.1 uit het Handboek Administratieve Organisatie), gericht op het vaststellen van de werking van de in dit proces genoemde interne controlemaatregelen, van Stichting Reformatorisch Hulpactie Woord en Daad te Gorinchem, over het jaar 2023, in overeenstemming is met de uitgangspunten en criteria, zoals vastgelegd in dit proces. In bijlage 5 van het jaarverslag is een beknopte beschrijving van het proces 'Toetspunten interne controle' opgenomen.

Het bestuur van de stichting is verantwoordelijk voor de uitvoering van het proces 'Toetspunten interne controle', voor de werking van de interne controleprocedures die conform dit proces uitgevoerd moeten worden en voor het nemen van maatregelen wanneer deze procedures niet effectief werken. Het is onze verantwoordelijkheid hierover assurance te verstrekken.

Oordeel

Naar ons oordeel is het proces 'Toetspunten interne controle', in alle van materieel belang zijnde aspecten, uitgevoerd in overeenstemming met de uitgangspunten en criteria, zoals vastgelegd in procedure 9.3.1 uit het Handboek Administratieve Organisatie en heeft daarmee effectief gewerkt. Dit oordeel is onderworpen aan de inherente beperkingen die elders in dit assurance-rapport zijn genoemd.

Werkzaamheden

Wij hebben ons onderzoek verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder de Nederlandse Standaard 3000A, 'Assurance-opdrachten anders dan opdrachten tot controle of beoordeling van historische financiële informatie (attest-opdrachten)'. Dienovereenkomstig dienen wij ons onderzoek zodanig te plannen en uit te voeren, dat een

redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat sprake is van een effectieve werking van het proces 'Toetspunten interne controle'.

Ons onderzoek omvatte de volgende werkzaamheden:

- Kennis nemen van de procesbeschrijving 'Toetspunten interne controle' uit het Handboek Administratieve Organisatie en van de opzet van de interne controlemaatregelen die in dit proces genoemd worden, alsmede de risico's, maatregelen, doel van de maatregelen, de werkwijze en vastlegging van de bevinding van de interne toetsingen;
- Het inwinnen van inlichtingen bij medewerkers die betrokken zijn bij de uitvoering van het proces 'Toetspunten interne controle';
- Het herhalen van de uitgevoerde interne controlemaatregelen teneinde vast te stellen dat de bevindingen die gerapporteerd zijn over de werking van de interne controles juist zijn. Daarbij hebben wij inspecties uitgevoerd op de onderliggende processen en uitkomsten daarvan;
- Het vergelijken van de bevindingen van de uitkomsten van de 'Toetspunten interne controle' met de bevindingen van de werkzaamheden die wij uitvoeren gericht op de effectieve werking van interne controleprocedures, die wij als onderdeel van de controle van de jaarrekening testen;
- Het kennis nemen van de rapportages die naar aanleiding van het proces 'Toetspunten interne controle' tweemaal per jaar opgesteld worden.

Inherente beperkingen

Wij wijzen erop dat de volgende inherente beperkingen verboden zijn aan onze opdracht:

- Ons onderzoek ziet alleen toe op het toetsen van het proces 'Toetspunten interne controle'. Dit proces toetst een selectie van de interne controleprocedures binnen de stichting maar niet alle interne controleprocedures;
- Ons onderzoek geeft geen oordeel over de werking van de processen zelf, die door de stichting in het kader van het proces 'Toetspunten interne controle' getoetst worden. De

uitkomst van het proces 'Toetspunten interne controle' kan zowel zijn dat de getoetste processen effectief werken, maar ook dat dit niet het geval is;

- Ons onderzoek heeft betrekking op de werking van het proces 'Toetspunten interne controle' over een historische periode. Dit betreft de werking van deze procedures over het boekjaar 2023, die uitgevoerd is in de periode tussen januari 2023 tot en met januari 2024. De toetsing over deze historische periode geeft geen zekerheid over de effectiviteit van het proces voor een toekomstige periode.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Reformatorische Hulpactie Woord en Daad zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij passen de 'Nadere voorschriften accountantskantoren ter zake van assurance-opdrachten RA's' toe. Op grond daarvan beschikken wij over een samenhangend stelsel van kwaliteitsbeheersing, inclusief vastgelegde richtlijnen en procedures inzake de naleving van ethische voorschriften, accountantsstandaarden en andere relevante wet- en regelgeving.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen assurance-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Dubois & Co. Registeraccountants

Lijst van gebruikte afkortingen

ANBI	Algemeen nut beogende instelling
ARA	Asian Regional Alliance
BSD	Basis Score voor Directiefuncties
CAO	Collectieve arbeidsovereenkomst
CBF	Centraal Bureau Fondsenwerving
COVID-19	Corona virus disease
EDP	Electronic Data Processing
ERP	Enterprise Resource Planning
FTE	Fulltime-equivalent
HARA	Haïtian Regional Alliance
HRM	Humanresourcesmanagement
IA	Inclusieve Agribusiness
INCE	International Network for Christian Education
ISO	Internationale Organisatie voor Standaardisatie
ITGD	Stichting Intern Toezicht Goede Doelen
LARA	Latin American Regional Alliance
MFI	Microfinancieringsinstelling
NGO	Niet-gouvernementele organisatie
OR	Ondernemingsraad
PQA	Project Quality Assurance
PMEL	Planning, monitoring, evaluation, learning
SDGP	SDG-Partnerschapfaciliteit
SWOT	Strengths, Weaknesses, Opportunities and Threats (sterktes, zwaktes, kansen en bedreigingen)
TVET	Technical and Vocational Education and Training
WARA	West African Regional Alliance

Organisatienamen zijn niet in de lijst opgenomen.

Overzicht core partnerorganisaties

Core partnerorganisaties zijn partners waarmee de christelijke identiteit wordt gedeeld en waarmee Woord en Daad een langdurige samenwerking heeft.

Partner	Land
ACN	Nepal
ADP	Oeganda
AEAD	Burkina Faso
AESEB	Burkina Faso
AMG Filipijnen	De Filipijnen
AMG Guatemala	Guatemala
AMG Haïti	Haïti
AMG India	India
AMG Uganda	Oeganda
Bright Future Ethiopia	Ethiopië
CCDB	Bangladesh
CCT	De Filipijnen
Convivencia	Colombia
COUNT	India
CRECH	Haïti
CREDO	Burkina Faso
CSS	Bangladesh
CTF	Sierra Leone
DEDRAS	Benin
EDA	Ethiopië
EFSL	Sierra Leone
FDB	Tsjaad
Hope Enterprises	Ethiopië
Hope for Justice	Ethiopië
ODE	Burkina Faso
P&A	Haïti
PBSA	Benin
SPONG	Burkina Faso
Tunado	Oeganda
TWA	Ethiopië
WDI	India
YGRO	Sri Lanka

COLOFON

Woord en Daad
Postbus 560
4200 AN Gorinchem
Tel. 0183-611800
info@woordendaad.nl

Woord en Daad is een Algemeen Nut Beogende Instelling. Voor testamentaire beschikkingen luidt ons adres:
Stichting Reformatorische Hulpactie
Woord en Daad, gevestigd te Gorinchem.
Onze stichting is ingeschreven onder nummer 41118168 bij de Kamer van Koophandel te Utrecht en staat onder controle van een registeraccountant.
Onze bankgegevens
zijn Rabobank NL64 RABO 0385 487088
t.n.v. Woord en Daad, Gorinchem.

Ontwerp en realisatie
BladenMakers, Nijkerk

Fotografie
Woord en Daad.
Alle foto's in dit jaarverslag mogen met toestemming worden gepubliceerd.

Bekijk het jaarverslag online:

woordendaad2023.inzine.nl